

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

Палюх Віктор Валентинович

УДК 351:37.046.16

ДИСЕРТАЦІЯ

**ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА РОЗВИТКУ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У
ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ
НАВЧАННЯ**

281 – публічне управління та адміністрування

Галузь знань – публічне управління та адміністрування

Подається на здобуття ступеня доктора філософії.

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____Палюх В.В.

Науковий керівник: Шведун Вікторія Олександрівна доктор наук з державного управління, професор.

Харків 2021

АНОТАЦІЯ

Палюх В.В. Державна політика розвитку наукової діяльності у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання - Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань “Публічне управління та адміністрування” за спеціальністю 281 “Публічне управління та адміністрування”. Національний університет цивільного захисту України, Харків, 2021.

У дослідженні запропоновано розв’язання актуальної проблеми, що полягає в обґрунтуванні теоретичних засад та розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення напрямів державної політики в галузі наукової діяльності у закладах вищої освіти за специфічними умовами навчання. Досягнення визначеної мети зумовило необхідність вирішення наступних завдань, які полягали у визначенні особливості державної політики щодо наукової діяльності у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання та системному аналізі закордонного досвіду впровадження державної політики з розвитку наукової діяльності у закладах вищої освіти. Було здійснено оцінку розвитку наукової діяльності у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання в Україні й у процесі дослідження визначено напрями державної політики з формування інноваційних шляхів розвитку наукової діяльності. Набули наукової характеристики механізми формування сучасної структури науки у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання та обґрунтовано модель взаємодії наукового сектора закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання з бізнес-середовищем.

Об’єктом дослідження було визначено державну політику розвитку наукової діяльності, предметом дослідження виступає державна політика розвитку наукової діяльності у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання.

У ході проведеного дисертаційного дослідження, автором використано низку наукових методів, зокрема: гіпотетико-дедуктивний метод формування методології дисертаційного дослідження, який дав змогу сформулювати гіпотезу дослідження, побудувати евристичні моделі вдосконалення державної політики стосовно формування наукового сектора у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання. Дедуктивний доказ висунутої гіпотези дослідження не тільки підтвердив правильність формування його методології, справедливості висновків, а й дав можливість також висунути й верифікувати практичні рекомендації з удосконалення досліджуваного об'єкта; структурно-функціональний аналіз, сутність якого полягає у виділенні елементів системи публічного управління науковою діяльністю у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання; ряд порівняльних методів, що надали можливість аналізу стандартів і механізмів державної політики з формування кадрової наукової складової у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання; статистичний метод, що дав змогу розкрити реальні й точні факти стану досліджуваного об'єкта; прогностичний метод, за допомогою якого визначено більш віддалені перспективи його розвитку; теоретико-концептуальний метод, що визначив напрям дослідження, втілений в аналізі функцій, структури та параметрів об'єкта, та дав змогу позначити, осмислити, описати та порівняти роль державної політики з розвитку наукової діяльності у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання, уточнити його функції в діяльності кожної з підсистем, оцінити результати управлінського впливу, виявити перспективи й механізми.

Інформаційну базу дисертаційного дослідження становили нормативно-правові акти, праці зарубіжних і вітчизняних учених, Інтернет-ресурси, статистична інформація МОНУ та Державного комітету статистики України та інших центральних органів виконавчої влади.

У вступі було обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, визначено стан її наукової розробленості, з'ясовано зв'язок дослідження з

науковими програмами, планами, темами, сформульовано мету, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження, розкрито основні положення щодо наукової новизни, показано практичну значущість результатів дисертаційної роботи.

У першому розділі – *«Теоретичні основи державної політики розвитку наукової діяльності у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання»* було визначено складову наукової діяльності у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання як об'єкт державної політики, та окреслено особливості державної політики щодо наукової діяльності у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання та механізмів публічного управління науковим процесом у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання .

У другому розділі – *«Оцінка державної політики розвитку наукової діяльності у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання»* здійснено аналіз закордонного досвіду впровадження державної політики з розвитку наукової діяльності у закладах вищої освіти, та оцінку розвитку наукової діяльності у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання в Україні, визначено методичні основи державної політики з управління науковою діяльністю у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання.

У третьому розділі – *«Удосконалення механізмів державної політики розвитку наукової діяльності у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання»* було систематизовано механізми формування сучасної структури науки у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання, та обґрунтовано напрями державної політики з формування інноваційних шляхів розвитку наукової діяльності. У ході проведеного аналізу було запропоновано модель взаємодії наукового сектора закладу вищої освіти зі специфічними умовами навчання з бізнес-середовищем.

Багатосторонній характер проблеми дозволив запропонувати розв'язання актуальної проблеми, що полягає в обґрунтуванні теоретичних

засад та розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення напрямів державної політики з розвитку наукової діяльності у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання, проведені дослідження уможливорює отримання ґрунтовних висновків.

Ключові слова: державна політика, державна політика розвитку наукових досліджень, механізми публічного управління науковим потенціалом вищої школи, інноваційна політика публічного управління науковим потенціалом, показники продуктивності наукової діяльності закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, організаційний механізм публічного управління.

SUMMARY

Paliukh V.V. State policy of the scientific activity development in higher educational institutions with the specific learning conditions. – Qualifying scientific paper, as the manuscript.

Thesis for the scientific degree of a PhD in “Public Management and Administration” speciality 281 “Public Management and Administration”. National university of civil defence of Ukraine, Kharkiv, 2021.

A solution of a topical problem concerning substantiation of the theoretical foundations and development of the practical recommendations for improving the state policy trends in the field of the scientific activity development in higher educational institutions with the specific learning conditions has been considered in the study. Achievement of this goal necessitated solution of the following tasks: to determine the features of state policy of the scientific activity in higher educational institutions with the specific learning conditions and to carry out the systematic analysis of foreign experience in implementing state policy of the scientific activity development in higher educational institutions. The development of the scientific activity in Ukrainian higher educational institutions with the special learning conditions has been assessed and the state policy directions for the formation of innovative ways of the scientific activity development have been determined in the course of the research. The mechanisms of the modern structure formation concerning science development in higher educational institutions with the specific learning conditions have acquired scientific characteristics and the model of interaction of the scientific sector of higher educational institutions with the specific learning conditions and the business environment has been substantiated.

The object of the study is the state policy of the scientific activity development, the subject of the study is the state policy of the scientific activity development in higher educational institutions with the specific learning conditions.

During the thesis research, the author has used a number of scientific methods, in particular: hypothetical-deductive method of the thesis research methodology formation which has allowed to formulate a research hypothesis, to construct the heuristic models of the state policy improvement concerning the scientific sector of higher educational institutions with the specific learning conditions. Deductive proof of the thesis hypothesis has not only confirmed the methodology correctness, the conclusions validity, but also has made it possible to put forward and verify practical recommendations for improving the object under study; structural and functional analysis, the essence of which is to identify the elements of the public management system of scientific activities in higher educational institutions with the specific learning conditions; a number of comparative methods that have provided an opportunity to analyze the standards and mechanisms of state policy for the scientific personnel formation in higher educational institutions with the specific learning conditions; statistical method that has allowed to reveal the real and exact facts as to the object under study; prognostic method which has identified more distant prospects for its development; theoretical and conceptual method that defined the direction of the research, embodied in the analysis of functions, structure and parameters of the object, and has allowed to identify, comprehend, describe and compare the role of public policy in the development of scientific activities in higher educational institutions with the specific learning conditions, to clarify its functions in the activities of each of the subsystems, to evaluate the results of managerial influence, to identify the prospects and mechanisms.

The information base of the research consists of the legal and regulatory acts, the works of foreign and domestic scientists, the Internet resources, the statistical information of the State Statistics Service of Ukraine and other central executive bodies.

In the introduction the relevance of the theme of the thesis has been substantiated, the state of its scientific development has been determined, the connection of research with the scientific programs, plans, topics has been

clarified, the purpose, tasks, object, subject, research methods have been formulated, the basic provisions on the scientific novelty have been revealed, the practical significance of the thesis results has been presented.

In the first chapter – *“Theoretical foundations of the scientific activity development in higher educational institutions with the specific learning conditions”* the scientific activity component in higher educational institutions with the specific learning conditions as an object of state policy has been identified, the peculiarities of state policy as to the scientific activity in higher educational institutions with the specific learning conditions have been outlined and the mechanisms of public administration of the scientific process in higher educational institutions with the specific learning conditions have been defined.

In the second chapter – *“Evaluation of the scientific activity development in higher educational institutions with the specific learning conditions”* the foreign experience of the state policy implementation of the scientific activity development in higher educational institutions has been analyzed, the development of scientific activity in Ukrainian higher educational institutions with the specific learning conditions has been evaluated, the methodical bases of the state policy management of scientific activity in higher educational institutions with the specific learning conditions have been defined.

In the third chapter – *“Improvement of the state policy mechanisms of the scientific activity development in higher educational institutions with the specific learning conditions”* the mechanisms of formation of the modern structure of science in higher educational institutions with the specific learning conditions have been systematized; the state policy directions concerning formation of the innovative ways of scientific development have been substantiated. In the course of the analysis, a model of interaction of the scientific sector of higher educational institutions with the specific learning conditions with the business environment has been proposed.

The multifaceted nature of the problem has allowed offering a solution which is to substantiate the theoretical foundations and develop practical

recommendations for improving state policy of the scientific activity development in higher educational institutions with the specific learning conditions, the research has also permitted to obtain sound conclusions.

Key words: state policy, state policy of the scientific activity development, mechanisms of public administration of the scientific potential of higher institutions, innovative policy of public administration of the scientific potential, productivity indicators of the scientific activity of higher educational institutions with the specific learning conditions, organizational mechanism of public administration.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Монографії:

1. Державне управління науковою діяльністю закладів вищої освіти: Монографія / Д.В. Бондар, В.О. Шведун, В.В. Палюх : НУЦЗУ. 2020. – 230с. (Особистий внесок: конкретно аспірантом було здійснено аналіз тенденцій розвитку наукової діяльності в Україні та визначено структури та масштаби державного сектора науки).

2. Державне управління формуванням науково-технічного потенціалу вищої школи України: Монографія / Карпеко Н.М., Кришталь Д.О., Палюх В.В.: НУЦЗУ. 2020. – 199 с. (Особистий внесок: конкретно аспірантом було здійснено аналіз закордонного досвіду державного управління науково-технічним потенціалом вищої школи та визначено розвиток організаційного механізму державного управління у сучасних галузях науки).

Статті у фахових виданнях:

3. Палюх В.В. Механізми формування державної політики в галузі наукової діяльності. Вісник НУЦЗУ: Серія державне управління : зб. наук. пр. Х. : Вид-во НУЦЗУ, 2017. Вип. 2 (7). С.173-180.

4. Палюх В.В. Особливості державного управління науково-дослідницькою діяльністю студентів університету в сучасних соціокультурних умовах. Вісник НУЦЗУ: Серія державне управління: зб. наук. пр. Х. : Вид-во НУЦЗУ, 2018. Вип. 2 (9). С.296-302.

5. Палюх В.В. Механізми формування наукової діяльності у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання. Інвестиції, практика та досвід. №17.2019.С.59-62.

6. Палюх В.В. Державне управління інноваційним розвитком наукової діяльності на прикладі закордонного досвіду. Вісник НУЦЗУ: Серія державне управління: зб. наук. пр. Х. : Вид-во НУЦЗУ, 2019. Вип. 2 (11). С. 316-323.

Статті у закордонних виданнях

7. Viktor Paliukh, National University of Civil Protection of Ukraine, Kharkiv Some features of state regulation of scientific activity in Ukraine. East Journal of Security Studies, 2018. – № 3. – С.289-293.

8. Viktor Paliukh, Kateryna Berezhna, Nataliia Yuzikova, Serhii Maistro, Liudmyla Antonova. The importance of public administration in administrative and legal regulation. Revista Gênero e Direito, at. 1 n. 01 (2020): Special Edition, 2020. С. 742-760, Web of Science.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

9. Палюх В.В. Сутність управління науково-дослідницькою діяльністю студентів в сучасних умовах. Організаційно-методичне забезпечення підготовки фахівців в умовах міжнародної наукової та освітньої інтеграції: Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-методичної інтернет-конференції з проблем вищої освіти і науки (16 листопада 2018 р.) [Електронний ресурс] / Харків, ХНАДУ, 2018. – С. 191-193. – Режим доступу:<http://dl.khadi.kharkov.ua/course/view.php?id=950>

10. Палюх В. В. Сучасний стан та тенденції розвитку державної політики у сфері наукової діяльності. Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 18–19 квітня 2018 р. / за заг. ред. В. П. Садкового. – Х. : Вид-во НУЦЗУ, 2019. С. 20-23.

11. Палюх В.В. Системні підходи до державного регулювання науковою діяльністю. Публічне управління в системі координат: демократія, децентралізація, місцеве самоврядування: тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (18 жовтня 2019 року, Мелітополь, Україна) / ред. Ортіна Г.В. – Мелітополь, 2019. С. 233-235

12. Палюх В.В. Закордонний досвід державного управління науковим процесом: основні форми та напрями. Державне управління у сфері цивільного захисту: наука, освіта, практика: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 17–18 травня 2019 р. / за заг. ред. В. П. Садкового. – Х. : Вид-во НУЦЗУ, 2019. – С.46-49.

13. Палюх В.В. Функції та основні напрями державного управління у сфері наукової діяльності. XXVII Міжнародна науково-практична конференція MicroCAD-2019, С. 112, 4 том 17 травня 2019 року.

14. Палюх В.В. Інформаційне забезпечення взаємодії освіти з наукою в вищій школі. Матеріали всеукраїнської науково-методичної інтернет-конференції «Сучасні тенденції організаційно-методичного забезпечення підготовки фахівців: проблеми та шляхи їх вирішення в умовах глобалізації та євроекономічної інтеграції» 18 листопада 2019 року. С.386-392.

15. Палюх В.В. Державне регулювання розвитку науки в Україні. Проблеми та перспективи забезпечення цивільного захисту: матеріали міжнародної науково-практичної конференції молодих учених. – Харків: НУЦЗУ, 2019. – С.430-431.

16. Viktor Paliukh Actual problems of the management of research activities of students of higher educational institutions. X Международная научно-практическая конференция молодых ученых и студентов “Время вызовов и возможностей: проблемы, решения, перспективы”. 15 мая 2020г.

17. Палюх В.В. Стратегії реформування науки в Україні Міжнародна науково-практична конференція Державне управління у сфері цивільного захисту: наука, освіта, практика. НУЦЗУ 2020 р.

18. Палюх В.В. Політика державного управління науковим процесом у закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання. Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я : тези доповідей XXVII міжнародної науково-практичної конференції MicroCAD-2020 р. Ч. IV / за ред. проф. Сокола Є.І. Харків : НТУ «ХПІ». С.138.

19. Палюх В.В. Теоретичні аспекти управління якістю освітніх послуг. Міжнародна науково-практична конференція молодих науковців, аспірантів і здобувачів вищої освіти «Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки» Національний університет водного господарства та природокористування. С 230-233. 21-22 травня 2020 року м. Рівне

ЗМІСТ

ВСТУП.....	15
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ.....	23
1.1. Наукова діяльність у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання як об'єкт державної політики.....	23
1.2. Особливості державної політики щодо наукової діяльності у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання.....	35
1.3. Дослідження механізмів публічного управління науковим процесом у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання.....	45
Висновки до першого розділу.....	62
РОЗДІЛ II. ОЦІНКА ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ.....	65
2.1. Аналіз закордонного досвіду впровадження державної політики з розвитку наукової діяльності у закладах вищої освіти.....	65
2.2. Оцінка розвитку наукової діяльності у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання в Україні.....	80
2.3. Методичні основи державної політики з управління науковою діяльністю у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання...	96
Висновки до другого розділу.....	116
РОЗДІЛ III. УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ.....	119
3.1. Механізми формування сучасної структури науки у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання.....	119
3.2. Напрями державної політики з формування інноваційних шляхів розвитку наукової діяльності.....	137

3.3 Модель взаємодії наукового сектора закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання з бізнес-середовищем.....	155
Висновки до третього розділу.....	170
ВИСНОВКИ.....	173
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	177
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми. Положення держав у сучасному світі багато в чому визначається їх інтелектуальним потенціалом, якістю професійної підготовки фахівців і рівнем розвитку науки. Саме наука є каталізатором технічного прогресу, робить вирішальний вплив на стан економіки, сприяє стабілізації внутрішньодержавній, соціально-економічній обстановці, зміцненню зовнішньополітичних позицій. Досягнення світової цивілізації без науки не представляються можливими. Цей чинник соціального прогресу продовжує займати міцні позиції серед інших, вносячи істотний вклад в підтримку і множення національного багатства, рівня і якості життя, безпеки соціальної системи. Враховуючи це, сучасні стратегічні доктрини прогресу передових країн світу базуються на принципах потужного розвитку людського потенціалу. При системному переході від розвитку, який ґрунтується на використанні переважно людських здібностей до фізичної праці, до використання культурного й інтелектуального потенціалу особи, роль науки зростає і стає домінуючою. Українська наука й вітчизняні учені традиційно займали засадні позиції в світовій науці, що багато в чому обумовлювалося державною підтримкою наукової сфери життєдіяльності суспільства, пріоритетною увагою до її проблем.

Державна політика України, яка визначається в «Стратегії сталого розвитку України до 2030 року» та Законах України «Про наукову і науково-технічну діяльність», та «Про вищу освіту», підпорядкована закономірностям саморозвитку та самовиховання, а на деяких рівнях коли державою створюються необхідні умови для реалізації індивідуальних та суспільних творчих інтересів, інтелектуальних здібностей та потреб. У цій системі стосунків потрібна оцінка інноваційного потенціалу в процесі інноваційної діяльності організацій, ключова проблема якої полягає в створенні умов, максимально сприяючих творчій активності молоді і

розвитку кадрового потенціалу закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання. Адже рівень інтелектуалізації суспільства та ступінь розвитку демократичних інститутів державної влади та політики являють собою два взаємопов'язаних та взаємодоповнюючих соціально-політичних процеси, що впливають на загострення чи на оздоровлення не тільки економічного, морально-етичного, криміногенного, але й політичного стану в державі.

Узагальнення накопиченого досвіду формування державної політики й визначення можливих напрямів розвитку науки особливо важливі саме зараз, коли з'явилися ресурси для її реструктуризації і ставляться масштабні реформаторські завдання.

Для теоретико-методологічного осмислення публічно-управлінських механізмів дуже корисними є окремі ідеї В. Авер'янова, Л. Антонової, Г. Атаманчука, В. Бакуменка, В. Беглиці, О. Волкова, Д. Дзвінчука, В. Ємельянова, Ю. Кальниша, С. Майстро, Н. Нижник, В. Ткаченка, В. Токовенко, В. Шведун та інших.

Проблеми з впровадження державної політики та застосування механізмів публічного управління у розвиток наукової й науково-технічної діяльності розглянуто в працях науковців і практиків, а саме: А. Антонова, М. Білінської, О. Дадія, С. Домбровської, Б. Малицького, В. Огаренка, В. Пілюшенка, А. Кобеця, В. Коврегін, А. Роміна, Є. Романенка, В. Садкового, В. Січенка, Л. Федулової, Я. Яцківа та інших.

Серед зарубіжних фахівців, що займаються проблемами оцінки інноваційного потенціалу закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання в структурі наукового потенціалу можна відмітити А. Бретта, О. Лукши, Л. Міндечи і інших.

Підкреслюючи вагомість теоретико-методологічних та практичних здобутків проведених досліджень, слід зазначити, що сьогодні деяким питанням цієї важливої з практичної точки зору та складної в теоретичному плані проблеми не приділено достатньої уваги. Актуальними залишаються

питання подальшого формування методології системного осмислення розвитку сектора науки закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання і їх зростаючої ролі в інноваційних перетворень економіки.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертацію виконано в межах науково-дослідної роботи «Розробка наукових основ державного управління у сфері безпеки ринку соціально-економічних послуг України з точки зору цивільного захисту» (державний реєстраційний номер 0112U002587), що розробляється навчально-науково-виробничим центром Національного університету цивільного захисту України. Конкретно дисертантом проаналізовано державні заходи удосконалення науково-дослідної роботи у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання.

Метою даної роботи є обґрунтування теоретичних засад з удосконалення напрямів державної політики в галузі наукової діяльності у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання.

Досягнення визначеної мети зумовило необхідність вирішення наступних завдань:

- визначити особливості державної політики щодо наукової діяльності у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання;
- проаналізувати закордонний досвід впровадження державної політики з розвитку наукової діяльності у закладах вищої освіти ;
- здійснити оцінку розвитку наукової діяльності у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання в Україні;
- визначити напрями державної політики з формування інноваційних шляхів розвитку наукової діяльності;
- охарактеризувати механізми формування сучасної структури науки у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання;
- обґрунтувати модель взаємодії наукового сектора закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання з бізнес-середовищем.

Об'єкт дослідження - державна політика розвитку наукової діяльності.

Предмет дослідження - державна політика розвитку наукової діяльності у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання.

Методи дослідження. Методологічну основу роботи становлять загальнонаукові прийоми досліджень і спеціальні методи, що ґрунтуються на сучасних наукових засадах управлінської, економічної і споріднених з ними наук.. В основу методології дослідження було покладено системний підхід, методологічна специфіка якого визначається тим, що він орієнтує дослідження на розкриття цілісності об'єкта і механізмів, які його забезпечують, на виділення різноманітних типів зв'язків складного об'єкта і зведення їх у єдину теоретичну картину.

Автором використано низку наукових методів, зокрема: гіпотетико-дедуктивний метод формування методології дисертаційного дослідження, який дав змогу сформулювати гіпотезу дослідження, побудувати евристичні моделі вдосконалення державної політики стосовно формування наукового сектора у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання. Дедуктивний доказ висунутої гіпотези дослідження не тільки підтвердив правильність формування його методології, справедливність висновків, а й дав можливість також висунути й верифікувати практичні рекомендації з удосконалення досліджуваного об'єкта; структурно-функціональний аналіз, сутність якого полягає у виділенні елементів системи публічного управління науковою діяльністю у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання; ряд порівняльних методів, що надали можливість аналізу стандартів і механізмів державної політики з формування кадрової наукової складової у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання; статистичний метод, що дав змогу розкрити реальні й точні факти стану досліджуваного об'єкта; прогностичний метод, за допомогою якого визначено більш віддалені перспективи його розвитку; теоретико-концептуальний метод, що визначив напрям дослідження, втілений в

аналізі функцій, структури та параметрів об'єкта, та дав змогу позначити, осмислити, описати та порівняти роль державної політики з розвитку наукової діяльності у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання, уточнити його функції в діяльності кожної з підсистем, оцінити результати управлінського впливу, виявити перспективи й механізми.

Інформаційну базу дисертаційного дослідження становили нормативно-правові акти, праці зарубіжних і вітчизняних учених, Інтернет-ресурси, статистична інформація МОНУ та Державного комітету статистики України та інших центральних органів виконавчої влади.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у вирішенні наукового завдання щодо розвитку теоретичних засад та обґрунтування науково-прикладних рекомендацій з удосконалення напрямів державної політики з розвитку наукової діяльності у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання.

Найсуттєвіші результати дисертаційного дослідження, які містять наукову новизну, полягають у тому, що:

вперше:

обґрунтовано та запропоновано модель позиціонування системних елементів наукових організацій і освітніх установ з бізнес-середовищем як прерогатива управління процесами розвитку інноваційного потенціалу наукового сектора закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, яка на відміну від раніше відомих моделей, на основі прогнозування витрат на створення інноваційного продукту, сприяє досягненню бажаного результату розвитку державної політики у науковій сфері з обґрунтуванням етапів взаємодії закладів вищої освіти з бізнес-середовищем;

удосконалено:

- підходи до удосконалення механізмів формування сучасної структури науки у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які базуються на логічній послідовності етапів публічного управління науково-

освітньою діяльністю шляхом розробки й реалізації комплексної програми розвитку кадрового наукового потенціалу навчального закладу;

- систематизацію механізму взаємодії освіти і науки, коли певна організаційна діяльність закладу вищої освіти зі специфічними умовами навчання в освітній і науковій сферах включає розподіл функцій, налагодження стійких зв'язків, координацію, внаслідок чого відбувається підвищення якості освітніх послуг і форми розвитку науки, які впливають на розвиток освіти й виробництва, та адекватні вимогам сучасної ринкової економіки що підвищує конкурентоспроможність закладу освіти на ринку праці;

дістало подальшого розвитку:

- концептуальні підходи до застосування закордонного досвіду з впровадження основ державної політики розвитку наукового сектора та існуючи наукові підходи до розвитку інноваційної діяльності і дослідження особливостей функціонування сектора науки у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання, що дозволило виявити тенденції наукового розвитку й протиріччя, стримуючи процес реалізації наукових проектів і розробок в Україні й за кордоном;

- методика оцінки наукової діяльності у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання в Україні, шляхом класифікації ефективності управління взаємодією освіта-наука, що дозволяє визначити пріоритетні напрями вдосконалення механізму управління освітньою та науково-інноваційною діяльністю закладу освіти.

Практичне значення одержаних результатів. Основні положення, висновки та пропозиції, подані в дисертації, отримали практичне застосування в діяльності Департаменту персоналу Державної служби України з надзвичайних ситуацій (довідка про впровадження від 01.10.2020 р. № 08-54/3653). Крім того, теоретичні положення та наукові результати дослідження використано у навчальному процесі кафедри публічного адміністрування у сфері цивільного захисту Національного університету

цивільного захисту України (Акт від 05.10.2020 р.). Також матеріали дисертаційного дослідження отримали практичне застосування в діяльності Головного управління національної гвардії Міністерства внутрішніх справ України (довідка від 12.10.2020 р. № 27/17/3-51).

Методичні напрацювання дисертації можуть використовуватись фахівцями під час написання підручників і навчальних посібників, створення навчально-методичної літератури; в роботі органів державної влади та у процесі державного регулювання міжнародною діяльністю закладів вищої освіти.

Особистий внесок здобувача. Теоретичні обґрунтування, практичні рекомендації, висновки, пропозиції та рекомендації, у тому числі й ті, що характеризують наукову новизну, мету й завдання, методичні підходи до їх вирішення, теоретичну цінність роботи та практичне значення одержаних результатів, отримані здобувачем особисто в ході дослідження.

Апробація результатів дисертації. Основні положення й результати дисертації доповідались і обговорювались на конференціях, конгресах і семінарах, зокрема: Міжнародній науково-практичній онлайн-конференції «Державне управління у сфері цивільного захисту: наука, освіта, практика» (м. Харків, 19–20.04.2018 р.), Всеукраїнській науково-методичній інтернет-конференції з проблем вищої освіти і науки «Організаційно-методичне забезпечення підготовки фахівців в умовах міжнародної наукової та освітньої інтеграції» (м. Харків, 16 листопада 2018 р.) Міжнародній науково-практичній конференції молодих учених «Проблеми та перспективи забезпечення цивільного захисту» (Харків, 2019 р.), Всеукраїнській науково-практичній конференції «Публічне управління в системі координат: демократія, децентралізація, місцеве самоврядування» (м. Мелітополь, 18 жовтня 2019 р.) VI Міжнародній заочній науково-практичній конференції «Формування ефективних механізмів державного управління та менеджменту в умовах сучасної економіки: теорія і практика» (м. Запоріжжя, 30.11. 2019р.), Міжнародній науково-практичній

конференції «Державне управління у сфері цивільного захисту: наука, освіта, практика» (м. Харків, 17–18.05.2019 р.). X Международной научно-практической конференция молодых ученых и студентов “Время вызовов и возможностей: проблемы, решения, перспективы”. (г. Рига, 15 мая 2020г), XXVII Міжнародній науково-практичній конференції «Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров’я» MicroCAD-2020 р. (м. Харків, 2020р.), Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Державне управління у сфері цивільного захисту: наука, освіта, практика» (м. Харків, 18–19.03.2020 р.), Міжнародній науково-практична конференції молодих науковців, аспірантів і здобувачів вищої освіти «Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки» (м. Рівне, 21-22 травня 2020 р.).

Публікації. Основні положення дисертаційної роботи опубліковано в 18 наукових працях, у тому числі 2 колективних монографіях, 5 – статтях в наукових фахових виданнях, із них 2 – статтях у зарубіжному виданні, 11 – тезах конференцій. Загальний обсяг публікацій автора за темою дослідження –21,4 др.арк.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації 209 сторінок. Обсяг основного тексту становить 155 сторінок. Список використаних джерел включає 288 найменувань.

РОЗДІЛ І.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ З РОЗВИТКУ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ

1.1. Наукова діяльність у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання як об'єкт державної політики

Наукова діяльність як об'єкт державної політики має відносно коротку історію, що пояснюється творчою природою її сутності та особливостями складової, також діями суб'єктивних та об'єктивних причин, що обумовлені їх розглядом в управлінському аспекті на особистому та державному рівнях. У першому випадку наукова діяльність обумовлена як специфічний вид творчої діяльності, що дозволяє формувати кардинально нові знання, вміння та навички (у тому числі професійні), систему цінностей та відношення людини до картини світу, його світогляд та інші структурні елементи особистості. На державному рівні наукова діяльність – це вид творчої індивідуально-колективної діяльності, направленої на створення, підвищення й підтримку інтелектуального (у тому числі загальноосвітнього, культурного, професійного та морального) рівня населення та кожного окремого громадянина, а в результаті – на забезпечення прогресивного розвитку держави.

Таким чином наукова діяльність, що розглядається як на особистому так і на загальнодержавному рівнях, характеризується такими стійкими ознаками, як творча природа, особливий механізм взаємовідносин з суспільством, державою та людиною, що управляється спеціальними механізмами. Саме ці, притаманні науковій діяльності якості, вказують не тільки на сутність й особливості змісту кожного з її елементів, але й на принципи побудови відповідних систем державної політики.

В силу цього державна політика з розвитку наукової діяльності не може носити виключно державний характер, оскільки творчість, як така, підпорядкована внутрішнім закономірностям розвитку. У загальній структурі державної політики науковою діяльністю на різних рівнях державної організації вагому роль займають елементи внутрішнього соціального управління: публічні дебати та оцінка ходу й результатів наукових досліджень та навчального процесу, суспільна думка, суспільні ініціативи в публічному управлінні діяльністю наукових колективів, в основі яких полягає свобода наукової творчості та її соціальні та державно-правові гарантії.

Державна політика щодо розвитку науки на індивідуальному рівні можлива лише коли є необхідність усвідомлення людиною та носить внутрішньо-особистий характер, підпорядкована закономірностям саморозвитку та самовихованню, а на спеціальному рівні, коли державою створюються необхідні умови для реалізації індивідуальних та суспільних творчих інтересів, інтелектуальних здібностей та потреб. Звідси можливо зробити висновок, що наукова діяльність як об'єкт пізнання й публічного управління є, з одного боку, елементом творчої діяльності людини зі складною структурою, а з іншого боку – областю державної політики, направленою на нормативно-правове, матеріально-технічне, фінансово-економічне забезпечення діяльності наукових установ у зацікавленості розвитку суспільства, держави та людини[3].

Однак наука не є лише пасивний об'єкт публічного управління з боку держави: виконуючи важливі функції регулятивного характеру вони самі набувають активного початку в здійсненні даного виду державної політики. Так у процесі публічного управління вона виступає не тільки об'єктом, а й приймає активну участь. Але тут з'являється важливе в методологічному відношенні питання про саму можливість державної політики у процесі наукового пізнання, якщо розуміти під цим терміном певну роботу розумової діяльності. Допускається два напрями державної політики до

процесу наукової творчості та її умовами: управляти науковою думкою та науковою творчістю неможливо та в той же час допускається управління науковою творчістю, як створення умов для найбільш продуктивного наукового процесу, розуміючи під цим підбор наукових кадрів, та програмування наукових досліджень.

Програмування в науковій діяльності можливо оцінити як дослідницький етап прогнозу, а точніше прогностичне дослідження, що є необхідним елементом у вивченні тенденцій генезису науки. Процес систематизованого пізнання наукової картини світу наперед всього потребує цілеполягання, виходячи з так званих «вузьких місць» у науковому пізнанні характеризується: а) недостатністю існуючих наукових уявлень; б) накопиченням гіпотез, які потребують перевірки, та нових фактів які не піддаються поясненню; в) можливостями що відкриваються в зв'язку з встановленням нового ефекту чи закону природи; г) необхідністю узагальнення декількох явищ; д) розробкою нових методів досліджень[43].

Неможна забувати, що наука пройшла багатовіковий шлях розвитку, перш ніж її почали пов'язувати з реальним впливом на виробничу та соціальну сфери, характер, зміст та ефективність праці. Відносно нещодавно вона почала розглядатися також у якості наукової основи публічного управління суспільством, де виконання важливих регулятивних функцій забезпечує її прогресивний розвиток. Сучасний етап наукового та технічного прогресу характеризується випередженням наукового знання по відношенню до економіки, виробництва та техніки, але головне – її прямим зв'язком з соціальним прогресом, реальним, хоча й опосередкованим впливом на умови життя кожної людини та суспільства в цілому. Звідси робиться висновок наскільки велика роль соціальної та публічної політики розвитку науки та технічної діяльності.

Природне ускладнення, наприкінці XIX – на початку XX віків, форм організації науки обумовило проведення спеціальних досліджень, які поставили за мету виявлення механізму державної системи формування

політики розвитку науковими та освітніми процесами, характерологічних особливостей вчених, стилю мислення та можливостей інтенсифікації їх праці. При цьому пізнання природи та змісту як самої науки, так і окремих її напрямів та галузей здійснювалось у нерозривному зв'язку з викладанням новітніх наукових досліджень та розробкою методів підготовки наукових та науково-педагогічних кадрів[36].

На початку XX століття також склалась своєрідна організаційна структура науки в системі вищої освіти, яку отримували в державних, приватних та громадських закладах вищої освіти. Також паралельно йшло реформування державної політики розвитком наукової діяльності в системі вищої освіти, інфраструктура якої від початку адекватна системі державної політики.

Наука XX століття у відмінності від інших історичних етапів її становлення, в усіх більш різноманітних формах переплітаючись з економікою, політикою, культурою, світоглядом, правопорядком, підвищують свою перетворюючу роль та функціональні значення в усіх сферах соціальної та державної політики[192].

В останні роки було зроблено деякі кроки в розробці регіональної науково-освітньої політики, розвиток позабюджетних джерел фінансування дослідних центрів та закладів вищої освіти, активації їх господарчо-економічної діяльності; створюються наукові підрозділи при закладах освіти; розширюється підготовка менеджерів та інших фахівців наукоємного підприємництва, створюються громадські фонди та асоціації по підтримці розвитку науки.

Інтенсивний шлях розвитку науки передбачає не тільки її всебічне оновлення змісту (особливо гуманітарного) створення ефективної системи навчального книговидавництва на основі активної протекціоністської політики держави, динамічну підготовку та перепідготовку наукових, науково-педагогічних кадрів, та управлінців у цій галузі, але головне, визнання цієї сфери соціальної та державної політики високорентабельною.

Схема взаємовідносин громадянина та держави в галузі праці та професійної підготовки традиційна та загальновизнана: отримання будь якого виду професійної освіти пов'язана з деякими витратами, що виділяються з державного бюджету на кожного учня, які з часом компенсуються у зв'язку з участю фахівців у виробництві та громадській практиці, а при раціональній (науковій) організації праці дають соціальний та економічний ефект. Проте набагато рідше визнається той факт, що сучасна організація державної політики науковою діяльністю не стільки утилітарно економічно, нормативно-правове, матеріально-технічне забезпечення, скільки подолання соціально-політичної їх недооцінки взагалі, а в кризисні періоди історії держави в особливості[221].

Наука початку XX століття була відносно ізольована від систем державної політики, ідеології, правопорядку, культурної та інших соціальних сфер, та їх перетинання не мало, ні централізованої державної організації, ні відповідного нормативного регулювання.

Процеси інтеграції науки, що почались у другій половині XX століття з іншими соціальними сферами діяльності дозволили організовувати впровадження науково-технічних досягнень на плановій основі, згідно з тенденціями соціально-економічного розвитку суспільства розробляти різні системи публічного управління “інтелектуальним виробництвом”, втілювати науково-освітні та професійні програми навчання населення, що сумарно сприяло підвищенню рівня загальнолюдської, політичної та правової культури, соціальної активності, національної свідомості.

Зростання інтелектуального потенціалу суспільства забезпечує насамперед проведення відповідної політики, починаючи з програм ліквідації безграмотності населення до підготовки фахівців вищої кваліфікації, їх наукової та науково-педагогічної атестації.

Слід зазначити, що поняття грамотність в останній час значно змінилося, та у зв'язку зі своєю нестабільністю втратило попередні жорсткі рамки визначення. Так якщо раніше офіційним критерієм грамотності

визнавалось лише вміння читати та писати, то сучасне його визначення включає здатність людини відстоювати найновітніші знання, активно приймати участь у культурному, соціальному та політичному житті суспільства. Кажучи іншими словами поняття грамотність набуло функціонального значення та динамічний характер, а його широта та глибина опинились у прямій залежності від різноманіття, складності та темпів росту соціальної сфери[22].

Сама ж науково-освітня діяльність, як сфера додатку праці характеризується підвищеним ступенем складності. Так є поняття що всесвітній досвід сучасної (зокрема функціональної) праці за ступенем складності поділяється на вісім категорій, де “праця освіти” займає одне з перших місць та припускає глибоке поділення праці в галузі державного управління, винахідницькій, інформаційній діяльності. Звідси випливає висновок, що в умовах науково-технічної революції неможливо стати грамотним на все життя, закінчивши лише якийсь заклад освіти. Вочевидь, функціонально грамотний лише той фахівець, який в процесі своєї праці (наукової, науково-освітньої) постійно переоцінює рівень власної кваліфікації, та відчуваючи дефіцит нових знань, приймає активні дії для їх набуття. Та хоча питання рівнозначності трактовки понять «функціональна грамотність» та «компетенція» може бути вирішено діаметрально по іншому, ясно одне: висококваліфікований фахівець повинен мати загально-гуманітарну підготовку, а зниження рівня грамотності в суспільстві – це реальна перешкода на шляху розвитку демократичного його розвитку, пряма загроза виникнення соціальної напруги та дестабілізації державного устрою[12].

Як бачимо, саме ці характеристики сутності та змісту науки вказують на необхідність підтримання функціональної, мається на увазі загальноосвітньої та професійної, грамотності членів суспільства шляхом організації даної сфери державної політики. По суті, мова йде про те, що функції що виконуються наукою, мають соціально-політичний характер,

який проявляється не тільки в проведенні єдиної політики, але й в забезпеченні процесів автономізації наукових та освітніх закладів. Розширення їх прав у галузі самоуправління науково-педагогічною діяльністю.

Труднощі, а інколи й протиріччя державного розвитку наукового знання долається в ході переходу від надлишкової централізації до розумної децентралізації системи публічного управління. При цьому децентралізація є необхідною умовою як саморозвитку науки на змістовному рівні, так і самоорганізації функцій державного управління шляхом виникнення локальних підсистем державного управління, що об'єднує єдину організаційну систему[20].

Таким чином публічне управління науковою діяльністю, а точніше процесом відтворення нових наукових знань здатне змінювати свою структуру не тільки під впливом зовнішніх чинників, але й внутрішніх чинників як «відносна автономна саморегулююча система».

Суперечний характер розвитку науки, з одного боку й громадською практикою, що визначена державною політикою, з другого боку не обмежуватись напрямками, що розглядаються, знаходить більші суспільні та державні прояви. По перше, за мірою доступності наукової творчості та різних видів і форм освіти можливо судити про діючі в суспільстві не тільки соціально-економічні, але й державно-правові гарантії реалізації основних конституційних прав громадян. По друге, рівень функціональної грамотності населення є по суті передумовою діяльної участі громадян у суспільно-політичному житті, рушійною силою розвитку національної свідомості, політичної та правової культури, суспільної моралі та інших форм суспільної відповідальності, від яких прямо залежать правопорядок, характер, традиції, політична стабільність суспільства взагалі. Говорячи іншими словами, отримання освіти, а потім підвищення його наукового рівня також мають соціально-політичний характер, оскільки свідчать про активну громадську позицію, що є об'єктивною умовою розвитку

демократичних форм влади, зближення органів законодавчої, виконавчої та державної влади з громадськими об'єднаннями та організаціями. По третє, сферу науки слід розглядати як потенціальний та реальний фактор подолання економічних, національних, політичних та кризових явищ у державі, оскільки лише на основі підвищення наукової грамотності населення держава отримує можливість проводити з урахуванням суспільної думки радикальні реформи та політику стабілізації тих чи інших негативних тенденцій пов'язаних з соціальними ексцесами, протиріччями та наслідками науково-технічної революції. Але на жаль в наш час «недооцінюється роль закладів освіти як однієї з основних соціальних структур, робота яких насправді сприяє стабілізації політичного положення в державі, дозволяючи зміцнювати міжнаціональні, загальнолюдські та загальнокультурні відносини» [262].

Таким чином рівень інтелектуалізації суспільства та ступінь розвитку демократичних інститутів державної влади та публічного управління являють собою два взаємопов'язаних та взаємодоповнюючих соціально-політичних процесів, що впливають на загострення чи на оздоровлення не тільки економічного, морально-етичного, криміногенного, але й більш того політичного стану в державі.

У цих умовах закономірно ставити про особливості прояву сутності та специфіки змісту науки у конкретних соціальних сферах та галузях публічного управління. Звідси випливає, що проблему публічного управління наукою з повним обґрунтуванням слід віднести до загальнонаукових проблем публічного управління, а проблему організації державної політики науковою діяльністю, до загальнонаукових проблем публічного управління наукою в державі.

У зв'язку з цим зрозумілий теоретико-прикладний процес учених та спеціалістів пізнання закономірностей виникнення та розвитку соціальних, економічних та інших функцій науки, виявлення їх місця в загальній структурі наукового знання та соціальної практики.

Виходячи з цього можливо зробити висновок, що наука являє собою цілісний, складно-структурований соціальний феномен, надає глобальний вплив на розвиток як позитивних так і негативних наслідків науково-технічної революції, що обумовлює об'єктивну необхідність створення на кожному історичному етапі їх становлення під рівень їх сутності та особливостям змісту системи суспільно-публічного управління. При цьому теоретико-методологічну основу публічного управління повинні скласти результати фундаментальних та прикладних наукових досліджень, що організовують та проводять у відповідності з принципами взаємно-детермінованими процесами інтеграції та диференціації наукові знання, логіко-історичних та гносеологічних його аспектах, з закономірним рухом у напрямі формування його загально-науковості з притаманними йому методами та понятійним апаратом[88].

Як показав зроблений аналіз, наукова робота є одним з важливіших видів діяльності наукових співробітників, аспірантів, студентів закладів вищої освіти, зокрема, зі специфічними умовами навчання. Проведення наукової роботи в закладах вищої освіти забезпечує безперервне вдосконалення навчально-виховного процесу на основі фундаментальних та прикладних досліджень за напрямками підготовки фахівців, та впровадження в освітню діяльність сучасних методик та педагогічних технологій. Оновлення освіти на всіх ступенях та рівнях тісно пов'язані з появою в суспільстві нової філософії, що затверджує пріоритет вільної, самостійної, саморозвиненої особистості фахівця, направленою на творче самовдосконалення. Це призвело до виникнення природної необхідності підготовки фахівця якісно нового типу: самокритика автора, творця, винахідника, такого що здатен здійснити професійне та особисте визначення[105].

Вивчень праць українських вчених з зазначеної теми дослідження [155], дозволило не тільки встановити, що існуюча система організації роботи зі студентами закладу вищої освіти не відповідає вимогам сучасного

суспільства до підготовки такого фахівця в силу методів і форм навчання що використовуються, віддаляючи майбутніх фахівців від можливості впливати на зміст, темп, та якість своєї освіти, але й виділити ще одне протиріччя – наукова робота, покликання якої за своєю внутрішньою природою, сприяти розвитку творчості студентів, максимально формалізована та не здійснює свого призначення. Звідси витікає, що вища школа при завчасно існуючому потенціалі не готова до виконання поставленої задачі навчання та виховання фахівця нового типу. Для рішення даної проблеми необхідні інноваційні моделі розвитку творчості майбутніх фахівців та педагогічні умови, що забезпечують втілення даних моделей, що в свою чергу вимагає теоретичного та практичного відпрацювання[181, с. 191].

Сучасна практика вищої школи поки що не зорієнтована на ефективне використання умов у повному об'ємі (в тому числі в науково-дослідницькій діяльності студентів), сприяючи розвитку зацікавленості до науки у майбутніх фахівців. Однією з причин є відсутність відповідної цілісної державно-управлінської теорії та ефективної моделі її реалізації у практиці освіти.

Проблема активізації наукової діяльності є не в відсутності бажання студентів та викладачів займатись науковою творчістю, а у відсутності системи державного управління науковою роботою, та у відсутності педагогічних умов розвитку науково-дослідної роботи у закладі вищої освіти.

Наукову діяльність слід розглядати як особливий вид інтелектуально-творчої діяльності, що породжує в результаті функціонування механізмів пошукової активності та таких що будуються на базі дослідницької поведінки. Але якщо пошукова активність визначається лише наявністю самого факту пошуку в умовах нез'ясованої ситуації, а дослідницька поведінка викладає в основному зовнішній контекст функціонування об'єкта в цій ситуації, то дослідницька діяльність характеризує саму

структуру цього функціонування. Вона логічно включає в себе мотивуючі фактори дослідницької поведінки та механізм його здійснення. В ролі цього механізму у людини виступає мислення.

Науково-дослідницька діяльність не обмежується наявністю факту пошукової активності, вона розуміє під собою також аналіз отриманих результатів, оцінку їх на основі розвитку ситуації, прогнозування у відповідності з цим, та подальший її розвиток. Сюди ж відноситься моделювання та реалізацію своїх майбутніх, можливих дій – корекцію дослідницької поведінки. В подальшому, все це, будучи перевірено на практиці та знов переоцінено, виводить пошукову активність на новий рівень, та знову вся схематично описана послідовність повторюється[190].

Таким чином, для забезпечення та оцінки наукової діяльності закладів вищої освіти в сучасних умовах, Міністерством освіти і науки України (МОНУ), було розроблено Державний стандарт, який регламентує:

- 1) Ступінь розвитку наукового потенціалу закладу вищої освіти: викладачі спеціальних дисциплін, як правило, повинні мати вчений ступінь чи/або досвід діяльності у відповідній професійній сфері;
- 2) Наукову активність викладацьких кадрів та ступінь їх пов'язаності з науковою роботою: реалізація основної освітньої програми повинна забезпечуватись педагогічними кадрами, що систематично займаються науковою чи/або науково-дослідницькою діяльністю.

Та як показує досвід розвитку ЗВО в Україні притаманні та встановлені законом академічні свободи корпорації науково-педагогічних працівників та студентів, а також колегіальна структура публічного управління.

Стосовно якості реалізації науково-дослідної роботи в закладах вищої освіти використовується система приватних критеріїв:

- ємність наукового дослідження;
- сформованість системно-діяльницького мислення;

- глибина дослідження проблеми;
- ступінь академічності;
- ступінь практичного використання;
- ступінь інвестиційної привабливості.

Оптимально керована наукова система у закладах вищої освіти має максимальну результативність або ефективність. Ефективність - це показник того, як в процесі управлінської діяльності параметри об'єкту перетворюються в конкретні результати, що мають соціальну значущість. Для встановлення ефективності необхідно співвіднести оцінні результати(результативність) з тими, які прийняті за гранично можливі(чи оптимально досяжні). Ефективність може бути визначена тільки у тому випадку, якщо чітко будуть виділені критерії оцінки як підстави для порівняння досягнутого і запланованого результату. Цьому сприяють науково-дослідницькі проекти ЗВО. Науково-дослідницький проект – це засіб організувати діяльність людей, узгоджувати погляди, ідеї засоби досягнення мети. Зміст проектування – це не тільки технологічний крок, але й акт взаємодії працюючих над проектом. Адже проектування та дослідження – спочатку принципово різні за направленістю та змістом виду діяльності[205, с. 8].

Типологічні ознаки науково-дослідницьких проектів, на мій погляд, доречно поділити:

- за характером домінуючої в проекті діяльності;
- предметно-змістовної галузі;
- характеру координації проекту;
- характеру контактів;
- кількості учасників;
- тривалості проекту.

Необхідно відмітити, що в теперішній час формується новий тип науковості – проектно-програмний. Його зерно складає діяльність з

проектування та програмування, в результаті чого розробляються, формуються та створюються нові, ще не існуючі системи практики освіти.

1.2. Особливості державної політики розвитку наукової діяльності у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання

У державній розвідком наукової діяльності неможливо не помітити процеси їх самоорганізації, що почались: поряд з державними з'являються різноманітні за формами власності види закладів освіти, значно збільшився конкурс в економічних та юридичних закладах вищої освіти, намітилися тенденції регіоналізації наукової діяльності й приближення її діяльності к потребам соціальної практики.

Історичними передумовами публічного управління є підвищення соціальної ролі науки у житті суспільства та об'єктивна необхідність регулювати наслідки науково-технічної революції в інтересах суспільства.

Історія цивілізованого людства свідчить, що й стан, та витоки економічного та духовного благополуччя суспільства, пріоритет моральних цінностей, прав і свобод особистості знаходиться у прямій залежності від того, наскільки держава надавала можливості для всебічного розвитку науки. Звідси можливо зробити висновок, що головною метою державної політики у галузі розвитку наукової діяльності слід визнати створення сприятливих умов для розширеного виробництва інтелектуального потенціалу суспільства й кожної людини окремо, якій повинні бути надані усі можливості для безперешкодного розуміння наукової картини світу, усвідомлення в ньому себе як вільної, творчої особистості. Генеральна Асамблея ООН 10 грудня 1948 року прийняла резолюцію про вступ у дію Загальної декларації прав людини, що оголошує, «кожна людина та кожний орган суспільства прагнули шляхом просвіти та освіти сприяти повазі цих

прав та свобод, та забезпеченню, шляхом національних та міжнародних прогресивних заходів загального та ефективного визнання та здійснення їх, як серед народів держав – членів Організації, так і серед народів територій, що знаходяться під їх юрисдикцією». Згідно положенням Декларації «кожна людина має право на свободу думки» (Ст. 18), «свободу переконань та вільне вираження їх» (Ст. 19) «освіта», «що повинна бути безкоштовною хоча б початкова та загальна», а «вища освіта повинна бути однаково доступна для усіх на основі здібностей кожного. Освіта повинна бути направлена к повному розвитку людської особистості та к збільшенню поваги до прав людини та основних свобод. Освіта повинна сприяти взаєморозумінню, терпимості та дружбі між усіма народами, расовими та релігійними групами та повинно сприяти діяльності ООН по підтриманню миру» (Ст. 26). Стаття 27 Декларації проголошує: «кожна людина має право ... брати участь у науковому прогресі та користуватися його надбаннями. Кожна людина має право на захист його моральних та матеріальних цінностей, що являють собою результат наукових ... праць, автором яких він є»

Як бачимо, міжнародне розуміння державної політики у галузі розвитку наукової діяльності тісно пов'язано з забезпеченням прав людини та зокрема свободи наукової творчості, отримання різних видів освіти. Звідси випливає, що розвиток наукової діяльності на національному рівні з точки зору державної політики повинно бути пріоритетним та вільним від релігійного та політичного впливу[222].

У цьому зв'язку надається, що державна політика з розвитку наукової діяльності має багатоцільову структуру, зміст якої розкривається в конкретних задачах, які поклали та реалізували органи законотворчої та виконавчої влади.

До найбільш загальних завдань державної політики у сфері наукової діяльності слід віднести наступні:

- забезпечення свободи наукової творчості, захисту авторських прав та прав громадян на отримання освіти;
- оптимізація наукової галузі, організаційної структури публічного управління діяльності науково-дослідних установ та закладів вищої освіти;
- гуманітаризація науки, вдосконалення змістовної частини структури та ідейно-теоретичного рівня досліджень та викладання наукових проблем і навчальних дисциплін;
- науково-педагогічне забезпечення різноманітних сфер господарювання та галузей публічного управління, впровадження наукових досягнень та результатів досліджень проблем педагогіки та організації навчально-виховного процесу;
- підготовка та атестація науково-педагогічних кадрів;
- соціальне, правове, фінансове, матеріально-технічне та інше забезпечення розвитку наукової діяльності;
- розвиток міжнародного співробітництва, обмін науковими кадрами, встановлення контактів між науково-дослідними установами та закладами вищої освіти з метою проведення спільних наукових досліджень та підготовки фахівців (у тому числі науково-педагогічних).

Досягнення цілей та задач державної політики у галузі розвитку наукової діяльності передбачає наявність та функціонування ефективної системи публічного управління. І тут виникає принципово важливе питання щодо організаційного принципу побудови цієї системи, іншими словами про централізацію чи децентралізацію публічного управління науковою діяльністю. Рішення цього питання в різні періоди історії нашої держави було неоднозначно та тенденція до централізації публічного управління розвитком науки мала як позитивні так і негативні наслідки. З одного боку, сформувався і діяв механізм планування, що добре зарекомендував себе на практиці, фінансування, координації, контролю, а з іншого боку, - міністерства та відомства по суті «узурпували» повноваження у даній галузі

державного управління, стали повновладними і замовниками змістовної сторони наукової діяльності, та «утримувачами» її наслідків, а ефективність діяльності науково-дослідних установ та закладів вищої освіти оцінювали не згідно з їх світовим чи національним рейтингом, не по кількості винаходів та розробок, а в залежності від показників виконання державних замовлень, тематичних та навчальних планів, дотримання фінансово-штатної, трудової (службової) дисципліни[237].

Надлишкова організованість даного виду творчої діяльності призвела до нівелювання наукових кадрів, суспільне визнання та нарахування заробітної плати яких не була еквівалентна їх особистому внеску в досягненні поставлених перед ними завдань. Вузьковідомчий підхід до організації публічного управління науковою діяльністю мав ще один негативний наслідок: розмежування науки за рівням та формам їх державної організації. Тематична, фінансова, кадрова, організаційно-управлінська роз'єднаність нанесла подвійний збиток і для галузевої, і для науки у закладах вищої освіти, але головне – призвела до зниження рівня фундаментальних досліджень в університетах. Історично склалось (а світова практика так і продовжує йти цим шляхом) що університетська, фундаментальна наука служить не тільки теоретико-методологічною основою для розвитку прикладних дослідів, але й навчання та виховання фахівців (у тому числі й науково-педагогічних). Масштабне, але не завжди обґрунтоване зростання системи відомчої освіти, головне, якщо не єдине, призначення якого є в інтенсивній підготовці професіональних кадрів для потреб тої чи іншої галузевої системи публічного управління, обмеженість бюджетного фінансування, постійний дефіцит науково-педагогічних кадрів та відсутність зв'язків з академічними інститутами, призвели до того що “фундаментальність” науково-педагогічного забезпечення потреб майже усіх галузей управління стала мінімальною[243].

Вітчизняна історія державної політики у галузі науки кінця 80-х початку 90-х років свідчить про явну переоцінку можливостей

демократичного, гласного стилю публічного управління. У напрямі на підсилення громадських самоврядувань у керівництві управліннями науки та закладів вищої освіти, що знайшли своє відображення в недоцільних масштабних експериментах з обранням ректорів, введенням у вчені ради студентів, та участь студентів у виборах ректорів та деканів, виявилось повністю не функціональною у зв'язку з незбалансованістю відношення централізованих та децентралізованих форм державного управління науковою діяльністю, а головне у зміщенні її змістовних компонентів.

Однозначно що введені у практику у закладах вищої освіти досліді типу "Викладач очами студентів" необхідні та корисні, так як вони підвищують дієвість управління та особливо – при оцінці методичної майстерності та вміння викладачів встановлювати професійно-психологічний контакт з аудиторією. Але матеріали соціологічних опитувань не завжди отримували достатньо критичну інтерпретацію, не враховувався й психологічний ексцес взаємовідносин далеко не рівноправних сторін виховного процесу, а при формулюванні висновків – вимоги диференційної позиції студентів до тих чи інших викладачів. У результаті на основі зібраних даних виникла можливість помилкового висновку про непопулярність серед студентів жорсткого та безкомпромісного викладача та протилежний висновок про популярність м'якого та безпринципного викладача що лояльно відноситься до студентів[252, с. 65].

У зв'язку з цим доречно згадати вислів древньогрецького Філософа Платона (427-347 до н.е.), що не слід застосовувати голосування там де достатньо простого знання. Але справедливо й протилежне – не має сенсу голосувати там де голосуючий зовсім не володіє відповідними знаннями. Так в той же час Слухачі закладів вищої освіти ДСНС України віддавали свої голоси за присвоєння вчених звань (доцента та професора), за закріплення за кафедрами навчальних дисциплін які їм ще не викладалися. Подібний формальний підхід не тільки дискредитував громадські форми

управління науково-педагогічною діяльністю, але й саму ідею демократизації публічного управління наукою та освітою.

Невдалий початок демократизації публічного управління у галузі науки та освіти, у багатьох випадках виникає з причини відсутності критичного аналізу позитивного та негативного закордонного досвіду, оскільки про достатньо високий рівень децентралізації та демократизації публічного управління науковим процесом слід давати оцінку не за кількістю слухачів – членів вчених рад, а лише тоді коли єдина по суті традиційна форма організації наукового процесу – заклад вищої освіти як основний об'єкт планування, фінансування та оцінки діяльності його співробітників, буде доповнено такими організаційними формами інтеграції навчання, науки та практики, котрі рівні сучасним вимогам та відповідають рівню поставлених перед ними задач різного рівня та класу. Наприклад демократизація в системі внутрішнього управління ЗВО у системі ДСНС України, має суттєві галузеві особливості, обумовлені принципами єдиначальності, субординації, виконання уставних вимог, де проблема «самоуправління колективу слухачів», може складати одну з форм «підвищення ефективності процесу виховання та самовиховання слухачів».

Треба визнати, що час для повної відмови від централізованого публічного управління науковим процесом ще не настав. Такий висновок формується не на запереченні можливості самоосвіти громадян в умовах самоуправління, а на твердженні, що управління у галузі наукового процесу передбачає зважене поєднання централізованих та децентралізованих форм та методів публічного управління. Надлишкова централізація державного управління суперечить виявленню та розкриттю усіх потенційних інтелектуальних можливостей науково-педагогічних колективів, а жорстка регламентація праці вчених та педагогічних працівників знижує ефективність їх творчої діяльності. Звідси випливає, що централізація державного управління розвитком науки в масштабах держави, забезпечуючи проведення єдиного курсу державної політики, повинна

поєднуватись з певною мобільністю та самостійністю науково-педагогічних колективів, гнучкістю форм і методів публічного управління ними, створювати умови для вільного творчого пошуку та обміну думками по дослідницьким питанням та навчальним дисциплінам[253, с. 15].

Мова йде про якісне змінення змісту державної політики в науковому процесі, де змінення правового статусу керівництва закладів вищої освіти повинно йти в напрямі розширення їх прав та підсилення відповідальності за кінцевий результат діяльності підконтрольних їм закладам вищої освіти. Але це лише початковий етап перетворень. Головна роль належить наданню нових державних гарантій та можливостей для розвитку альтернативних (недержавних, комерційних чи змішаних видів власності) закладів вищої освіти, що здійснюють розробку наукових проблем та підготовку кадрів різної професійної орієнтації та рівня освіти. Хоча економічна та соціальна віддача від даної форми організації науково-педагогічної діяльності прийде не одразу, цю сферу не можна назвати збитковою та неоправданою, якщо не керуватись сьогоднішнім.

Державна політика в цих умовах повинна складатися з адміністративно-правових та економічних методів публічного управління, мати опосередкований характер, інакше кажучи бути орієнтованою не на безпосереднє управління закладами вищої освіти, а на розвиток їх наукової діяльності, виходячи із соціально-економічних потреб суспільства та на основі наукових та освітніх стандартів розроблених з урахуванням загальнокультурних цінностей, досягнень світового суспільства в цій галузі, регіональних та національних особливостей. При цьому надання дотацій, довгострокових кредитів, встановлення різних податкових пільг по соціальному захисту науково-педагогічній суспільності, регулювання оплати труда та його стимулювання, введення правил атестаційних кадрів на предмет заняття науково-педагогічних та управлінських посад не повинні мати виборчий характер в залежності від форм власності. В даному випадку головною задачею управління наукових процесом стає не

патронаж закладів вищої освіти, а організація систематичної оцінки стану їх наукової діяльності у відношенні зі світовими надбаннями. Більш того оновлення змісту державної політики стосовно розвитку науки на сучасному етапі становлення української державності проходить саме в зміні її цільової та функціональної направленості. Це, певна річ, призведе за собою змінення стилю управління, основу якого повинна складати періодична експертна оцінка стану науки фахівцями шляхом проведення глибоких аналітичних досліджень[275].

Безперечно, ослаблення державного впливу на науково-технічний процес має пагубні наслідки не тільки для матеріального виробництва технологічного процесу, стану обороноздатності, громадського захисту, а в силу зниження інтелектуального потенціалу суспільства, та в цілому грамотності суспільства, обов'язково призведе до дестабілізації внутріполітичної обстановки, зростанню соціальної напруги зростаючої під час до локальних, збройних конфліктів. Звідси робиться висновок що тенденції формування та функціонування наукового потенціалу неможливо розглядати з відривом від інших процесів які відбуваються у суспільстві, оскільки дана галузь публічного управління складає органічну частку та формує специфічне направлення єдиного соціально-економічного управління, опосередковано детермінуючою, в свою чергу, станом розвитку науки.

Як ми бачимо, наука справляє визначальний вплив на суспільний прогрес, що в свою чергу, передбачає розробку та законодавче закріплення принципів проведення державної політики, які знаходяться у органічному зв'язку та єдності з принципами суспільного розвитку.

Закономірності становлення принципово нового конституційного устрою держави служать теоретико-методологічною базою для створення науково обґрунтованих принципів єдиного управління у галузі науки, що зберігають повну спадковість з принципами соціально-економічного управління, під якими розуміється «система основоположних починань та

правил, що виходять з закономірностей соціально-економічного розвитку суспільства, якою керуються в своїй діяльності органи публічного управління». Звідси виходить, що якщо розглядати державну політику стосовно наукового процесу як органічну частку соціально-економічного управління, то мета, задачі, принципи та основні напрями державної політики в цій галузі визначаються відповідним соціально-економічним курсом держави[5].

Узагальненість цілей, задач, принципів та основних напрямів розвитку економіки та науки виражає конкретизацію загальнометодологічного принципу – відношення частки та цілого, де зв'язок між цими філософськими категоріями виступає як одна з форм загального об'єктивного зв'язку явищ. Єдність цілей та принципів соціального та наукового розвитку проявляється зокрема в оновленні соціально-економічної основи держави в сучасних умовах можливо тільки на базі практичної реалізації досягнень науки, техніки та освіти як в суспільно-матеріальному виробництві так і в соціальній сфері.

Таким чином, в якості теоретико-методологічного джерела конструювання систем та методів втілення єдиної системи державної політики стосовно наукової діяльності в соціально-економічній та науково-педагогічній сферах, а також механізму взаємовідносин відповідних суб'єктів та об'єктів публічного управління виступає сукупність основоположних принципів наукового управління суспільством до якого можна віднести:

- наявність самостійних та незалежних гілок законодавчої, виконавчої та судової влади;
- єдність соціального та економічного керівництва;
- демократизм та гласність, виборність та звітність;
- збалансованість централізованих та децентралізованих форм та методів державного управління;

- поєднання законності та змістовності, заходів примусу та переконання;
- оптимальність у витратах ресурсів в досягненні цілей та задач державного управління;
- відношення об'єктивних умов та суб'єктивного фактору.

Наведені принципи не є універсальними та загальними. Так розуміючи під соціальним управлінням «ідеї, основні положення якими керуються в державній політиці», справедливо стверджувати, що принципи «впливають на всю систему управління: на цілі, методи, структуру, кадри, процес» та в якості загальних принципів державної політики виділяє: «об'єктивність, конкретність, ефективність, поєднання централізації та децентралізації, законність та дисципліну» [45].

Принципи наукового управління суспільством складають теоретико-методологічну основу та джерело формування публічного управління, зокрема в науці. До числа принципів публічного управління науковим процесом можна віднести:

- єдність соціально-економічного та науково-технічного розвитку, єдність державного управління науковою діяльністю;
- соціально-економічні та правові гарантії прав громадян на свободу наукової творчості;
- поєднання централізованих та децентралізованих форм та методів публічного управління науковою діяльністю;
- плановість розвитку науки, підготовки, атестації використання науково-педагогічних кадрів;
- органічне поєднання навчально-виховного процесу та науково-дослідної роботи як основи підготовки фахівців вищої кваліфікації;
- розвиток науки у відповідності з потребами соціальної практики;
- участь спільноти в публічному управлінні науковим процесом.

1.3. Дослідження механізмів публічного управління науковим процесом у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання

Механізми публічного управління наукою у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання можна умовно поділити на фінансово-економічний, організаційно-управлінський, нормативно-правовий, соціально-психологічний, кадровий, міжнародний та організаційно-науковий.

Зокрема, фінансово-економічний механізм публічного управління наукою у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання містить наступні компоненти:

- розподіл бюджетних коштів і ресурсів на пропорційний розвиток різних галузей науки і видів освіти; розподіл коштів між академічною, галузевою та наукою ЗВО, типами досліджень (фундаментальні, прикладні і т.п.);
- нормування праці та заробітної плати науково-педагогічних працівників; виділення асигнувань на будівництво та ремонт закладів вищої освіти та інших об'єктів, пов'язаних з науково-педагогічною діяльністю; стимулювання і заохочення науково-педагогічних кадрів.

Розподіл держбюджетних коштів, який здійснюється державними органами виконавчої влади, має проводитись на конкурсній основі й забезпечувати проведення перш за все фундаментальних, пошукових досліджень. Прикладні наукові дослідження й дослідно-конструкторські розробки повинні фінансуватися, як правило, за рахунок залучення позабюджетних коштів, але за винятком розробок оборонного, правоохоронного, екологічного, освітнього, культурного характеру, а також проводитися за завданнями державних наукових і освітніх програм[29].

Сучасний фінансово-економічний механізм публічного управління наукою у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання

передбачає не тільки множинність джерел, а й їх цільову орієнтацію, яка б означала виділення фінансових коштів для вирішення конкретних наукових проблем та освітніх програм, а не на утримання освітніх установ. Держбюджетне фінансування фундаментальних і пошукових досліджень вимагає створення системи грантів у вигляді освіти державних і освітніх фондів, пайової фінансової участі зацікавлених підприємств, організацій банків, інших комерційних структур. Але тут виникає важливе питання, чи збережеться державна політика і її єдність в галузі науки при наявності комерційного кредитування наукової діяльності[29].

Організаційно-правовий механізм публічного управління науковою діяльністю у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання включає такі заходи:

- оптимізація мережі закладів вищої освіти, створення й визначення правового статусу вишів з різними формами власності і встановлення відповідних форм і методів державного управління ними;
- створення органів спеціальної компетенції, які відають питаннями організації, планування, фінансування та координації розвитку науки, підготовкою та атестацією наукових і науково-педагогічних кадрів;
- встановлення і в організаційно-правовому вигляді закріплення договірних відносин і зв'язків між науково-педагогічними колективами різної адміністративно-правової підпорядкованості з метою вирішення комплексних, міжгалузевих проблем і організації навчального процесу;
- визначення шляхів підвищення економічних, організаційних, правових, матеріальних, моральних, психологічних факторів у інтенсифікації науково-педагогічної діяльності;
- удосконалення системи інформаційного забезпечення розвитку науки і освіти;
- координація, розробка та впровадження АСУ науково-педагогічною діяльністю в різних сферах управління;

- зміцнення планових основ розвитку науки й освіти, їх зв'язку з соціальною практикою, забезпечення координації та контролю за науково-педагогічною діяльністю.

Прогнозування та перспективне планування політики в галузі, що розглядається, має ряд труднощів, пов'язаних не тільки з невизначеністю самого наукового пізнання, але й з відомими протиріччями в розвитку соціальних процесів, що впливають на наукову діяльність безпосередньо[48].

Організаційно-правовий механізм публічного управління науковою діяльністю у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання переслідує мету забезпечення найбільш ефективного використання коштів, що виділяються для закладів вищої освіти та орієнтовано на створення адекватної сучасним соціально-економічним та державно-правовим умовам системи державного управління науковим процесом на основі демократизації та демонополізації, поєднання функцій державного та громадського управління, розвитку господарчої самостійності та форм самоуправління дослідницьких інститутів та закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання. Зокрема основною організаційно-правовою формою науки повинен стати контракт з творчим колективом, що висуває та реалізовує свої програми дослідження в конкурсному порядку за кошти що виділяються державними органами публічного управління, зацікавленими підприємцями, організаціями, приватними юридичними та фізичними особами. При цьому контрактна система дослідницьких організацій передбачає підписання контрактів як з окремими вченими, так і з керівництвом авторських колективів.

Організаційний механізм публічного управління державної політики в галузі розвитку науки передбачає вивчення на високому теоретико-методологічному та методологічному рівнях наукових проблем керівництва науковим потенціалом органів та підрозділів цивільного захисту, а також забезпечення практичної реалізації отриманих результатів[53].

Розробка нових організаційних основ управління об'єднує такі процеси як координація, посередництво, стимулювання, інтеграція, міжвузівська та міжвідомча кооперація та спеціалізація, де особливе значення відводиться створенню наукових комплексів на базі закладів вищої освіти та дослідницьких інститутів.

Нормативний механізм публічного управління науковою діяльністю у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання орієнтований на створення юридичної основи єдиної політики в галузі розвитку науки, шляхом організації розробки та застосування на загальнодержавному, міжгалузевому та галузевому рівнях управління відповідних законодавчих та інших нормативних правових актів, встановлення контролю за їх застосуванням в різних галузях господарювання та сферах державної політики[46].

Соціально-психологічний механізм публічного управління науковою діяльністю у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання сприяє встановленню здорового психологічного клімату у закладах вищої освіти, укріпленню та підвищенню авторитету науки, підвищенню престижності заняття науковою діяльністю.

Організаційний механізм публічного управління науковою діяльністю у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання при формуванні кадрової політики (підготовка та атестація науково-педагогічних кадрів) направлених у галузі науки цільового призначення орієнтовано на збереження, формування та зріст інтелектуального потенціалу держави та формування її кадрової складової.

Важливою умовою посилення політичної та економічної ролі України у світовому суспільстві є забезпечення неухильного росту її конкурентоспроможності. Для досягнення даної мети, побудови сучасної економіки, заснованої на пізнаннях, уряд формує потрібні умови та стимул для активізації людського фактору, що як вирішує фактор розвиток освіти

та особливо науки й обумовлені об'єктивною необхідністю поглиблення їх взаємодії[35].

Держава, її інститути, служби покликані ширше виявляти схильності й здатності молодих людей, формувати в них стійку професійну зацікавленість, готувати до активної творчої навчальної та наукової діяльності, що надає зростаючу складність процесу підготовки й використання кадрів у країні, де найважливіша роль належить публічному управлінню формуванням кадрової політики для молодих фахівців.

Формуванням кадрової політики утримується у визначенні стратегії, політичного курсу роботи з кадрами на загальнодержавному рівні. Це виражає волю для стратегія формування, розвитку й оптимального застосування молодих фахівців. У структурно-змістовному плані - це система офіційно загальновизнаних цілей, завдань, цінностей і принципів діяльності держави з регулювання кадрових дій і відносин. Вони, у свою чергу, визначають і ключові аспекти оцінки співробітників, шляхи вдосконалювання підготовки, перепідготовки й підвищення кваліфікації персоналу, оптимального застосування кадрового потенціалу країни [30].

Роль учених у виробленні концепції такої політики особливо велика, адже кадрова політика - це й наука, й мистецтво. Як наука вона покликана відображати в ідеях, принципах, критеріях виявлені об'єктивні закономірності розвитку реальних кадрових процесів у закладах вищої освіти, стійкі відносини, та зв'язки які надають їм якісну характеристику, визначають основні риси й принципи кадрової роботи.

Необхідною умовою вироблення нової кадрової політики є критичний аналіз вітчизняного й закордонного досвіду роботи з кадрами, його позитивних і негативних уроків, оцінка можливостей адаптації цього досвіду до умов України, тобто з урахуванням її традицій, особливостей, менталітету українців. В Україні, з одного боку, завжди були сильні позиції держави в житті суспільства, у формуванні й використанні управлінських кадрів, керівництво мало високий соціальний статус, було розвинене

шанування статусу. З іншого боку, низька правова культура населення, відсутність законослухняності виливалися в недовіру «низів» до влади[69].

Теорія, побудована з урахуванням уроків минулого й на базі розбору реалій нинішнього дня, покликано виявити вже складні негативні віяння в розвитку кадрового корпусу, з наукових позицій рекомендувати ймовірні шляхи й засоби їх стримування або навіть усунення. Насамперед, треба передбачити шляхи й механізм протидії новій монополізації кадрової діяльності, її ідеологізації, бюрократизації, тепер уже з боку держави, з боку однієї галузей виконавчої влади, точніше, з боку нині провладної адміністративно-управлінської еліти.

Інноваційне формування кадрової політики в країні призвело до того, що перехід суспільства на новітні соціально-економічні умови господарювання самим певним чином відобразились на системі освіти і науки закладів вищої освіти. Цей вплив виразився за двома напрямками.

По-перше, скоротилося державне фінансування закладів вищої освіти і науки. Однак справа не тільки у відсутності засобів: державна теорія бюджетного фінансування сфери вищої освіти практично пішла в небуття. З переходом суспільства на новітні економічні відносини суспільний наголос здобула точку зору, що університети та у цілому вся вища школа, можуть і зобов'язані вписатися в ринкову економіку.

По-друге, під впливом активно впроваджуваних і в суспільну свідомість, і в практику економічної взаємодії ринкових відносин, що примушують університети знаходити новітні джерела фінансування й, насамперед, у комерціалізації освітніх послуг, помінялася багатофункціональна, професійна й соціально-демографічна структура вищої школи. За останні роки пережила кардинальне модифікування система фінансово-економічного управління університету[79].

Зараз з'явилися нові труднощі - краща організація фінансової взаємодії країни й суб'єктів суспільства, насамперед комерційних структур, з вищою школою й наукою ЗВО. Неможливо заявити, що ця взаємодія зараз

протікає нормально. Ясно, що це впливає дуже негативно на розвиток вищої школи й побудові її відносин з державою, з її кадровою політикою.

Умови ринкового скорочення витрат на вищу освіту зажадали переорієнтації парадигм освітньої й науково-технічної політики на проблеми, розумне ранжирування яких дозволить подужати ситуацію, зберегти й збільшити наукові колективи ЗВО, поміняти мотивацію праці педагога, ученого, забезпечити соціальний захист науково-педагогічних співробітників. Серед цінностей зараз більш принципове місце займає зосередження виділюваних ресурсів на формування фундаментальних досліджень, потреба в яких виливається з логіки розвитку процесу знання. Формування більших наукових програм гарантує комплексне вирішення науково-технічних проблем де вітчизняна наука постійно займала передові позиції. Істотне значення має послідовне введення принципів селективності допомоги наукових шкіл і окремих експертів через систему розподілу засобів на основі грантів. Пріоритетне значення має створення інноваційного механізму вищої школи, формування новітніх форм організації науки закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, адекватних ринкової економіці, засобом проведення перетворень науково-технічної сфери університету.

В останні роки намітилася стійка тенденція до збільшення частини фінансування досліджень, виконуваних на конкурсній базі за програмами, проектами, грантами, по зіставленню з НДР, проведеними за тематичним планом університету. Положення засобів на грантовій базі зайняло надзвичайно важливе місце в системі організації наукових досліджень вищої школи. Створено Державний фонд наукових досліджень, який розпочав роботу з 2019 року. При проведенні конкурсів планується впровадити наукову політику, спрямовану на допомогу професійних експертів, вилучених від більших наукових центрів.

Зрозуміло, що діючі наукові дослідження, проведені в університетах, будуть жадані ринком, а це, у свою чергу, суттєво розширює фінансові

можливості закладів освіти, дозволяє модернізувати устаткування навчально-лабораторної бази, притягнути до навчального процесу висококваліфікованих професіоналів. Усе це збільшує якість підготовки студентів, що, у свою чергу, веде до розвитку науки.

В останні роки часткове фінансування фундаментальних і прикладних наук в університетах та інститутах робиться методом виділення грантів на конкурсній базі. Такий перехід є аналогом фінансування наукових товариств інститутів західних держав[83].

Такий підхід спочатку має на увазі не допомогу маленьким працездатним суспільствам (5-10 людей), а практично розподіл засобів між великими організаційними структурами.

На наш погляд, такий спосіб розподілу засобів є неефективним. Ще більш продуктивний шлях конкурсної допомоги наукових досліджень - це широка диверсифікованість грантів як по його розміру, так і по адресації. Існуючу грантову систему потрібно вдосконалювати в напрямку створення конкурсів різних типів.

У цей час України інтегрувала у світову систему господарювання, і тому потрібні інші підходи до її функціонування й збільшенню конкурентоспроможності на глобальних ринках.

У даних цілях уряд в останнє десятиліття діяльно брав участь у розробці новітніх фінансових механізмів, як елементів частин господарського механізму, для створення оптимальних структур державної системи, що сприяють перетворенню нових, насамперед, фундаментальних знань у передовій технології, нові продукти й сервіси, які повинні знайти власного покупця (клієнта) на державних і глобальних ринках. Раціоналізації державної політики у країні в аспекті розвитку взаємодії освіти і науки сприяє створення нової організаційної структури - міжвідомчої асоціації ЗВО, що здійснюють підготовку фахівців[84].

У якості основних завдань асоціації можна визначити наступні;

- маневрування кадровими, матеріально-технічними ресурсами для вдосконалення навчальної та наукової діяльності професорсько-викладацького складу, студентів;
- інтеграція наукових і навчальних колективів;
- цільове фінансування нових пошукових проектів з розвитку взаємодії освіти і науки;
- періодичне проведення конференцій, нарад, семінарів з метою підведення підсумків взаємодії освіти і науки;
- подолання відомчої і адміністративної роз'єднаності в узагальненні й поширенні інновацій в області взаємодії освіти і науки;
- розробка й реалізація єдиної наукової й політики в області розвитку взаємодії освіта-наука у ЗВО.

Адже актуальність розвитку механізму взаємодії освіти і науки обумовлена тим, що у сфері управління освітніми й науковими установами є ряд невирішених проблем, які, на мою думку, впливають на ефективність процесу взаємодії. До таких можна віднести наступні:

- не адаптованість структур управління університетом і науковими установами до умов, що змінилися;
- зміна завдань оперативного управління;
- орієнтованість на досягнення цілей і вирішення завдань короткого періоду;
- відсутність системи прийняття управлінських рішень на випередження, уповільнена реакція на конфігурації у зовнішньому середовищі;
- туманність управлінських процедур;
- недовиконання таких управлінських функцій, як контроль, довгострокове планування;
- зосередженість на вирішенні більшою мірою внутрішніх завдань;
- слабка взаємодія зі споживачами освітніх і науково-дослідницьких послуг з дослідження їх потреб.

Список проблем можна продовжувати й далі, однак, головним моментом їх походження є той факт, що університети все більшою мірою стають суб'єктами ринку, а системи управління університетами відстають від цього процесу. До сказаного можна додати, що значні зміни відбулися в зовнішньому середовищі функціонування закладів вищої освіти.

Рішуче помінялася системна державна політика в галузі вищої освіти. Відбулася певна децентралізація, збільшилася незалежність ЗВО у прийнятті рішень. Особливо значимі конфігурації в перерозподілі можливостей відбулися наприкінці - середині 90-х років. Зараз маятник централізації-децентралізації гойднувся у бік підвищення ролі центру, але університети все ще мають найвищий рівень самостійності по широкому колу питань власної життєдіяльності[66].

Уряд, з відомих причин, відмовилося від ролі головного й єдиного фінансиста. З'явилися різні групи замовників і споживачів освітніх послуг зі своїми фінансовими здатностями, запитами й інтересами. Виникли ще невідомі раніше джерела капіталу особливо в благодійних організацій і фондів. Сформувалася конкурсна система отримання фінансування на виконання замовлень і формування установи. Збільшилося суперництво в підсумку формування недержавного сектору вищої освіти.

Зневажати цими змінами неможливо і всі університети, так або з інших причин, більш або менш вдало, зобов'язані переглядати свої управлінські системи, зокрема - як здійснюється взаємодія освіти з наукою. І, на мій погляд, необхідно виходити з того, що освіта і наука - суспільні об'єкти. Уживаний до соціальних об'єктів термін «установа» вживається за різним змістом [74].

По-перше, установа - це штучне об'єднання інституціонального характеру, що займає певне місце в суспільстві й призначене для виконання певної функції. У цім значенні установа виступає як соціальний інститут з відомим статусом і розглядається як нерухомий об'єкт. У такому змісті

слово «установа» ставиться, приміром, до підприємства, органа влади, добровольчого об'єднання.

По-друге, установа - це певна організаційна активність, що включає в себе зосередженість функцій, налагодження стійких зв'язків, координацію. Отут установа - це процес, з'єднаний зі свідомою дією менеджера на предмет і виходить, із присутністю організатора та підлеглих. У цьому значенні поняття «організація» збігається з поняттям «управління», хоча й не вичерпує його.

По-третє, організація - це орієнтованість якогось об'єкта. У такому випадку під організацією розуміються певні структури, конструкція й тип зв'язків як метод з'єднання частин у єдине, специфічний для будь-якого роду об'єктів. У цім значенні організація виступає як якість, атрибут об'єкта. Конкретно це усвідомлення організації мається на увазі, приміром, коли мова йде про організовані й неорганізовані системи, політичну організацію суспільства, діючої й неефективної організації.

На мій погляд, взаємодії освіти і науки підходить організація в іншому значенні, така що являє собою певну організаційну активність освітніх, наукових установ і виробництва, що включає в себе положення функцій, улагоджування стійких зв'язків, координацію.

При цьому взаємодія освіта-наука, як організація, нами розглядається як координована соціальна освіта із провідним значенням індивідуальної й групової поведінки. Разом з тим громадські організації не можуть вибудовуватися лише на односпрямованому відношенні, без орієнтації цілого на потребі співучасників. Тому, відкриваючи суть організації, потрібно відмітити, що організації з'являються: 1)коли придбання якихось загальних цілей виконується через придбання особистих цілей; 2)коли придбання особистих цілей виконується через винесення й придбання загальних цілей. Перший метод властивий для ділових організацій, другий - для організацій союзного типу (партії, профспілки). При такому підході організація виступає як система обміну між цілим і його елементами. У ній

для цього утворюються «крапки інтеграції», у яких стикаються інтереси індивідів і завдання організації[6].

Взаємодії освіта-наука властиві наступні особливості:

- взаємодія - явище багатомірне. Його елементи - це люди, устаткування, будови, ділові документи, інфраструктура;
- взаємодія - явище живе, рухливе: люди працюють, вступають у різні справи (власні, управлінські, співробітництва, конфліктні, офіційні й неофіційні, владні й дружні);
- взаємодія - явище ієрархічне. У ньому неминучі відносини управління й покори, положення ролей, як формальне - за функціями, що виконуються, так і неформальне - лідерство, міжособистісні відносини;
- взаємодія - змінюється в часі, тобто має «життєвий цикл»: воно народжується, розгортається, обновляється або загниває й гине; має минуле, проживає в сьогоденні й планує майбутнє.

Таким чином, взаємодія - це структура, що виникає в підсумку навмисної домовленості людей про освіту в ім'я досягнення певної мети. Будь-якій взаємодії освіти і науки в рамках відповідних освітніх і наукових установ властиві загальні якості.

По-перше, будь-яка взаємодія має правильно певну мету. Дана мета традиційно визначається головним завданням або групою завдань, які дана організація прагне виконати. По-друге, будь-яка взаємодія складається з людей. Людину, що працює поодиноці, неможливо йменувати організацією; не вважаючи цього, для виконання роботи, яка потрібна для вирішення завдань, потрібен персонал. По-третє, усі взаємодії мають деяку певну, навмисне розроблену структуру, завдяки якій її члени можуть виконувати свою роботу. Дана структура має бути відкритою й еластичною, без точного розподілу можливостей і серйозного поділу сфер відповідальності (інакше кажучи, звичайна структура вільних робочих взаємин) або більш традиційної, прозоро й безпосередньо певними правилами, інструкціями й описами посадових обов'язків і штатними одиницями.

Ці три якості, на мій погляд, надзвичайно принципові для визначення того, що являє собою взаємодія як організація. Але слід відмітити, що теорія взаємодії має тенденцію безупинно змінюватися під впливом зовнішнього середовища, економічної й фінансової політики, положення на ринку освітніх і науково-дослідних послуг. У даному зв'язку переплітаються конфігурації й самовизначення про сприяння як організації, мають місце відмінності між традиційними й сучасними уявленнями.

Суспільні, економічні, інформаційні, технологічні конфігурації формують середовище, у якому, щоб досягти успіху, будь-яке підприємство, освітня установа, науковий підрозділ зобов'язані освоювати нові методи й шляхи досягнення власних цілей. Зразками таких конфігурацій можуть служити інформаційний розрив, формування освітніх технологій, глобалізація, і модифікація вимог, що обов'язкові для працівників виробництва продуктів і послуг[18].

З іншого боку, у сучасних критеріях наука не може перетворитися в продуктивну силу без системи освіти. Потрібна інтеграція вищої школи з наукою й виробництвом, двостороння зацікавленість ЗВО, компаній, організацій, наукових установ у найвищому рівні освіти у закладах вищої освіти.

Головними формами організації наукової діяльності університету, спрямованими на формування взаємодії з освітою, є наукові проекти, які можуть бути класифіковані по таких аспектах, як ступінь і структура проблем що розглядаються, предметний напрямок, склад учасників, характер фінансування й час виконання. Ключовою метою наукової, освітньої та інноваційної політики системи вищої освіти є забезпечення підготовки фахівців, наукових і науково-педагогічних співробітників на рівні глобальних кваліфікаційних вимог, діюче впровадження її освітнього, наукового й інноваційного потенціалу для розвитку економіки й вирішення соціальних завдань країни. Одним з важливих напрямків діяльності університету, пов'язаних з поглибленням взаємозв'язку науки й освітнього

процесу, є формування й обсяги проведених у ньому наукових досліджень та інноваційної діяльності. Головну позитивну роль при цьому відіграє створення усередині університету економічно самостійних венчурних компаній. Венчурні компанії є тимчасовими організаційними структурами, що діються для вирішення конкретних проблем у критеріях з найвищими ризиками[11].

Для реалізації венчурних проектів зараз вітчизняні університети, володіють потрібним науковим і людським потенціалом, тому що в них у цей час зосереджене до 70% науковців країни. Що ж стосується готовності управління до реалізації венчурних проектів, то при наявності зовнішнього джерела фінансування керівники ЗВО, як правило, підтримують такі проекти. Ще важче вирішується питання, якщо передбачається застосовувати внутрішні джерела фінансування.

Таблиця 1

Підстави класифікації		Типи наукових проектів у ЗВО		
	Теоретичний рівень розроблюваних проблем	Фундаментальні	Прикладні	
	Структура розроблюваних проблем	Тематичні	Комплексні	
	Предметна спрямованість	Проблеми розвитку наукових напрямків	Удосконалення вищої освіти	
	Склад учасників	Міжвузівські	ЗВО	1. Факультетів 2. Кафедр 3 .Наукових підрозділів 4. Індивідуальні
	Тип замовника	Замовлені: 1. Від надсистеми 2. Від зовнішніх організацій	Пошукові	
	Характер фінансування	Бюджетні	Позабюджетні	
	Час виконання	Довгострокові (5 і > років)	Середньострокові (3-5 років)	Короткострокові (1-3 року)

Це обумовлене тим, що традиційно вільні фінансові ресурси ЗВО дуже незначні, тому на рівні університету має значення розглядати лише зовнішні джерела фінансування. Приміром, відзначити в бюджеті засоби на інтеграцію науки та вищої школи.

При цьому ефективність розвитку венчурної діяльності у закладі вищої освіти приводить до необхідності створення в ньому проблемно-цільових груп для реалізації багатообіцяючих венчурних інноваційних проектів, а це, у свою чергу, вказує на необхідність формування організаційно-управлінської структури науково-дослідної діяльності університету за матричним принципом[176].

Процес реалізації наукових проектів у ЗВО в нюансі розвитку взаємодії з освітою має ряд особливостей, головними з яких є наступні:

- специфічна ієрархічна структура системи управління науковою діяльністю університету;
- пріоритетність у реалізації наукових проектів на замовлення надсистеми (приміром, Державна служба України з надзвичайних ситуацій або іншого відомства);
- некомерційний характер і бюджетне фінансування більшості наукових проектів;
- значимий ступінь зовнішньої невизначеності у визначенні цілей реалізації довгострокових і середньострокових наукових проектів, а ще в змісті вимог надсистеми за структурою та змісту підготовки професіоналів;
- відношення більшої частини наукового потенціалу до навчально-наукових підрозділів (відділи і кафедра).

З даних позицій все це сприяє зближенню вимог ЗВО і роботодавців до випускників. Більше того, прагнення ДСНС орієнтовані на активізацію взаємодії майбутнього фахівця з роботодавцями, на пошук взаємної та конструктивної мови цілей і засобів у підвищенні якості освіти. Разом з українським союзом промисловців і підприємців розгорнуті роботи з формування загальноукраїнської системи кваліфікації. При формуванні

стандартів вищої освіти в певній області діяльності лідируючу роль зобов'язаний відіграти створений практиками професійний стандарт. Конкретно на базі вимог до рівня професійної компетентності будуються запити як до випуску, так і до змісту підготовки.

Головною відмінністю стандартів третього покоління від стандартів першого й іншого поколінь є можливість реалізації університетами у вигляді локальних освітніх стандартів у рамках наявних напрямків підготовки студентів (курсантів). Процес формування висококваліфікованих професіоналів, які підготовлені до різних видів сучасної діяльності, розглядається в органічному взаємозв'язку з магістерською підготовкою[11].

З іншого боку, значимість новітніх освітніх стандартів утримується в тому, що вони будуть сприяти підвищенню формування взаємодії освіти і науки.

Формування взаємодії освіти і науки у закладах вищої освіти має на увазі належну організацію цього процесу. У даному зв'язку нами пропонується суспільна методика побудови системи управління організацією на взаємодії освіта-наука у ЗВО (рис. 1).

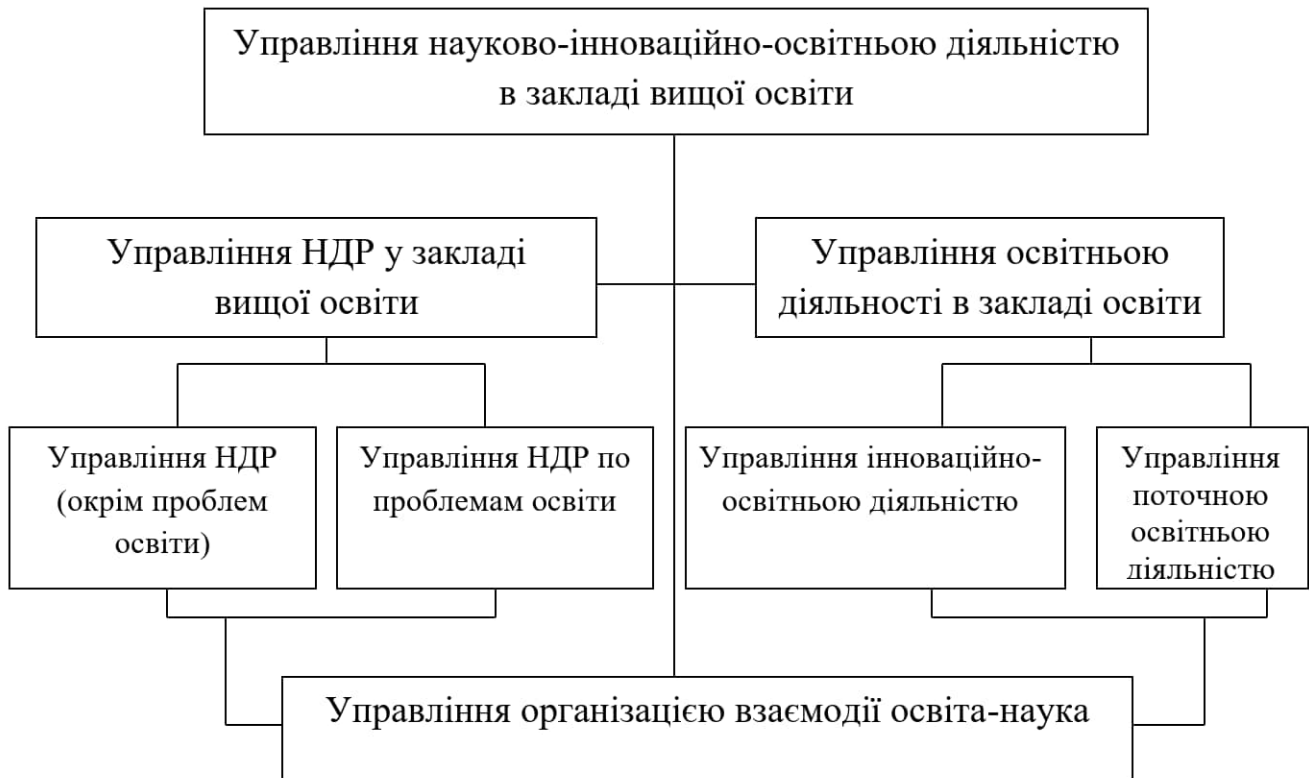

Рис.1. Управління науково-інноваційно-освітньою діяльністю в закладі вищої освіти

Така організація є підсистемою управління науково-інноваційно-освітньою діяльністю у ЗВО, яка, у свою чергу, включає дві підсистеми: управління НІР у ЗВО й управління освітньою діяльністю у навчальному закладі[13].

При цьому загальна система управління організацією взаємодії освіта-наука у закладі вищої освіти повинна бути серйозно реструктурована суб'єктно й функціонально з досить чітким її поділом на дві базові підсистеми - управління поточною (репродуктивною) освітньою діяльністю й управління інноваційно-освітньою діяльністю з визначенням органів, осіб і методів узгодження даних підсистем управління якістю підготовки фахівців, покликане забезпечувати відповідність цієї підготовки завдяки стандартам і потребам, доцільно покласти на першу підсистему, а взаємодія загального управління підготовкою кадрів (навчальним процесом) з управлінням НДР - на управління інноваційно-освітньою діяльністю.

Висновки до першого розділу

Таким чином, завдяки проведеному у першому розділі аналізу, визначено, що в умовах стрімкого збільшення сукупних знань людства й появи необхідності для кожної людини освоювати нові способи й інструменти діяльності протягом усього життя, актуалізується проблема розвитку в освіті нових підходів, які могли б дати можливість вивчати не тільки лише суми готових знань, але й методи їх (знань) освоєння. При цьому необхідно відзначити, що однією з тенденцій розвитку системи освіти є зміна одиниці змісту освіти - від знань до компетентностей. Тому дослідження як інструмент освоєння дійсності найближчим часом здатне зайняти в утворенні центральну роль, ставши головним предметом навчання.

Державна політика в системі освіти сприяє формуванню багажу знань, на яких базується дослідницька (наукова) діяльність і, навпаки, результати наукових досліджень сприяють розширенню й поглибленню освітнього процесу шляхом впровадження інновацій. Така інтеграція освіти і науки приводить до збільшення ефективності роботи закладу вищої освіти. При цьому ефективність спільних дій підсистеми освіти та підсистеми науки в системі закладу вищої освіти, розвивається продуктивніше, ніж в умовах їх автономного функціонування. Відбувається взаємодія, взаємопроникнення, взаємозбагачення освітнього й дослідницького процесів, результатом чого є підвищення якості підготовки фахівців.

Взаємодія в системі публічного управління розглядається як форма трудової діяльності, яка проявляється через відносини між людьми із приводу управління. У процесі формування сучасної державної політики підсистема освіти й підсистема науки взаємодіють через напрямки, способи, засоби взаємного впливу елементів цих підсистем у процесі їх цілеспрямованого функціонування й розвитку.

Діяльність сфери освіти полягає не тільки в задоволенні потреби науки й виробництва в кадрах. Не менш важлива її функція - це всебічний розвиток людини. Професійна орієнтація школярів, цілеспрямована робота з обдарованими дітьми, інформатизація суспільства, організаційні, економічні засоби, що сприяють приведенню в найкоротший термін систему ефективної зайнятості у відповідність зі структурними змінами регульованої ринкової економіки, залучення спонукальних мотивів, які підвищили б для кожного працівника цінність його робочого місця й орієнтували б кожного індивіда на безперервне відновлення, поповнення своїх знань, відіграють визначальну роль у становленні людини і є органічною частиною теорії та практики взаємодії освіти з наукою.

У сучасних умовах взаємодія освіти і науки залежить, насамперед, від виявлення й використання його соціально-економічного, науково-технічного потенціалу, упорядкування організаційно-управлінської структури, координації зусиль і витрат державних, регіональних, муніципальних, відомчих органів і служб, освітніх і наукових установ, окремих підприємств матеріального й нематеріального виробництва, діяльність яких спрямована на розвиток освітніх послуг і послуг наукового обслуговування. Необхідна змістовна й функціональна «стикування» цілей і завдань освіти і науки, значне поліпшення їх організаційно-економічного, інформаційно-методичного й ресурсного забезпечення. Це є умовою й фактором погодженості всіх дій в галузі розвитку взаємодії освіта-наука із процесами підвищення якості освіти, формування професійно-кваліфікаційної структури кадрів, збільшення внеску науки й освіти у вирішення завдань зростання ефективності виробництва. У цьому й полягає економічна сутність механізмів публічного управління розвитком взаємодії освіти і науки у ЗВО.

Глобалізація економіки, а також постійні технологічні зміни, революція в інформаційних і комунікаційних технологіях і викликаний ними швидкий темп соціальних змін супроводжуються зростанням

мобільності праці й капіталу й виробництвом суспільства, у якому особливу цінність мають знання. Стає неминучим об'єднання трьох раніше самостійних складних систем «наука», «освіта» і «виробництво». Інтеграція відбувається на основі системних принципів, з урахуванням унікальності системи й у їх тісній взаємодії: зложилася система спільної роботи ЗВО і підприємств із науковими організаціями; використання модульного принципу при програмно-цільовій підготовці фахівців; розвиток інтеграції ЗВО з галузями - споживачами фахівців; забезпечення випереджальної підготовки фахівців з нових напрямків; підвищення ефективності взаємодії освіти, науки й виробництва на основі використання нових організаційних форм: академічні наукові центри, науково-технічні центри, науково-виробничі комплекси типу об'єднань, виробничо-технічні об'єднання, навчально-науково-виробничі комплекси та інші.

Однак проведений аналіз діяльності ЗВО показує, що структура, зміст, організація й ефективність взаємодії освіти і науки у закладах вищої освіти ще багато в чому не відповідають вимогам як виробництва, так і суспільства в цілому. У ринкових умовах господарювання взаємодія освіта-наука-виробництво, інновації та модернізація стали невід'ємними складовими того самого процесу, процесу прогресивного розвитку економіки, нинішня модель функціонування якого стала не відповідати реаліям сучасності. Необхідне здійснення інноваційних перетворень економіки й підвищення ефективності інвестиційного розвитку, створення сприятливого інвестиційного клімату. Це завдання стає одним із пріоритетних і визначальних в умовах модернізації економіки.

Способами вирішення цього завдання виступають: посилення інтеграції освіти, науки й виробництва; якісна зміна в організації й методах навчання; інтенсивний розвиток науки у закладах вищої освіти; поліпшення якісного складу науково-педагогічних кадрів і системи підвищення кваліфікації кадрів, технічне переоснащення ЗВО.

РОЗДІЛ II.

ОЦІНКА ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ

2.1. Аналіз закордонного досвіду впровадження державної політики з розвитку наукової діяльності у закладах вищої освіти

Міжнародний досвід розвитку державної політики в галузі розвитку науки орієнтовано на формування зв'язків та форм наукового співробітництва з іншими державами та в особливості з державами СНД.

Зміст міжнародної політики в науковій сфері складає цільова орієнтація вітчизняної науки на міжнародне розподілення праці на виробництві знань на основі валютної окупності, децентралізації та демонополізації, а також часткової приватизації міжнародних наукових зв'язків. Достатньо згадати про складені десятиріччями контракти СРСР, наприклад, частково в науково-технічній корпорації, видавницькій діяльності, підготовки та атестації наукових кадрів, які виявились більш надійні, ніж політичні, військові, економічні. Це ще раз свідчить про те, що міжнародні наукові зв'язки окрім притаманних їм функціям виконують й зовнішньополітичні, сприяючи підвищенню авторитету вітчизняної науки, руху різних держав у напрямі всебічного прогресу, взаєморозуміння та миру[31].

Міжнародне співробітництво є одною з об'єктивних умов соціально-економічного, науково-технічного прогресу та являє собою комплекс різних форм розподілу та кооперації праці, де особливе значення мають систематичні контакти вчених, педагогів та фахівців, з метою взаємного

обміну досягненнями, обговоренню нових ідей та напрямів у різних галузях наукового знання в тому числі – в галузі цивільного захисту. Загальновизнано, що надзвичайні ситуації на сучасному етапі все більше набувають трансконтинентального характеру, а це не тільки розширення міжнародного наукового співробітництва, але й надання їм нових, прогресивних організаційно-правових форм, та зокрема, встановлення нових контактів дослідницьких інститутів та закладів вищої освіти, що передбачають сумісне проведення досліджень, підготовку кадрів (в тому числі наукових), підвищення їх кваліфікації, стажування, сумісне відвідування для читання лекцій та проведення консультацій, відряджень учених для знайомства з передовим досвідом наукової діяльності[49].

Підготовка елітних наукових кадрів у аспірантурі провідних університетів і наукових центрів завжди визнавалася однією з найбільш сильних сторін системи післядипломної освіти. Інститут аспірантури упродовж тривалого періоду забезпечував висококваліфікованими фахівцями вищу школу й наукові установи країни. Сьогодні в розвинених країнах світу аспірантура переживає період інтенсивних змін, обумовлених адаптацією до глобального ринку інтелектуальної праці, необхідністю підготовки нового покоління дослідників відповідно до запитів суспільства, заснованого на знаннях. Радикальні зміни соціально-економічних умов в Україні, що спричинили результат у науці й вищій школі молоді й працівників найбільш продуктивного «середнього» віку, висунули на перший план завдання заповнення демографічного провалу в кадровому корпусі науково-дослідних і освітніх установ. Особливо актуальною сьогодні стала проблема кадрового забезпечення пріоритетних для держави напрямів розвитку науки, технологій і техніки. На жаль, рішення цих першочергових завдань істотно ускладнюється рядом негативних процесів в українській науці й системі підготовки наукових кадрів, наслідком яких є скорочення долі випускників, що закріплюються в науці й вищій школі, невідповідність дисциплінарної структури науки й аспірантури, зниження

наукового рівня дисертаційних робіт, ефективності й якості підготовки молодих учених.

У контексті створення єдиного європейського простору в галузі освіти та досліджень [77] все більшу актуальність набуває проблема «зближення форматів» програм аспірантів. Проте, як відомо, інтеграційні процеси в сфері освіти відрізняються певною інерційністю. Це обумовлено тим, що в кожній країні система освіти, у тому числі система елітної підготовки аспіранта, соціокультурний та історично детермінований. Тому будь-які зміни, здійснювані в цій сфері, мають бути пов'язані з традиціями.

Нині на заході відсутня єдина система вчених ступенів. Традиції в системах підготовки й атестації аспірантів також істотно відрізняються. У першому наближенні можна говорити лише про деяку (втім, дуже умовну) «кластеризацію» країн, в яких ці традиції мають більше схожостей, ніж відмінностей. Прийнято виділяти три моделі, що історично склалися:

германську (Німеччина, Австрія, Данія, Нідерланди, Швейцарія, Швеція),

французьку (Франція, Бельгія, Італія та ін.) і

англосакську (Англія, Ірландія, Шотландія, США, Канада, Туреччина та ін.) [150].

Розглянемо особливості цих моделей на прикладі підготовки кадрів вищої наукової кваліфікації в Німеччині, Франції, Великобританії і США.

Традиційна германська модель підготовки наукових кадрів відрізняється яскраво вираженим індивідуалізованим характером. Як правило, університети не пропонують структуровані програми аспірантури (Promotion). Кандидат самостійно знаходить наукового керівника, погоджує з ним вибір теми, умови роботи й терміни підготовки дисертації. Існуючі норми освіти припускають автономію університетів відносно порядку підготовки до докторського ступеня і умов її присудження (Promotionsordnungen). Ні федеральна, ні земельна влада не несе

відповідальності за якість програм аспірантів, тому якої-небудь офіційної системи планування й контролю підготовки аспірантів не існує.

У країнах германської традиції досягнення вищої наукової кваліфікації передбачає складання декількох іспитів для оцінки рівня вивчення ряду загальних і спеціальних дисциплін. Тому наукові дослідження аспірантів зазвичай доповнюються навчальним компонентом аспірантури, що реалізовується у формі семінарів і колоквіумів. Поточні результати наукових робіт аспірантів обговорюються на семінарах відповідних підрозділів університету.

Для отримання докторського ступеня в університетах ФРН необхідно:

1. Завершити роботу над дисертацією, яка є самостійним дослідженням, що містить оригінальні наукові результати та сприяє приросту наукових знань у цій галузі. Дисертація розглядається науковим керівником і рецензентом та приймається, якщо її оцінка знаходиться в інтервалі від «відмінно» до «задовільно».

2. Пройти усний кваліфікаційний тест (іспит) за фахом перед комісією професорів. За рішенням комісії іспит може проводитися у формі тестування знань претендента по усьому предмету (курсу) незалежно від теми дисертації (Rigorosum). Проте частіше як іспит використовується захист дисертації в традиційному форматі або лекція кандидата з теми дисертації і подальша дискусія. Значне число претендентів на отримання докторського ступеня працюють над дисертацією не маючи статусу аспіранта, будучи зарахованими на тимчасові (3-5 років) позиції асистентів або дослідників на умовах повної або часткової зайнятості. В цьому випадку дисертаційні дослідження фінансуються стипендіями різних фондів. Така форма підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів практикується багатьма німецькими університетами

Німецька система підготовки фахівців вищої наукової кваліфікації разом з дослідженнями Doctorate, що розглядається як кваліфікаційна характеристика професійного ученого, передбачає можливість отримання

другої, найвищого кваліфікаційного ступеня Post - doctorate - Habilitation[150; 151].

Ця ступень надає право на викладання в університетах, якщо є стаж 5-10 років успішної наукової роботи.

Останніми роками необхідність структурних змін в підготовці до докторського ступеня в Німеччині усвідомлюється все більшим числом університетів. Зусилля науково-педагогічної громадськості Німеччини (Німецька конференція ректорів, Рада з вищої освіти, Рада з науки) спрямовані на пошук шляхів удосконалення національної системи підготовки наукових кадрів.

Сучасний процес реформування інституту аспірантури в Німеччині націлений на структурні зміни, що забезпечують рух до єдиного європейського дослідницького простору і з'єднання програми наукових досліджень в країнах ЄС з Болонським процесом. Зокрема, визнана ефективною діяльність так званих університетських градуальних коледжів (шкіл) для випускників - цільових дослідницьких груп для претендентів докторських звань[230].

Основними рисами французької системи підготовки й атестації кадрів вищої наукової кваліфікації є:

- автономія університетів відносно присудження докторських ступенів;
- державний контроль діяльності університетів у галузі підготовки наукових кадрів;
- публічний захист дисертації;
- орієнтація дослідницької програми докторантури на проведення фундаментальних наукових досліджень.

Підготовка по докторських програмах в університетах Франції здійснюється в так званих докторських школах. Відкриття докторської школи узгоджується з Міністерством освіти і науки та оформляється спеціальним контрактом строком на 4 роки. Кожна докторська школа

реалізує власний науковий проект, який повинен відповідати стратегічному плану розвитку університету. До складу школи входять дослідницькі підрозділи (лабораторії). Докторські школи мають дорадчі комітети та управляються директорами, що призначаються президентом університету. Докторські школи активно займаються підбором претендентів для продовження освіти в аспірантурі: проводять підготовчі курси, організовують семінари та подібні навчальні заходи[230].

Французька система підготовки до отримання вченого ступеня доктора (Doctorat) передбачає наявність відповідного рівня освіти й досвіду дослідницької роботи претендента. Для вступу в аспірантуру необхідно мати диплом магістра або диплом DEA («дослідницький» диплом, виданий після закінчення спеціального університетського циклу, що включає дослідницьку спеціалізацію). Виключення передбачені тільки для співробітників університетів, а також для осіб, що пропрацювали за фахом не менше трьох років. Претендент повинен пройти співбесіду, представити до розгляду особисте досьє, що містить опис попереднього навчання й роботи, а також супровідний лист з варіантом теми наукової роботи.

Потрібно також схвалення принаймні двох рецензентів, що мають право керувати науковими дослідженнями. Аспіранти проводять дослідження під контролем наукового керівника. Керівник теми, що має кваліфікацію професора або дослідника за ступенем *Habilitation diriger les recherches* (дипломований керівник наукових досліджень), пропонується директором докторської школи й призначається президентом університету [265]. Хоча значна частина дисертаційних досліджень здійснюється у рамках колективних проектів, аспірант повинен самостійно написати й захистити дисертацію. Якщо робота носить колективний характер, дисертація повинна містити оцінку персонального вкладу дисертанта. Дисертація обов'язково проходить попереднє рецензування двома професорами або дослідниками зі ступенем *Habilitation diriger les recherches* - співробітниками того університету, де виконана робота, або

співробітниками зарубіжних університетів. Допуск до публічного захисту дисертації здійснюють директор докторської школи й президент університету. У раду із захисту дисертації обов'язково входять декілька фахівців, що призначаються президентом або ректором університету, а також науковий керівник теми й директор докторської школи. Не менше третини членів ради повинна бути представлена співробітниками іншої докторської школи або іншого університету. За підсумками обговорення роботи рада присуджує міру *Doctorat de Nouveau Regime* [66; 265].

У Франції використовуються різні джерела й механізми фінансування докторських програм - гранти, оплата досліджень замовником та інше. Цікаво, що гранти для виконання дисертаційних робіт поступають в наукові лабораторії університету, які вимушені конкурувати за право отримання таких грантів, а потім починається конкурс між аспірантами за участь у конкретному проекті. Крім того, щорічно уряд Франції виділяє чотири тисячі стипендій для проведення дисертаційних досліджень. Таким чином, для французької системи підготовки фахівців вищої наукової кваліфікації характерні значна контролююча роль держави, наявність альтернативних джерел фінансування дисертаційних досліджень і конкурсний принцип розподілу фінансової підтримки.

У основі англосакської моделі - традиційна ліберальна академічна форма освіти, що проявляється, у тому числі, в деякій його еклектичності, яка сьогодні стає предметом критики й стимулом для модернізації, руху «у напрямі Болоньї» [66; 265]. Цінність і ваговитість того або іншого наукового ступеня у Великобританії визначається авторитетом університету, що присудив цю ступінь. Разом з університетами підготовку аспірантів здійснюють і коледжі, які організовують докторські дослідження, а процедура присудження ступеня проводиться в уповноважених для цього університетах. Автономія університетів відносно підготовки фахівців вищої кваліфікації дозволяє британським закладам освіти встановлювати свої правила прийому в аспірантуру.

Ключовими тенденціями сучасного розвитку аспірантури в Великобританії являються:

- збільшення загального числа аспірантів;
- збільшення числа аспірантів з країн Євросоюзу;
- збільшення числа жінок, що навчаються на рівні PhD;
- розширення тематичного спектру досліджень аспірантів.

На відміну від Франції і Німеччини, у Великобританії ступень магістра, як і ступінь PhD, відноситься до постградуальним ступеням OECD.

Програми аспірантів (PhD) істотно відрізняються від магістерських переважанням дослідницького компонента й кінцевою метою - отриманням ступеня доктора філософії. Планова тривалість навчання, як правило, складає три роки. Претендентами на ступінь PhD можуть бути особи, що мають ступінь магістра. Диплом магістра - не просто необхідна умова вступу в аспірантуру, але й початковий етап підготовки докторської дисертації[66; 265].

Програми підготовки аспірантів, як правило, істотно відрізняються один від одного залежно від університету й галузі дослідження. Ступінь доктора присуджується за оригінальні наукові дослідження, виконані впродовж декількох років. Більшість закладів вищої освіти вимагають, щоб результати дослідницького проекту аспіранта були опубліковані в наукових виданнях, тобто представляли цінність для цього наукового напрямку та для інших дослідників, працюючих в цій області. Існуючі в англосакській системі ступені найвищої наукової кваліфікації (доктор наук, доктор словесності та ін.) мають в основному почесний характер і присуджуються на підставі неформального розгляду результатів наукової, публіцистичної або громадської діяльності кандидата [216]. Захист дисертації ступеню PhD проходить перед незалежною комісією. Нерідко використовується форма захисту на основі публікації, що дозволяє кандидатові представити в якості

дисертації написану самостійно й опубліковану у відповідних виданнях письмову роботу [265].

Разом з традиційною PhD - програмою існує й новий напрям - New Route PhD, яке дозволяє поглибити компетенції аспірантів у сфері основних спеціалізацій. Програма New Route PhD пропонує поєднання наукових досліджень і ряду освітніх модулів, присвячених оволодінню дослідницькими методами. Аспірант зазвичай засвоює вибрані ним курси й опановує необхідні професійні навички впродовж перших двох років аспірантури, поєднуючи навчання з дослідницьким проектом. У завершальні два роки основна увага приділяється роботі над дисертацією (зазвичай тривалість програми аспіранта складає 4 роки).

Захищені в університетах Сполученого Королівства дисертації, як правило, відповідають міжнародному рівню наукових досліджень. В той же час, за відомостями британської Ради з вищої освіти (Higher Education Funding Council, HEFCE), лише 62% аспірантів коли-небудь захищають дисертації та отримують ступінь PhD (в даному випадку йдеться про загальну ефективність програм, а не про долю аспірантів, що захищають дисертації в строк). Майже третина аспірантів не може виконати необхідні для отримання докторського ступеня вимоги навіть впродовж семи років. Із звіту HEFCE виходить, що успішних аспірантів набагато більше серед тих, хто спеціалізується в галузі точних і природних наук, оскільки вони користуються досить чіткими критеріями у виборі наукових тем і загальноприйнятими методиками проведення наукових досліджень. «У гуманітарних областях і соціології напряму досліджень обкреслені не так явно, як у сфері точних наук, а методологія й зовсім залишається предметом дискусій, - говориться в звіті HEFCE. - Тому претендентам частенько буває складно визначитися з тематикою дослідження і зібрати необхідний для роботи матеріал»[66]. Значна частина дисертаційних досліджень в університетах Сполученого Королівства фінансується у формі грантів. Основними джерелами фінансування є:

- цільові урядові гранти, що розподіляються через «фінансуючі ради» (для британських студентів);

- плата за навчання, що вноситься спонсорськими структурами або самими студентами.

С метою залучення в аспірантуру найбільш здібних студентів уряд збільшив розміри стипендій, що виділяються Радою з наукових досліджень, з 9 тис. фунтів в 2017/2018 навчальному році до 12 тис. фунтів в 2018/2019 навчальному році, передбачаючи особливі надбавки за дефіцитними спеціальностями[265].

Право університету присуджувати вчені ступені у більшості країн світу є знаком престижу і приналежності до «ліги» дослідницьких університетів. Нині, як відзначалося вище, є істотні відмінності в організації підготовки аспірантів. Ці відмінності існують і між окремими країнами, та між університетами в межах однієї країни. Правові аспекти підготовки аспірантів у європейських університетах, як правило, регулюються контрактом між аспірантом, його науковим керівником і університетом. У контракті формулюються права й обов'язки усіх сторін, а також встановлюються критерії оцінки і контролю над ходом виконання обов'язків кожної з них.

Нині в європейських країнах і у ряді дослідницьких університетів України все більш помітним стає тренд до структурованих програм (принаймні, в галузі природничо-наукових спеціальностей).

В Європі підготовка аспірантів часто ведеться в дослідницьких (чи так званих докторських) школах. Інституціоналізація таких шкіл забезпечує необхідні умови для підвищення наукового рівня досліджень, що проводяться і встановлення єдиних вимог до процесу й якості підготовки аспірантів, розвитку наукових комунікацій, удосконалення управління якістю, забезпечення фінансування досліджень. У деяких країнах докторські школи знаходяться під державним контролем (наприклад, у Фінляндії і у Франції - під патронатом міністерства освіти). У Німеччині

докторські школи галузі природних і точних наук організовуються в тісній співпраці з науково-дослідними інститутами і фінансуючими громадськими організаціями (Інститут Макса Планка, Німецька група дослідників). Додатковий позитивний ефект - реальне входження молодого вченого в наукове співтовариство, «занурення» в дослідницьке середовище[108].

Багато університетів Європи стимулюють міждисциплінарність у дослідницькій роботі аспірантів. Це вимагає додаткових інвестицій для розвитку інноваційних форм організаційної співпраці між дослідницькими підрозділами, факультетами й кафедрами (введення гнучких навчальних планів, постановка великих міждисциплінарних дослідницьких проектів і відповідних тем для дисертаційних робіт).

Участь у дослідницьких групах дозволяє розширити рівень підготовки аспірантів в обраній науковій дисципліні, опанувати навички роботи в команді, набутти комунікаційних навичок, освоїти деякі питання наукового менеджменту, оцінки ризиків. Усе це істотно розширює перспективи майбутньої кар'єри аспіранта.

У США, аспіранти перші два роки присвячують в основному освітнім програмам та складанню іспитів і лише потім приступають до реалізації дослідницької програми, термін якої нормативно не визначений (реальні терміни навчання - 6-9 років [108]). Загальна тенденція до зростання тривалості підготовки дисертаційних робіт характерна для багатьох країн.

В той же час, на думку Асоціації європейських університетів, підтримка сучасних стандартів якості 3-го рівня вищої освіти обумовлює необхідність інституціоналізації чотирирічної тривалості програм аспірантів.

Як показав зроблений системно-історичний аналіз, у ряді країн (Великобританія, країни Східної Європи) істотну частину претендентів у аспірантуру складають особи, що навчаються «без відриву від виробництва». В цьому випадку для підготовки дисертації в середньому вимагається 5-6 років. Іноді допускається комбінування форм очного

навчання і часткової зайнятості. Зі зміною демографічної ситуації в Європі, відповідно до положень Лісабонської конвенції, навчання на 3-му рівні може стати частиною «навчання упродовж усього життя». Останнє зажадає гнучкішого підходу до організації і тривалості навчання тих претендентів, які працюють над темою в умовах часткової зайнятості.

У країнах ЄС критерії відбору кандидатів і правила прийому в аспірантуру міняються не лише від країни до країни, але й від університету до університету. Найбільш поширеними є наступні критерії і процедури відбору кандидатів на конкурсній основі:

- наявність магістерського ступеню;
- високі академічні результати, досягнуті при освоєнні магістерської програми;
- високі результати вступних іспитів;
- наявність наукових публікацій або виступів на конференціях;
- захист проекту науково-дослідної роботи, запропонованої аспірантом та його науковим керівником.

Магістерська ступінь є найбільш поширеною, але не єдиною на сьогодні попередньою умовою для отримання ступеня PhD.

Проте існують й інші схеми відбору претендентів на проходження докторських програм. У ряді університетів Європи (наприклад, Університет Лідса, Великобританія) кандидат зараховується в аспірантуру на тимчасових умовах (на один рік). Потім приймається рішення про доцільність його подальшої роботи в обраному напрямі. Таким чином, відбір аспірантів після першого року навчання розглядається як спосіб селекції кандидатів на докторський ступінь, відбір кращих[66].

Аналіз практик відбору претендентів для підготовки за програмами PhD в університетах США показує, що жорстко встановленої системи правил прийому не існує. Як і в Європі, ці правила можуть відрізнятися не лише в різних університетах, але і на різних факультетах і навіть кафедрах усередині одного університету.

Робота над дисертацією відбивається в он-лайн режимі в університетській базі даних, яка є коротким оглядом тематик і результатів досліджень аспірантів. Основна вимога, що пред'являється до дисертації на здобуття ступеня PhD в європейських університетах, так само як і до дисертації, що захищається в українських закладах вищої освіти, полягає в тому, що робота повинна продемонструвати певний вклад в нове наукове знання - новий науковий результат, метод або можливість застосування відомого методу в новій галузі. Робота має бути включена в контекст поточного теоретичного знання, відбитого в літературі з тематики дослідження. Крім того, дисертація (чи її частина) має бути придатна до публікації. У багатьох університетах захист припускає публікацію проміжних результатів дослідження кандидата. Необхідне число статей у встановлених журналах коливається від однієї до п'яти[32].

Перед захистом дисертації претенденти, як правило, складають іспит за фахом. Багато університетів вимагають підписання декларації про те, що дисертаційна робота заснована на власному оригінальному дослідженні. У тих випадках коли претенденти ступеня PhD беруть участь у роботі дослідницьких груп, університети для захисту прав інтелектуальної власності вводять чіткі правила, що стосуються співавторства.

У більшості країн Європи захист дисертації проходить публічно. Інформацію про планований захист доводять до відома зацікавлених осіб, як мінімум, за десять днів до захисту. Наукову цінність дисертації вивчають два-три рецензенти, які представляють відгуки письмово. До складу спеціалізованої ради з захисту дисертації входять внутрішні й зовнішні експерти, а також рецензенти. У одних країнах присутність керівника на засіданні дисертаційної ради потрібно, в інших це віддається на розсуд ради або навіть забороняється. Передбачається, принаймні, приїзд одного члена ради з-за кордону, що по ідеї повинно послужити гарантією відповідності оцінки роботи вимогам міжнародного рівня. Вважається, що така практика,

хоча й вимагає додаткових фінансових витрат, істотно підвищує якість підготовки аспірантів[32].

Завершуючи короткий аналіз міжнародних тенденцій контролю ефективності роботи аспірантів, та розвитку наукових досліджень, можна зробити наступні висновки:

1. Для підтримки сучасних міжнародних стандартів якості підготовки наукових кадрів необхідно підвищити рівень вимог до наукового керівництва роботою аспірантів в українських закладах вищої освіти. Кваліфікаційні вимоги, відповідальність, права й обов'язки керівника мають бути визначені в нормативних документах та статуті університету.

2. З метою вдосконалення системи внутрішнього контролю якості підготовки аспірантів є доцільним введення формалізованої системи атестації аспірантів. Перехід до наступного року навчання слід проводити лише за умови, що аспірант набирає встановлене університетом для кожної наукової спеціальності мінімальну (порогову) кількість балів, що нараховуються за формальними показниками його навчальної та науково-дослідної роботи.

Аспірантура зазвичай розглядається як початок професійної кар'єри молодих учених, що навчаються в процесі власної дослідницької роботи та вносять певний вклад в отримання нового наукового знання. Статус аспіранта пов'язаний з правилами, нормами і традиціями конкретної країни, а також умовами фінансування програм аспірантів. Як вже відзначалося вище, в міжнародній практиці отримали поширення декілька типів фінансування програм аспірантів:

гранти (національні, регіональні, ЄС, громадські або приватні, індустріальні);

стипендії та дотації;

самофінансування (приклад кандидатів, що поєднують дослідницьку роботу з іншим видом професійної діяльності).

Залежно від умов фінансування аспіранти можуть мати статус слухача або співробітника - початкового дослідника (можливі варіанти, що комбінують перше й друге) [171].

Таким чином, українська аспірантура впродовж останніх десятиліть помітно змінилася, причому ці зміни торкнулися й кількісних, і якісних характеристик. Якщо за часів СРСР аспірантура була системою поглибленої наукової і академічної підготовки фахівців, що вже випробували свої сили в науковій або науково-педагогічній діяльності, то починаючи з 1990-х років навчання в аспірантурі усе більш стає продовженням освіти вчорашніх студентів. Очевидно, провідним чинником, стимулюючим чисельне зростання аспірантури упродовж останніх років, було прагнення молодих людей отримати кандидатську ступінь як додаткове кваліфікаційне досягнення, що має відому цінність на ринку праці. Істотно меншу роль при отриманні вченого ступеня грало бажання робити кар'єру в науковій або науково-педагогічній сфері[54].

На тлі збільшення чисельності аспірантури триває старіння кадрового корпусу науки. «Негативна динаміка» наукового потенціалу України, що проявляється, зокрема, в обвальному скороченні кадрової складової цього потенціалу, відбувається на тлі стабільного зростання чисельності дослідників у країнах, що активно розвивають високотехнологічні сектори економіки.

Разом із скороченням загального числа висококваліфікованих науковців особливо тривожним є зменшення долі найбільш продуктивних вікових страт дослідників. Деяке збільшення долі дослідників у молодшій (до 29 років) віковій групі навряд чи варто розглядати як стійку тенденцію до омолодження кадрів науки, оскільки значна частина наукової молоді не закріплюється надовго в системі українських наукових установ, переходячи в інші, благополучніші сектори економіки або поповнюючи ряди наукової еміграції[54].

Масовий характер підготовки в аспірантурі спричинив зниження академічного рівня випускників і планки вимог до дисертаційних робіт у значній частині ЗВО. Ця обставина актуалізує проблему концентрації бюджетних ресурсів, що направляються на кадрове забезпечення пріоритетних напрямів науки, технологій і техніки, в конкурентоздатних науково-освітніх центрах. Крім того, очікуване інституціональне закріплення розширеного тлумачення функцій аспірантури (нагадаємо, що відповідно до термінології Болонського процесу аспірантура - це третій рівень вищої освіти) спричинить, очевидно, диференціацію системи підготовки аспіранта, у рамках якої обов'язково має бути збережений сегмент, функціонально й організаційно пов'язаний з передовими науковими дослідженнями. Останнє тим більш актуально, що в Україні на відміну від європейських країн і США, незважаючи на позитивні тенденції останніх років, пов'язані з інтеграцією науки й вищої освіти, дослідницька діяльність в основному локалізована в академічних наукових установах, а не в університетах.

2.2. Методичні основи розвитку наукової діяльності у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання в Україні

Проблема розвитку наукових досліджень в університеті має специфічний характер, тому що на основі отриманих знань формується навчальний процес усіх форм навчання. Основою організації наукових досліджень та навчального процесу є науково-педагогічні школи. Процес отримання та передачі знань має характер ланцюгової реакції.

Процес розповсюдження знань у вигляді ланцюгової реакції найбільш притаманний на сучасному етапі розвитку суспільства. На стадії отримання знань ними володіє достатньо малий круг спеціалістів, а після, завдяки

сучасним технологіям, включаючи комунікаційні системи, знання розповсюджуються та при цьому пропорційно зменшується можливість управління процесом їх розповсюдження. Елементом державної політики з розповсюдження знань є системи захисту інформації та захисту прав на об'єкт інтелектуальної власності.

Якість навчального процесу, що визначається рівнем кваліфікації наукових працівників, викладачів, які є в тому числі науковими співробітниками, якістю наукової та методичної літератури, станом матеріально-технічної бази та науково-педагогічної школи, багато в чому залежить від рівня наукових досліджень що виконуються за держбюджетною та договірною тематикою. У цьому зв'язку крім параметрів, що характеризуються станом науково-педагогічної школи, важливішими параметрами є об'єми коштів фінансування держбюджетних та договірних робіт, на основі результатів яких ведеться підготовка спеціалістів[37].

В цілому необхідність розвитку основних наукових напрямів у закладі вищої освіти визначається декількома факторами:

- номенклатурою спеціальностей та напрямів що здійснюються у закладі вищої освіти підготовки бакалаврів та магістрів;
- номенклатурою освітніх програм за яким у закладі вищої освіти відкрита аспірантура та докторантура;
- планами закладу вищої освіти поширювати нові наукові напрями;
- переліком критичних технологій та технологій подвійного застосування, що затверджені керівництвом держави;
- наявними у закладі вищої освіти пріоритетами розвитку навчальної та наукової діяльності.

Номенклатуру спеціальностей та напрямів підготовки бакалаврів та магістрів вчена рада закладу вищої освіти визначає із сформульованої Стратегії розвитку з урахуванням системи показників державної атестації

та акредитації, а також системи показників визначення рейтингу університету. Планові кількісні показники розвитку в цьому випадку визначаються з бажання вченої ради забезпечити ЗВО відповідний рейтинг.

При складанні прогнозу розвитку економічної ситуації у науці та науковому обслуговуванні, роздивимось спочатку можливі джерела доходу цієї сфери. Найбільш значними джерелами є:

- держбюджетне фінансування фундаментальних та пошукових робіт;
- держбюджетне фінансування фундаментальних та пошукових робіт для оборонної сфери;
- фінансування науково-дослідних робіт з місцевих бюджетів;
- фінансування договірних науково-дослідних робіт з держбюджету по лінії міністерств та відомств;
- фінансування по лінії не бюджетних державних фондів;
- позабюджетне фінансування договірних робіт;
- закордонні контракти та гранти;
- позабюджетні інвестиції у науку та наукове обслуговування .

Не дивлячись на кількість джерел основних джерелом фінансування в перехідний період є держбюджет, тому тенденції змінення цього джерела впливають на економічну ситуації в цій сфері. Наука та наукове обслуговування виділені окремим рядком в бюджеті держави. Тому основне питання про розвиток економічної ситуації в науково-технічній сфері полягає в визначенні відсотку від загального об'єму витраченої частки бюджету, насамперед державного, виділеного на науку та наукове обслуговування та в абсолютному значенні коштів, отриманих при цьому відсотку з урахуванням інфляції[91].

Стан бюджету залежить від стану бюджетотворюючих галузей, тому факторами, в більшому ступені визначаючими економічний стан науки та наукового обслуговування є фактори, що визначили стан підприємств усіх форм власності та державні заходи зі стимулювання розвитку науки та

освіти. За сучасним станом виробничої сфери та заходам, які необхідно робити для її підйому можливо зробити висновок про те, що на протязі всього перехідного періоду держбюджетне фінансування науки та наукового обслуговування буде скорочуватись, питання лише в темпах скорочення.

Не є таємницею, що за останні десятиліття з держави масово виїжджають до інших країн кращі науковці держави, і ця проблема стає все гострішою, що призводить до значного зниження наукового потенціалу держави. Можемо виразити три основні причини інтелектуальної міграції: більш високий рівень матеріального забезпечення за кордоном; необхідність самореалізації, так вченому потрібне крім заробітку ще й інтелектуальне, культурне навколишнє середовище, в якому можливо отримати свободу творчості та реалізувати свій науковий потенціал; кризисні явища у вітчизняній економіці, що призвели до зменшення асигнувань на наукову діяльність, масове скорочення робочих місць[75].

Для нашої держави сьогодні особливе значення має те, що серед учених, збільшується кількість потенційних іммігрантів, оскільки державами імміграції проводиться цілеспрямована політика з їхнього залучення до власних наукових проектів. Не менш гостро стоїть питання внутрішнього відтоку, при якому проходить повне та остаточне сходження висококваліфікованих наукових кадрів у комерційні структури, які пов'язані з банківською сферою, інформаційними та телекомунікаційними галузями, торгівлею.

Проблему імміграції необхідно розуміти як глобальну, таку що має стратегічне значення для відродження інтелектуального, економічного, військового, культурного потенціалів України на новому історичному етапі її становлення. Можливо створення на державному рівні банку даних про якісний склад вітчизняних, у контексті наукових спеціальностей, наукових кадрів, що претендують на виїзд за кордон для роботи за контрактом. Обмін цією інформацією та подальше оформлення контрактів з

закордонними колегами буде сприяти підвищенню соціальної захищеності спеціалістів, сприяти організації у цивілізованих формах ринку інтелектуального товару.

Невідповідність професійних (галузевих) структур аспірантури й наукової сфери - ще один прояв негативних тенденцій, що знижують результативність української системи з точки зору реалізації її найважливішої функції - відтворення кадрового потенціалу науки і вищої школи. Формування в останнє десятиліття контингенту аспірантури переважно під впливом попиту на суспільні й гуманітарні спеціальності призвело до істотної зміни дисциплінарного спектру фахівців, що проходили підготовку в аспірантурі та докторантурі[89]. Відмітимо, що дія механізмів формування контингенту аспірантури відбувається при збереженні переважно бюджетних джерел фінансування системи професорсько-викладацького складу (більше 80% аспірантів навчаються за рахунок держбюджету). При порівнянні даних, видно явні диспропорції між професійною структурою науки й аспірантури. Так, питома вага представників громадських і гуманітарних спеціальностей у загальному випуску аспірантів майже в 10 разів вище, а інженерних - в 3 рази нижче, ніж у структурі наукових кадрів. Таким чином, дисциплінарна структура аспірантури не лише не орієнтована на підготовку фахівців з пріоритетних напрямів науки, технологій і техніки, але й не відповідає реальній структурі кадрового потенціалу наукової сфери. Очевидно, що при збереженні існуючих підходів до формування бюджетної аспірантури ці диспропорції зберігатимуться[113]. В умовах масовизації вищої і післядипломної освіти ефективність аспірантури як інституціональної форми підготовки кадрів для наукової і викладацької діяльності різко знизилася. Досвід останнього десятиліття свідчить про те, що екстенсивний розвиток аспірантури за рахунок засобів держбюджету не здатний забезпечити кадрові потреби науково-технічного сектора економіки й вищої школи. Більше того, тенденції зміни контингенту аспірантури й припливу молоді в науку

виявляються різноспрямованими. Для виправлення ситуації, що склалася, необхідно розвивати адекватні організаційні механізми інтеграції закладів вищої освіти з провідними науковими установами й підприємствами передових технологій, здатні інтенсифікувати цільову підготовку кадрів вищої кваліфікації з пріоритетних для держави наукових напрямів. Проблема результативності української аспірантури як інституту, що забезпечує кадрове відтворення науки і вищої школи, розглядається, як правило, з двох сторін: «якісної» (зниження якості підготовки й наукового рівня дисертаційних робіт аспірантів) і «кількісної» (скорочення долі аспірантів, що завершують навчання із захистом дисертації). У своїй основі обидва ці аспекти надзвичайно тісно переплетені. Проблема зниження якості підготовки і наукового рівня дисертаційних робіт аспірантів обумовлена комплексом чинників. У їх числі: питання мотивації до наукової діяльності; проблеми конкурсного відбору в аспірантуру, узгодженості програм вищої і післядипломної освіти, рівня наукового керівництва й зовнішнього наукового середовища, в якому проходить становлення молодого ученого[113]. Але, мабуть, найбільш суттєвим чинником, що визначає рівень дисертаційних робіт аспірантів, являється міра інтеграції «науки аспіранта» у великі, затребувані, такі, що мають фінансову підтримку дослідницькі проекти. Низька сприйнятливість української економіки до інновацій, зниження попиту вітчизняної промисловості й соціальної сфери на дослідження й розробки привели до появи дисертаційних досліджень, мало пов'язаних з магістральними напрямами розвитку фундаментального знання, а в прикладних галузях науки - спочатку не орієнтованих на практичне застосування й комерціалізацію. Головним чинником, що визначає вибір теми дослідження, часто являється та, що реалізовує дисертаційні роботи у рамках наявної ресурсної бази. Власне, саме цей вид наукових досліджень, метою яких є вчений ступінь як такий, і може бути позначений поняттям «Наука аспіранта» [46].

Здавалося б, сказане вище виключно або переважно відноситься до природно-наукових і технічних галузей знання й мало зачіпає точні і, тим більше, гуманітарні науки. Проте це не так. У цих «маловитратних» галузях знання для підтримки сучасного рівня наукового дискурсу в не меншому ступені, ніж лабораторно-інструментальна база в природних і технічних науках, важливі доступ до інформаційних ресурсів, систем наукової комунікації і тому подібне.

Таким чином, проблема наукового рівня дисертаційних досліджень, як це не парадоксально, в певному відношенні являється «зовнішньою» для системи професорсько-викладацького складу. Разом з цими «зовнішніми» чинниками, що впливають на якість дисертаційних робіт, існують і «внутрішні» чинники, у тому числі провоковані нормативними вимогами організації підготовки аспіранта. Так, останніми роками багато говориться про скорочення долі аспірантів, що завершують навчання із захистом дисертації.

Помітимо, що проблема ця не нова. Ось що на цю тему писав академік Ю. Работнов ще в 1967 році: «Наука у наш час стала іншою, вимоги до науковців дуже підвищилися; у всьому світі виросла армія вчених, причому висококваліфікованих серед них стало несумірно більше, чим раніше. У ряді галузей науки, наприклад у фізиці, і особливо в механіці, фронт досліджень став порівняно «тісний». І тому, якщо з'являється якась дійсно цікава, з точки зору практики проблема, на неї відразу ж накидається наукова молодь в різних країнах. Положення аспіранта й дисертанта в цій обстановці опиняється досить важким: важко не лише сформулювати тему, але й зробити по ній щось дійсно нове[26].

На мій погляд, підхід, що зберігся до теперішнього часу, до оцінки «ефективності» аспірантури по долі випуску аспірантів із захистом дисертації в строк представляється занадто універсальним, не зважаючим на дисциплінарну специфіку підготовки дисертаційних робіт в різних

областях знання і в силу цього, не цілком ефективним як інструмент відомчого управління системою післядипломної освіти.

Відмітимо, що серед аспірантів, яким були присуджені ступені кандидата наук, досить велика доля тих, хто захистив дисертації до закінчення офіційно встановленого терміну підготовки аспіранта. Серед «гуманітаріїв» таких виявилось 65%, серед «природників» - 50% .

Бачимо, що відмінність між «природниками» і «гуманітаріями» відносно тимчасового інтервалу, необхідного для завершення роботи над дисертацією переважній більшості аспірантів, складає біля одного року (нагадаємо, що йдеться про тих аспірантів, які у результаті все-таки «доходять» до захисту дисертації).

Отримані дані свідчать про те, що приблизно 95% дисертаційного потоку в області точних і природних наук потрапляє в часовий інтервал 4 років. Для громадських і гуманітарних наук інтервал, що відповідає порогу в 95%, дорівнює приблизно 5 рокам (4 роки аспірантури плюс 1 роки після її закінчення), а збільшення числа захистів за цей час складає 40%.

Отримані дані свідчать про те, що по ряду наукових галузей (фізико-математичні, біологічні, економічні науки) фактична ефективність аспірантури виявляється в кілька разів вище. В цілому доля молодих учених, що захистили дисертації через декілька років після закінчення аспірантури, не менше чим в 1,5 рази перевищує значення, що фіксуються державною і відомчою статистикою за показником «відсоток випуску аспірантів із захистом дисертації в строк».

Представляється, що подібний підхід не сприяє підвищенню якості дисертацій, стимулюючи «прискорене виробництво» робіт недостатньо високого рівня. Думається, що при оцінці діяльності аспірантури слід враховувати роботи, захищені не лише в процесі навчання, але й упродовж двох найближчих років після закінчення аспірантури.

Також необхідно відмітити, що проблеми, які переборює нині українська аспірантура, є результатом конфлікту сталої організаційної

форми, нормативних рамок і правил, що визначають порядок підготовки за програмами післядипломної освіти, і комплексу соціально-економічних реалій, в яких ця підготовка сьогодні здійснюється. Тому ми торкнулися лише найбільш загальних чинників, що визначають сучасний стан аспірантур закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання. Проте разом з цими «зовнішніми» чинниками для характеристики процесів підготовки кадрів вищої кваліфікації дуже значимими є й «внутрішні», у тому числі дисциплінарні чинники[28].

Науково-педагогічна робота - найбільш поширена в Україні сфера професійної діяльності для осіб з вченим ступенем. Чи притягає ця дорога студентську молодь, що вибирає свої професійні траєкторії? На думку багатьох студентів, у викладачів і наукових співробітників цілком привабливий імідж.

Сучасні українські аспіранти формувалися в нових історичних, соціально-економічних і суспільно-політичних умовах, що відбилися на їх системі цінностей, життєвих планах, соціальній активності й мотивації наукової діяльності. Причини зменшення долі випускників аспірантури, що зв'язують свою професійну кар'єру з наукою та вищою школою, зниження наукового рівня дисертаційних досліджень, а також інших негативних моментів у сфері відтворення кадрового потенціалу науки слід шукати не лише в економічних чинниках, але також в специфіці соціально-психологічних характеристик і установ випускників закладів вищої освіти, що поповнюють сьогодні аспірантуру. Розуміння цієї специфіки дозволить удосконалювати методи й форми залучення молоді в науку, підвищити ефективність аспірантури як основного механізму державної політики з відтворення наукових кадрів[78].

Продовжити освіту в аспірантурі після закінченні закладів вищої освіти планують 13% студентів четвертих курсів (15% юнаків і 8% дівчат). Природно, що цей показник варіюється в широкому діапазоні залежно від соціально-демографічних характеристик респондентів. Простежується

чіткий позитивний зв'язок успішності студентів, їх інтелектуального рівня, культурного розвитку з орієнтованістю на аспірантуру. Є позитивна кореляція між заняттями науково-дослідною роботою і бажанням продовжити навчання в системі післядипломної освіти. В той же час, за нашими даними, дещо частіше орієнтовані на аспірантуру студенти з відносно малозабезпечених сімей, з низькими оцінками власної заповзятливості і комунікабельності. Спробуємо зрозуміти які мотиви і цілі цих молодих людей.

Зниження фінансування науки й пов'язані з ним процеси скорочення й старіння кадрової складової наукового потенціалу створили алармистську картину деградації науки і поставили перед молоддю питання: чи «Можна в Україні робити кар'єру в науці»? Усупереч сталому стереотипу про безвихідну кризу національної науки значна частина молоді (63%) відповідає на це питання ствердно; 25% респондентів говорять, що вони вважали за краще б проводити дисертаційні дослідження і працювати в інших наукових центрах, і лише 12% вважають, що не можна. Таким чином, наука представляється молоді перспективною сферою для задоволення своїх амбіцій. Проте такі заяви можна розглядати і як природний психологічний захист, спосіб забезпечення самоповаги і «зміцнення духу» (як відомо, ідеали в становленні ученого мають дуже велике значення) [78].

Аспірантура - найбільш короткий шлях в науку. Цей формат наукового старту привабливий тим, що молоді люди в ранньому віці мають можливість набути професійного кваліфікаційного статусу. Певні недоліки цього короткого маршруту - в соціальній незрілості частини орієнтованих на науку випускників ЗВО, невмінні будувати стосунки з «зовнішнім середовищем», а також у відсутності ряду інших необхідних для успіху компетенцій.

Студентів, орієнтованих на науку, можна назвати «золотим фондом» вищої школи. В той же час лише 20% старшокурсників, що мають намір

поступати в аспірантуру, активно займаються науковою роботою (опитування аспірантів показують, що в студентські роки займалися наукою 39% респондентів). Це є додатковим непрямим свідченням того, що далеко не всі майбутні аспіранти орієнтовані на науку як на основу своєї професійної діяльності[31]. Таким чином, у результаті дослідження, приходимо до того, що інститут аспірантури в останнє десятиліття все більше працює на підвищення інтелектуального потенціалу суспільства в цілому і все менше - на відтворення кадрів для науки і вищої школи.

Плануючи вступ в аспірантуру, чверть юнаків і половина дівчат виходять з міркувань престижу. Більшість юнаків акцентують увагу на тому, що «кандидатові наук легше зробити кар'єру у будь-якому вигляді діяльності, а не тільки в науці». Аспіранти практично не згадують престижність кандидатського ступеня; вони відмічають, що аспірантура - найкоротший шлях до захисту (44%), вона дозволяє повністю зосередитися на підготовці дисертації (40%). Проте аспірантура як можливість професійно займатися науковою роботою притягає тільки 33% з них. Кожен другий юнак згадує в якості супутнього мотиву отримання відстрочення від служби в армії. Як легко побачити, менше половини студентів, орієнтованих на вступ в аспірантуру, збираються надалі займатися науковою діяльністю[93].

Зрозуміло, що ці мотиви практично у будь-якому поєднанні можуть співіснувати при прийнятті молодою людиною рішення про вступ в аспірантуру. Крім того, його життєві плани можуть піддаватися істотній корекції у ході навчання аспіранта. Тверде бажання присвятити себе науці не є гарантією того, що молода людина в подальшому ефективно займатиметься науковою або науково-педагогічною діяльністю[78; 93]. У зв'язку з цим слід з відомою обережністю відноситися до формулювання оціночних суджень про долю «баласту» серед аспірантів на підставі висловлюваних ними переваг про майбутнє місце роботи (як це робиться, наприклад, у роботі).

Таким чином дослідження проблем, пов'язаних з оцінкою інноваційного потенціалу відтворення наукових кадрів університетів на основі конкретних показників через аспірантуру та докторантуру, повинне базуватися на принципах управління, що визначають якісну сторону при аналізі системи стосунків сектора науки, що поєднує в собі елементи науково-освітньої і виробничої діяльності. Виходячи з цього, необхідно представити угруповання принципів на основі розглянутих нами підходів зі здійснення інноваційної діяльності, реалізації інноваційного потенціалу й маркетингових досліджень у вивченні ринку з просування науково-освітньої продукції.

На представленій схемі в узагальненому виді визначені принципи управління, угруповання яких засноване на дослідженні внутрішніх і зовнішніх чинників, що характеризують інноваційний кадровий потенціал університетів. Внутрісистемні та зовнішньо-системні чинники відбиті з точки зору сфер взаємодії ЗВО з економічними суб'єктами, які чинять вплив на систему управління з сектором науки закладів вищої освіти.

При здійсненні менеджменту науково-освітньої діяльності в системі сектора науки слід спиратися на аналіз ринку науково-освітньої продукції, враховувати законодавчу базу здійснення наукових та кадрових перетворень, маркетингові дослідження, особливості економіки ринку з урахуванням продуктивності й конкурентних переваг підприємств, результативність яких багато в чому визначається оцінкою нематеріальних активів.

Методологічний підхід і чинники, що характеризують інноваційну діяльність і потенціал сектора науки ЗВО, підвели до висновку, що існує різноманіття поглядів на вирішення проблеми концентрації ресурсів і можливостей для активізації інноваційної діяльності університетів. Серед чинників виділяються економічні й технологічні, політико-правові, організаційно-управлінські та соціально-психологічні. Найважливішим принципом досягнення узгодженості інтересів бізнес-структур і науково-

освітніх установ являється інтеграційний принцип, в якому важливе місце займає інфраструктурна складова, прискорюючи інтеграційні процеси на основі розвитку інноваційних центрів. Вони є регулюючим елементом інноваційного потенціалу університетів.

Сектор науки та відтворення наукових кадрів грає важливу роль у забезпеченні підприємств кадрами, сприяє формуванню банку даних інноваційної продукції і просуванню інновацій на внутрішньому й зовнішньому ринках на основі принципу маркетингових досліджень[33].

Ринки можна розбити на сегменти відповідно до міри готовності покупця до сприйняття нового товару з урахуванням тенденцій розвитку наукової діяльності. Деякі з покупців взагалі не обізнані про товар, інші — обізнані, треті — інформовані про нього, четверті — зацікавлені в ньому, п'яті — бажають його, шості — мають намір придбати. Чисельне співвідношення споживачів, що знаходяться на різних етапах, значною мірою визначають характер маркетингової програми, що розробляється, але при цьому слід враховувати державні програми і стратегії інноваційного розвитку.

Співвідношення вищевідзначених груп досліджень чинників дозволяє нам представити авторський підхід в аналізі кон'юктурностворюючих факторів.

Рис. 2 Базові принципи управління сектором науки ЗВО

Виходячи з вищевідзначеного, можемо виділити 3 чинники:

- 1) деструктивний чинник економіки, що зачіпає проблеми деформації структури економіки в період ринкових перетворень в країні;
- 2) чинник сегментації ринку з точки зору кон'юнктури, що склалася;
- 3) чинник наукової насиченості суб'єктів за рівнем виробництва науково-технічної продукції.

На мій погляд, ці чинники зачіпають проблеми регіональної складової в нашому дослідженні, яка наділена своїми специфічними особливостями й багато в чому визначає динаміку просування інновацій на внутрішньому ринку, що є одним з критеріїв взаємодії науки, освіти й бізнесу.

Звернемо увагу на те, що при аналізі кон'юктурностворюючих факторів ринку наукової і освітньої продукції необхідно особливу увагу приділити якісній складовій аналізу резервів на основі системного, комплексного, систематичного дослідження інноваційного потенціалу й ефективного його використання[70; 95].

Аналіз резервів підвищення якості інноваційної продукції необхідно проводити, узявши за основу їх детальну класифікацію, на необхідність якої в системі економічної діяльності вказують науковці, дослідники цієї проблеми[104; 247]. Наприклад, одна група учених відмічає, що «класифікація резервів - це той стержень, навколо якого розташовуються практичні вказівки з виробництва аналізу, та основа, на якій будується методика аналізу».

На думку інших дослідників, «класифікація, з одного боку, узагальнює накопичений досвід в області виявлення і використання резервів, з іншої - є компасом, що вказує на напрями подальших пошуків»[268].

Аналіз класифікацій резервів у відмічених напрямках показав, що вони припускають різні принципи: економічні показники, чинники процесу виробництва, напряму вдосконалення продукції, техніко-організаційні поліпшення і ін.

З урахуванням вищевідзначеного за чинниками ринку наукової продукції і освітніх послуг, в узагальненому виді представимо класифікаційні види, що характеризують вплив на процеси просування наукової і освітньої продукції.

Існує певна група показників, які можна назвати індикаторами економічного циклу, що характеризує ринкову кон'юнктуру стану й розвитку науки. Вони складають основу, яка дозволяє досліджувати кон'юнктуру ринку й кількісно оцінити ті, що відбуваються на ринку інноваційної продукції зміни, щоб визначити тенденції розвитку кон'юнктури ринку науково-освітньої продукції.

Індикатори, що характеризують основи стан і розвиток науки

Показники	Характеристика
Дані про виробництво наукової і освітньої продукції	Об'єм, структура і динаміка пропозиції; кількість патентів; наукових видань
Динаміка витрат на виробництво технологій і капіталовкладень	Аналіз витрат і динаміки капіталовкладень дозволяє зробити висновок про те, як надалі розвиватимуться науково-освітня діяльність і виробництво наукової продукції
Об'єм інвестицій	Якщо об'єм інвестицій збільшується, то попит на її продукцію знаходиться на високому рівні, вступ заявок і замовлень зростає, а виробництво, швидше за все, розширюватиметься
Відомості про замовлення	Показник, що дозволяє оцінити завантаження виробничих потужностей і використання інноваційного потенціалу на перспективу
Показники по праці	Кількість науково-педагогічних кадрів, прибуття-вибуття з діяльності, рівень заробітної плати
Показники використання наукової продукції	Розміри продажів, інформація про внутрішній попит на товари
Показники зовнішньої торгівлі	Об'єми експорту-імпорту технологій по видах і галузях
Дані, що характеризують положення в кредитно-грошовій сфері	Процентна ставка, валютний курс, кількість грошей в, кредити, лізингові угоди
Ціни	Середні ціни за видами наукової продукції, індекс цін, індекс-дефлятор

Примітка', складено автором

Вважаємо необхідним виділити значущість інституціональних, інфраструктурних і соціокультурних чинників, сприяючих формуванню умов з просування інновацій.

Однією з основних умов що визначають просування наукові інновацій на ринок являється нормативно-законодавча база, яка на сучасному етапі не захищає інтереси наукового кадрового потенціалу.

Таким чином, різноманіття чинників розвитку й стимулювання державної політики розвитку наукового кадрового потенціалу є взаємодія

університетів з бізнес-середовищем, що відбиває природу функціонування економіки, багатовекторність її складової. Інакше кажучи, ефективний розвиток національної економіки на інноваційній основі характеризується тією або іншою структурою чинників економіки, що визначають виробництво наукової продукції і підготовку кадрів для здійснення інноваційних перетворень.

2.3. Оцінка державної політики управління наукою у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання

На сучасному етапі розвитку науково-технічного прогресу в державі підвищується роль державної політики стосовно розвитку науки й техніки в якісному перетворенні освіти і суспільства. Цей процес носить діалектичний характер. З одного боку, в результаті розподілу праці, наука перетворюється на особливу галузь економіки держави, яку можна назвати «наука і наукове обслуговування»[255]. Вона має складну внутрішню організаційну структуру. Незважаючи на свою відособленість в організаційно-економічному аспекті, наука не є новим самостійним елементом системи освіти, тому перетворення її на безпосередню взаємодіючу силу виражається у формуванні цілісної системи «наука-освіта-виробництво».

Виникнувши як продукт громадського розподілу праці, наука на певному етапі розвитку застосовується в процесі матеріального виробництва й підготовки кадрів. У століття науково-технічної революції, в умовах розвиненої системи розподілу громадської праці виникає потреба у великому об'ємі проміжних робіт - науково-дослідницьких, технологічних, конструкторських і тому подібне - необхідних для отримання кінцевого результату [271]. У зв'язку з цим великого значення набуває координація

дій проміжних виконавців і нові форми їх кооперації. У результаті в рамках громадського розподілу праці виникають відношення обміну діяльністю наукового, освітнього й виробничого характеру. Вони проявляються як сукупність зв'язків між освітою, наукою та виробництвом. Кооперація праці на базі об'єднання робіт по стадіях циклу «наука-освіта-виробництво» означає інтеграцію освіти, науки і виробництва, зміст якої полягає, по-перше, в обміні між елементами, що входять у сферу освіти і науки та по-друге, між наукою і виробництвом. Виникнувши як закономірний етап розвитку продуктивних сил, інтеграція науки й виробництва означає, становлення нової форми усупільнення праці й веде до формування циклу «наука – освіта - виробництво» .

В епоху науково-технічного прогресу відбувається розмивання меж між окремими галузями знань. Процес об'єднання освіти, науки й виробництва проявляється також в розширенні основної функції науки як безпосередньої продуктивної сили. З одного боку, вона виділяється в самостійну сферу відтворювального циклу, а з іншої - відбувається усе більш органічне об'єднання з освітнім і матеріальним виробництвом на новій основі. Науково-технічний прогрес посилює ведучу роль розвитку науки по відношенню до сфери освіти й виробництва[270].

Дійсне місце в державній політиці з розвитку науки в системі виробництва й освіти визначається її роллю служити безпосередньою продуктивною силою праці, функцією і чинником виробничого процесу.

Причому застосування науки не замінює праці окремих працівників або їх спільної праці і тим більше, речових елементів виробництва. Вони діють одночасно, впливаючи один на одного, але, не втрачаючи самостійної ролі. Разом з продуктивною силою індивідів і силою, народженою їх спільною працею, через речовий і особистий чинники продуктивних сил, складаючи єдину потужну продуктивну силу суспільства, діє громадська сила, народжена наукою [8].

Дослідження ролі науки в громадському розвитку, зокрема її ролі й місця в громадському виробництві, стало особливо актуальним у зв'язку зі зростанням значення науки. У сучасних умовах істотним чином змінилися громадські вимоги до науки, що призвело до зміни її соціальних функцій, а вслід за цим - до неминучої деформації державної політики з формування громадського механізму з властивими йому структурою діяльності, організацією усередині й зовнішньо-науковими стосунками. Визначення місця науки в системі громадського виробництва складає лише частину, момент ширшого дослідження ролі й місця науки в громадському житті, в розвитку й функціонуванні суспільства.

Роль науки у відтворенні й розвитку продуктивних сил в сучасних умовах, передусім, полягає в створенні продуктивних сил у формі знання й перенесення їх з цієї форми в реальні чинники матеріального виробництва. Здійснюється цей процес за допомогою впровадження у виробництво технологічних нововведень і відтворення якісних характеристик робочої сили. У сучасних умовах і засоби виробництва, і робоча сила відтворюються не стихійно й навіть не просто за участю буденної практичної свідомості, а на основі їх перенесення, створеного, передусім, у формі професійних і наукових знань в матеріальні продуктивні сили.

У кожен момент часу відзначається «відносність» нового знання. Тобто при продовженні наукової роботи можна отримати інші результати, створити зразок техніки, який матиме кращі характеристики.

Продукт науки - нові знання, має нематеріальний (інформаційний) характер, що обумовлює такі його якості, як незмінність і невідчужуваність. Незмінність означає, що споживання знань не зменшує їх кількість і якість, тому вони не мають фізичного зносу та не вимагають витрат на відновлення. Якість невідчужуваності проявляється в тому, що власник наукових знань, передаючи їх іншим, сам не втрачає ці знання [35].

Складність наукової праці виражається як в особливій ролі інтелектуальних сил праці, навантаженню переважно на більш високі

розумові здібності людини, так і в підвищених витратах на відтворення робочої сили. Упродовж 5-10 років приріст кваліфікації відбувається в основному за рахунок придбання нових навичок, які не вимагають від них додаткових значних тимчасових і матеріальних витрат. У фахівців, а більшою мірою у науковців, зростання кваліфікації зі збільшенням стажу практичної роботи відбувається в основному за рахунок придбання нових знань, що вимагає додаткових витрат. Іншими словами, особливості відтворення науковця як працівника, що здійснює працю, один із засобів якого - накопичені наукові знання, морально застарівають із швидкістю 10-20% за рік. Якщо ґрунтуватися на цій оцінці, то професійний потенціал науковця вичерпується за 5-10 років. Отже, відновлення і розширення його повинні здійснюватися постійно [65].

В процесі наукової праці, незважаючи на кількісне й якісне збільшення приладів і устаткування, роль людини, науковця безперервно зростає. Доля живої праці, тобто особистого чинника, в наукових дослідженнях складає 50-70% від загальних витрат праці. В науці більш ніж в якій-небудь іншій сфері діяльності процес праці залежить від особистих здібностей працівника, його обдарованості, рівня підготовки. Наукова праця, будучи працею що виробляє нову інформацію про світ, що оточує нас, одночасно робить і відтворює на розширеній основі самого працівника в тому сенсі, що підтримує й підвищує його кваліфікацію.

Інша річ праця науковця. Його специфіка полягає в тому, що носій цього конкретного виду робить не лише нову наукову інформацію, але й відтворює себе на новій, більш високій якісній основі. Тут слід зазначити, що цей процес підвищення кваліфікації науковця має місце тільки у тому випадку, якщо його праця, частково носить продуктивний характер.

Процес перетворення науки у безпосередньо продуктивну силу характеризує й інші особливості використання науковців. Так здійснюється реалізація науки в трудовій діяльності безпосередньо виробників, використання науки як основного виду праці інженерного - технічних і

наукових працівників, що входять до складу сукупного робітника персоналу. Відбувається зближення характеру використання науковців з характером використання працівників матеріального виробництва.

Наука, як у вигляді праці продуктивних науковців, так і у формі минулої праці реалізує себе лише тоді, коли вступає в контакт з безпосередньою живою працею. Щоб бути повною мірою безпосередньою продуктивною силою, наука має бути силою продуктивних працівників, продуктивної праці, і, отже, наукова праця має бути продуктивною [107].

Особливістю освіти і науки на відміну від матеріального виробництва є характер залежності від засобів, виділених на їх розвиток. Результати досліджень багато в чому залежать від розміру й якості засобів і потужностей, задіяних в науково-дослідному процесі. З характеру самої творчої праці, існуючого рівня знань і технологічних принципів витікає, що його результати не завжди прямолінійно залежать від засобів, що вкладаються, і потужностей. Відсутність прямолінійної пропорційності між витратами на наукове дослідження та його результатами обумовлюється тим, що наука має громадський, творчий характер праці, результати якої - нові наукові знання - як правило, носять нематеріальний характер.

Ефективність науки залежить в першу чергу від складу кадрів і вірної організації праці. Специфічні ознаки праці науковців, більш висока питома вага живої праці у сфері науки, чим на промислових підприємствах, говорять про збільшену роль суб'єктивного чинника (робочої сили) в науковому виробництві. Ресурси людини традиційно вважалися більш менш інертними витратами, необхідними в житті суспільства. В протилежність цьому тепер людські ресурси вважаються величиною, що творчо визначає подальший характер і поведінку суспільства. Важливо при цьому підкреслити, що трудові ресурси наукового виробництва, їх кількісна й якісна характеристики визначають реальні можливості науки лише в умовах високої організації наукової праці. Дослідження показують, що

найслабкішим місцем в характеристиці кадрової складової наукового потенціалу є організація праці і використання працівників у сфері НДР [68].

Процес наукової праці закінчується певним результатом: відкриттям наукового факту, емпіричної закономірності, виробництвом гіпотези, теорії, обґрунтуванням закону, новим відкриттям, винаходом. В цих наукових досягненнях, сприяючих розвитку науки, і полягає корисність наукової продукції для суспільства, її споживна вартість, яка може бути виміряна усередині наукової сфери наступними критеріями: мірою новизни, науковою значущістю, перспективністю, можливістю і масштабом.

Міра новизни, будучи однією з корінних ознак наукової продукції, характеризує оригінальну, якісну відмінність знову отриманого наукового результату від раніше відомих.

Новизна наукової інформації встановлюється методом експертної оцінки. Наукова значущість і перспективність характеризують цінність отриманого результату для самої науки. Масштаб використання пов'язаний із споживчою вартістю наукових знань, що направляються в процесі виробництва, їх здатністю економити громадську працю. З цієї точки зору продукт наукової праці має таку ж економічну форму, як і продукт сфери матеріального виробництва.

Як споживча вартість, наукові знання повинні мати здатність економити громадську працю при використанні. Це необхідний, але недостатній критерій цінності продукту наукової праці, тому що економія може досягатись і без новітніх науково-технічних знань. В той же час, за відсутності цієї ознаки продукт наукової праці втрачає свою споживчу вартість для сфери матеріального виробництва. Крім того, економія громадської праці не створюється, коли наукова продукція має своїм кінцевим результатом принципово нову техніку, зухвалу й задовольняючу громадську потребу[76].

Початковим моментом виникнення нового теоретичного знання є потреба в ньому. Вона виникає в результаті практичних спостережень,

дослідів, досліджень певного об'єкту в його русі. Корисність цього знання визначається тією мірою, в якій воно дозволяє пояснити нез'ясовні досі явища і процеси, зв'язує їх з подібними явищами. Потреба в нових знаннях витікає з закономірностей розвитку самої науки, а також розвитку об'єктів застосування науки (громадська практика). Тут необхідно додати, що в процесі споживання такого теоретичного знання для подальших теоретичних досліджень одночасно відбувається розширене відтворення науки. Первинним тут, на мою думку, являється розвиток об'єкту застосування науки. Постійний розвиток теорії не має бути самоціллю наукової діяльності. Тому нове теоретичне знання піддається подальшій «обробці», яка повинна надати йому форми, придатної для практичного використання.

Таким чином, можна говорити про три основні фази наукової діяльності. Вони охоплюють увесь процес отримання нового практично корисного знання і відрізняються один від одного лише мірою її спільності. Вони можуть бути закладені в основу побудови функціональної структури науки, яка включає наступні стадії досліджень: фундаментальні (теоретичні), прикладні дослідження і проектно-конструкторські розробки. Нині із загальних витрат на науку від 13 до 15% спрямовуються на фундаментальні дослідження, близько 25% - на прикладні дослідження, 59-65% - на проектно-конструкторські розробки. Фундаментальні дослідження реалізують перспективну, стратегічну функцію науки [74]. Розвиток їх підпорядкований внутрішнім закономірностям руху пізнання, націлено на множення й поглиблення знань людства про те, що оточує дана ступінь досліджень. Вони мають яскраво виражену відносну самостійність. Ці дослідження ведуть до принципових зрушень в техніці виробництва. Завдяки широкому розвитку фундаментальних досліджень забезпечується випереджаючий розвиток науки по відношенню до техніки, освіти й виробництва. Прикладні дослідження та проектно-конструкторські розробки реалізують практичну функцію науки. Тут синтезуються знання,

що отримуються як від фундаментальної науки, так і безпосередньо від освіти, виробництва й техніки. Практична цілеспрямованість прикладних досліджень забезпечує доведення наукових досягнень до матеріального втілення й освоєння їх виробництвом і освітою. Грані між прикладними дослідженнями, технічними розробками, освітою і виробництвом стають рухливими, а процес інтеграції науки з освітою й виробництвом приймає різноманітні організаційні форми.

Потенціал системи освіти в значній мірі визначається наявністю співробітників, здатних виконувати підготовку конкурентоздатних і необхідних професіоналів. У свою чергу, рівень якості освіти, що надається університетами, в значимому ступені визначається станом науки ЗВО. З'являється свого роду замкнуте коло: чим більше академічний потенціал університету, тим більше фінансується наукових досліджень в ньому, тим більша кількість науково-педагогічних співробітників прагне діяти в цьому навчальному закладі, збільшується його потенціал, і тому все більша кількість абітурієнтів пробує сюди вступити на навчання.

Тому і потенціал розвитку ЗВО полягає в першу чергу в подоланні цього розриву, в органічному вплетанні науки в освіту, у функціональному залученні студентів і аспірантів до наукової діяльності. Це сприятиме збільшенню якості освіти та зміцненню ЗВО в цілому[81].

Головні характеристики масштабів і якості науки в університетах - динаміка кількості співробітників, включаючи їх професійний склад і вікову структуру, модифікування розмірів і джерел фінансування, числа грантів різних фондів, а ще характеристики підсумків у формі енергійності публікацій та патентної статистики - свідчать про те, що наука в закладах вищої освіти виявилася еластичнішою та швидше інших секторів науки адаптувалася до економічних умов, що сильно змінилися у кінці 1990-х рр.

Можна допустити, що, в першу чергу, причиною, яка сприяє виживанню науки ЗВО, є незмінне протікання через її структури молодшої наукової зміни, чого практично позбавлені інші сектори. Статистика 1990-х

рр. вказує, що навіть будучи присутнім в науці тільки впродовж двох старших курсів і трьох років аспірантури, майбутній юний учений дає усій науковій і освітній структурі позитивну динаміку[88].

Третя причина виживаності полягає в розширенні зв'язків ЗВО з іншими науковими організаціями, в першу чергу абстрактними. Їх інтеграція сприятиме розвитку науки в університетах, пониженню викладацького перевантаження штатного персоналу закладу освіти, збалансованішому поєднанню наукової і освітньої діяльності.

Четверта причина, що свідчить про наявність запасів для розвитку закладів вищої освіти - це їх звичайна орієнтація на промисловість, навички виконання госпдоговірних робіт, що сформувалися ще за радянських часів, функціональна роль в інноваційній діяльності, та останніми роками - у формуванні головних частин інноваційної інфраструктури, таких як технопарки й інноваційно-технологічні центри.

Обертає також на себе увагу низька залученість студентів у наукову діяльність: це, за оцінками соціологів, лише 8% від їх загальної чисельності. В той же час доля студентів, що поступають після закінчення ЗВО в аспірантуру, складає близько 7%. Як видно, рівень виключності студентів в наукову роботу явно корелює з тим, скільки з них надалі обере наукову кар'єру. І тут сьогодні криється хороший резерв для того, щоб пропустити через наукові підрозділи університетів, набагато більше число студентів, запропонувавши їм різні форми мотивації. Це могло б сприяти залученню в науку молодих, а, отже, оновленню нестримно старіючих наукових колективів. Резерви науки ЗВО полягають в можливості відбирати кращих студентів і аспірантів, зацікавлювати їх науковою діяльністю і таким чином з часом значно підняти рівень науки в закладах вищої освіти [91].

Принципово новим механізмом державної політики є широке залучення молоді до науки, допоміжним елементом якого може стати система післядипломної освіти (СПО) нового типу. СПО припускає

подальше стажування - освіта впродовж 3-6 років після закінчення ЗВО. Молоді випускники включаються в наукові дослідження, знайомляться зі світовим досвідом, а також з основами менеджменту в науково-технічній сфері. До моменту закінчення СПО випускник повинен мати уявлення про те, що таке наукова діяльність, в чому її особливості, як влаштована наука в різних країнах. Запропонована система дозволить зменшити розмір баласту серед тих, що проходять згодом через систему аспірантури-докторантури.

В той же час ця система цілком поєднується з аспірантурами, але має ту відмінність, що пропонує ширші освітні послуги. Історично склалося так, що вітчизняна аспірантура - це не освітній, а швидше організаційний механізм публічного управління для виконання плану підготовки й захисту дисертацій. Тому навчання в СПО при бажанні легко поєднується з навчанням в аспірантурі. А ось вже сама система післядипломної освіти швидше буде близька до аспірантури західного зразка. Там це відлагоджений освітній процес, де написання дисертації є не єдиним завданням. Головна мета - це встати на ноги і увійти до кола визнаних фахівців[16].

Попри те, що якась частина випускників СПО покине науку, проте, введення цього механізму дозволить зберегти в науці тих, хто має природну схильність до дослідницької діяльності.

Стратегічним курсом розвитку зобов'язано стати зміцнення інтеграції вищої школи й абстрактного сектора науки як в області освіти, так в дослідницькій сфері. Це більше багатообіцяючий шлях і для ЗВО в цілому, і для науки ЗВО, зокрема.

Спочатку під інтеграцією науки ЗВО розуміли можливість модернізації науки ЗВО з впровадженням потенціалу інших, більше передових в матеріальному та ідейному відношенні секторів. Але що розуміється ширше й актуальніше термін «інтеграція» означає багатосторонній комплекс заходів, сприяючих залученню студентів і навіть школярів до наукової роботи. Форми такого залучення були різними, досвід

накопичувався поступово, і в пострадянський період найефективніші моделі стали підтримуватися державою[17].

Говорячи про стратегічний розвиток ЗВО, не можна не торкнутися ще одного аспекту їх діяльності, безпосередньо пов'язаного з наукою. Це інноваційна активність ЗВО у сфері наукомістких товарів і технологій. Університети мають значимий досвід і найвищі підсумки у сфері бізнес-технологій. Університети були першими, хто почали формувати складові інноваційної інфраструктури у сфері технологічного бізнесу. У кінці 1990-х рр. конкретно у складі ЗВО були утворені перші технопарки. Це були перші складові ринково спрямованої інноваційної інфраструктури.

Окрім технопарків, університети прийняли функціональну роль у великій державній ініціативі зі створення українського варіанту інноваційної інфраструктури в області технологічного бізнесу, яка дістала назву інноваційно-технологічних центрів (ІТЦ). ІТЦ - це конгломерати з великої кількості невеликих компаній, розміщених під одним дахом. Для їх формування були виділені значні фінансові ресурси, які інвестувалися більшою мірою в ремонт і оснащення приміщень. Як правило, ІТЦ організовуються на вільних площах організацій, які самі не здатні їх забезпечити.

ІТЦ роблять комплекс послуг невеликим компаніям, що входять в них: окрім здачі приміщень в оренду, вони дають технічне, інформаційне й консультаційне забезпечення, а ще формальні й неформальні гарантії при пошуку невеликими підприємствами засобів для власного розвитку. Ефективність діяльності ІТЦ виявилася досить високою: впродовж трьох років податки, виплачені фірмами, що розвиваються, компенсували державні вкладення в створення інфраструктури.

Взаємодія освіта-наука у вищій школі реалізується й за допомогою системи науково-дослідної роботи студентів: студентські проекти, конструкторські, технологічні бюро, наукові об'єднання, центри, кухлі, проблемні групи[19].

Великі можливості в поглибленні взаємодії вищої освіти і науки мають профільюючі кафедри ЗВО, які складають базу факультету, спеціальності й відповідальні за випуск фахівців і проведення основних досліджень. Тому саме випускаючі кафедри мають бути безпосередньою сполучною ланкою між освітнім і дослідницьким процесами в університеті. Наприклад, виконання госпдоговірних робіт дозволяє кафедрі ставити перед студентами конкретні цільові завдання, виходячи з умов розвитку матеріально - технічної бази, інноваційної політики, бюджетних і позабюджетних коштів. Проте низькі норми завантаження професорсько-викладацького складу в частині керівництва науковою роботою студентів не стимулює розширення цих прогресивних форм навчання; централізоване планування ліміту фонду заробітної плати призводить до того, що значна частина госпдоговірних, держбюджетних, грантових і інших тем у ЗВО розробляється без участі студентів [24].

Аналіз показує, що в плани науково-дослідних робіт включаються малоефективні роботи, що пов'язано із стихійністю формування госпдоговірних замовлень, грантових заявок і низькою відповідальністю виконавців. Замовник не несе практично ніякої відповідальності за витрачені на науку засоби. Крім того, закінчені розробки впроваджуються тільки у замовника, а інші споріднені підприємства того ж відомства залишаються осторонь. Широке впровадження розробок збільшило б віддачу науки ЗВО.

Аналіз і узагальнення досвіду з обміну фахівцями між навчальними закладами і науковими установами, участі провідних фахівців - практиків у навчально-науковій діяльності ЗВО показує, що до стримуючих ці прогресивні кроки моментів відносяться:

- 1) низький рівень розвитку продуктивної бази у ЗВО і навчальної бази у підприємств;

2) відсутність у закладах вищої освіти й фундаментальних підприємств єдиного підходу до інноваційної політики країни (регіону) і впровадження навчально-наукових нововведень;

3) ні навчальні заклади, ні базові підприємства (відомства) не несуть ні матеріальної, ні моральної відповідальності за великі терміни й низьку ефективність впровадження науково-технічних розробок у навчально-науково-виробничий процес.

Модернізація системи вищої освіти і підняття ефективності інтеграційних дій в науково-освітньому комплексі України вимагає особливого інтересу до дилем взаємодії (взаємозв'язки) освіти і науки [34].

Відповідною індивідуальністю вищої школи є те, що в ній знаходиться найвищий професійний академічний потенціал, є можливість залучення обдарованої молоді до наукової діяльності ще із студентської лави й основне - тут в сукупності проводяться як ґрунтовні й прикладні дослідження, так і виконуються розробки та інноваційна активність.

Вони й є потрібною умовою економічного зростання, оскільки забезпечують скупчення людського капіталу з вищою кваліфікацією і конкурентоздатного виробничого потенціалу в різних галузях економіки, що сприяє її інтенсивному розвитку [40].

З 90-х років попереднього століття Україна відносилася до однієї з небагатьох держав, яка мала високорозвинену науку, що є важливим ресурсом розвитку в сучасному світі. Головну роль при цьому грала наука ЗВО, що включає більше п'ятдесяти відсотків наукового потенціалу країни. Але за рядом економічних обставин ситуація сильно змінилася впродовж останніх 29 років у гіршу сторону. Внаслідок убавляння розміру валового внутрішнього продукту реальне фінансування науки з бюджету істотно скоротилося, знизився попит на продукцію майже всіх компаній військово-промислового комплексу, що тісно співпрацювали й фінансували як прикладну, так і фундаментальну науку. Після фінансової кризи 1998 року стан в науковій сфері став ще гірший. За оцінками ряду фахівців, витрати

на проведення науково-дослідних і виконання дослідно-конструкторських робіт в 2019 році склали в Україні тільки близько 1% ВВП, тоді як в розвинених країнах на НДР витрачається не менше 2-3% ВВП[50].

Виступаючи джерелом технологічного розвитку, наукові досягнення й розроблені на їх базі інновації, охоплюють цілий процес створення, поширення й впровадження науково-технічних знань. Вони зазнають почергову модифікацію від абстрактних ідей до практичних підсумків, при цьому між стадіями наукових досліджень та інноваційного процесу з'являються різні прямі й зворотні зв'язки, що формуються під дією потреб суспільства та ринку. Центральне місце при цьому належить науковим дослідженням і розробкам, які визначаються як творчою активністю, що виконується на систематичній базі з метою зростання розміру знань про дії і закономірності розвитку природи й суспільства, а ще пошуку новітніх областей практичного впровадження цих знань на базі розвитку взаємодії освіти і науки у закладі вищої освіти.

Дослідження показали, що при публічному управлінні розвитком взаємодії освіта-наука у ЗВО треба виконати поєднання інноваційного, інформаційного й фінансового механізмів публічного управління.

Інноваційний механізм публічного управління - ряд науково-технічної, соціально-економічної, а ще підприємницької діяльності, спрямованої на впровадження цілей організації на базі дієвої організації інноваторських дій, а ще справжнього застосування ресурсів [65].

Інноваційний механізм публічного управління є поєднанням різних видів діяльності (маркетинг, планування, організація, контроль), будь-яка з яких орієнтована на вирішення специфічних питань взаємодії між окремими підрозділами університету, що вимагають забезпечення величезного діапазону завдань. Визначена система охоплює усю публічно-управлінську активність освітньої установи, тому в часі її можна ділити на дві частки: створення стратегії університету й оперативне управління реалізацією стратегії.

Інноваційний механізм публічного управління є складовою частиною формування стратегій закладу вищої освіти. Специфіка інноваційного механізму публічного управління міститься в тому, що це єдиний у власному роді процес, що сполучає науку, техніку, економіку, підприємницьку активність і управління в одне єдине.

Предметом інноваційного механізму публічного управління є дослідження специфічних причин, що впливають на інноваційні процеси, а ще дієвіших форм організації цих дій.

Сфера інформаційного механізму публічного управління в широкому значенні - сукупність усіх завдань управління на усіх кроках діяльності університету, що включає усі дії і операції, пов'язані як з інформацією в усіх її формах і станах, так і з університетом в цілому на базі наданої інформації. При цьому зобов'язані вирішуватися завдання визначення цінності і ефективності застосування не лише фактично інформації (даних і знань), проте і інших ресурсів освітньої установи, в тій або іншій мірі, що входить в контакт з інформацією: технологічних, кадрових, фінансових і таке інше.

Інформаційний механізм публічного управління у вузькому значенні є кругом завдань управління, раніше усього виробничого і технологічного характеру, рішення яких гарантує досягнення цілей організації в головній її діяльності за рахунок дієвого погодженого управління з елементами, діями і ресурсами фактично інформаційної системи, так і іншими елементами університету. У даних задачах управління в тому або іншому ступені вживаються інформаційні системи і реалізовані в їх інформаційні технології[67].

Головними функціями інформаційного механізму публічного управління у ЗВО є подальші:

- забезпечення освітньої, дослідницької і виховної діяльності (управління персоналом, створення технологічного середовища, управління

грошима); завдання управління діями обробки інформації (формування, сервіс і впровадження ресурсів інформаційної системи);

- унікальні завдання управління і управління колективом університету : планування і контроль, організація і інновації і інші.

Фінансовий механізм публічного управління можна розглядати як науку управління грошима і фінансовими стосунками університету, спрямовану на досягнення стратегічних і тактичних цілей закладу вищої освіти.

З позиції загального публічного управління фінансовий механізм публічного управління - процес розробки й реалізації управлінських рішень з формування, розподілу і дієвому застосуванню фінансових ресурсів університету.

Фінансовий механізм публічного управління, як будь-яка система управління, включає предмет і суб'єкт управління.

Предмет фінансового механізму публічного управління визначається в науковій літературі з різних сторін. Об'єктом фінансового механізму публічного управління в широкому плані є гроші компанії як економічні валютні стосунки (фінансові стосунки), пов'язані з освітою і впровадженням валютних фондів. Отже, фінансові стосунки і валютні фонди є об'єктом управління грошима освітньої установи. При цьому валютні фонди, у свою чергу, самі є об'єктом фінансових стосунків[14].

Суб'єкт фінансового механізму публічного управління може бути розглянутий як сукупність окремих людей і служб, які, готуючи і реалізуючи фінансові рішення в організації, виконують управління фінансовою діяльністю - це організаційна підсистема, що забезпечує управління фінансовими ресурсами.

Головними принципами фінансового механізму публічного управління у ЗВО є:

1 інтегрованість із загальною системою управління університетом;

- 2 повний характер формування управлінських рішень;
- 3 найвищий динамізм управління;
- 4 багатоваріантність підходів до розробки окремих управлінських рішень;

5 спрямованість на стратегічні цілі розвитку закладу вищої освіти.

З іншого боку, орієнтація на покупця, удосконалення робочих процесів, розуміння якості послуг - обов'язкові складові стратегії управління якістю освіти. Тому і принципова концептуалізація якості освітньої сфери з точки зору маркетингу. Нині актуальнішою для сфери послуг, у тому числі і для освіти, являється теорія маркетингу взаємодії публічних послуг [17].

Прогресивність застосування концепції маркетингу взаємодії міститься в тому, що вона дозволяє формувати тривалі стосунки із споживачами, що в критеріях функціонального розвитку НТР, швидкого поширення новітніх технологій, знань, коли організації не в змозі досягти довготривалої конкурентоздатної гідності у більше найвищій якості обслуговування, робиться головною причиною конкурентоспроможності освітніх і наукових установ.

Використання на ринку освітніх послуг цієї стратегічної концепції обумовлюється подальшими чинниками:

- інтеграцією науки і вищої школи;
- громадською спрямованістю освітніх послуг;
- багатогранністю запитів різних споживачів;
- інтернаціоналізацією освіти;
- підвищенням ролі конкретних споживачів (осіб) в освітній системі і тенденцією до індивідуалізації запитів;
- посиленням нецінової конкуренції;

- індивідуальністю поведінки споживачів на даному ринку, значенням причин культурного рівня, виду життя, власних джерел інформації при здійсненні вибору і придбання послуг і т. п.

Маркетинг взаємодії є тією концепцією, яка дозволяє погоджувати інтереси усіх учасників освітньої сфери, а отже, забезпечити найвищу якість освітніх послуг і конкурентоспроможність ЗВО, оскільки:

- покращується якість змісту освітньої сервіси (зокрема, навчально-виховного процесу) за рахунок зворотного зв'язку з персональними споживачами і виробничими підприємствами;
- задіяний найдієвіший рекламний комунікаційний канал - власні зв'язки споживачів університету з можливими покупцями;
- покупець придбаває високоякісний після продажний акомпанемент;
- університети беруть на себе частину функцій з професійної і соціально-психологічної адаптації випускників;
- самі компанії через власних працівників включаються в систему маркетингу взаємовідносин, що дозволяє їм застосовувати її достоїнства;
- створюються стійкі позитивні професійні і громадські зв'язки.

Теорія маркетингу взаємодії включає 3 взаємозв'язаних категорії: університет, професорсько-викладацький склад і покупець. Таким чином, як показали наші дослідження, для підвищення ефективності взаємодії освіта-наука у закладі вищої освіти необхідно поєднувати інноваційний, інформаційний, фінансовий механізми публічного управління з маркетингом взаємодії. Такий підхід дозволяє ЗВО максимально враховувати (задовольняти) у своїй діяльності потреби всіх споживачів освітніх послуг - студентів, підприємств, держави - з одного боку; удосконалювати управління освітнім процесом і науково-дослідною роботою закладу вищої освіти на основі методів маркетингу - з іншої.

Для осмислення маркетингу при розвитку взаємодії освіта-наука проаналізуємо положення його характеристик на стадії:

- початковою або стартовою, на базисному закладі вищої освіти;
- проміжною, коли у ЗВО створені умови для організації взаємодії освіти і науки;
- завершальною, коли у ЗВО створена структура з організації взаємодії освіта-наука.

В цьому випадку теорія маркетингу є інтегрованою, спрямованою на прибуток і покупця, ідеологію підприємництва і публічного управління діяльністю закладу вищої освіти[35].

Будь-яка рекламна стратегія реалізується на базі плану рекламної діяльності університету. Розробка такого плану включає визначення цілей стратегії, а ще комплексу заходів з їх досягнення за встановлений період часу. У представленому нюансі план рекламної діяльності університету при організації взаємодії освіти і науки може мати подальшу структуру:

- Відмінність вирішуваних проблем з середовища, що знаходиться навкруги, створення обмежень на гроші (ресурси), що вимагаються, побудову інформаційних моделей досліджуваного об'єкту й середовища, що знаходиться навкруги.
- Аналіз проблем університету і визначення шляхів їх рішення; визначення цілей і постановка завдань рекламного дослідження.
- Вибір методик реалізації встановлених завдань; проведення рекламних досліджень.
- Аналіз підсумків рекламного дослідження університету; визначення можливих здібностей університету; наявних у нього ресурсів і запасів, а ще оцінка й перевірка їх достатності для вирішення встановлених завдань.

- Визначення і формування головних напрямів, характеристик і рис взаємодії освіта-наука в узгодженні з наміченими цілями й наявними засобами на їх досягнення.

Базисні положення рекламної діяльності з організації взаємодії освіти і науки, що полягають у базі будь-якої стратегії конкретного ЗВО, можуть розглядатися як її концептуальні бази. Процес розвитку взаємодії освіта-наука можна розглядати як рекламну стратегію розвитку університету, що спирається на встановлений рівень рекламних дій. Він включає дії з пошуку й обґрунтування такого шляху розвитку взаємодії, який найбільшою мірою забезпечуватиме потреби ринку освітніх послуг і мету університету. Для цього може бути застосований подальший чин рекламної діяльності:

- Аналіз стану, підсумків діяльності університету, віань їх розвитку і визначення його головних цілей і завдань.
- Вивчення внутрішнього середовища університету і його підрозділів з метою визначення наявних запасів, які потенційно що можуть стати основою розвитку взаємодії.
- Формування пакету оптимальних ідей організації взаємодії, ресурсів ЗВО (що відповідають пріоритетним напрямам діяльності), що спираються на використання.
- Обґрунтування пріоритетних ідей на основі аналізу потенційного попиту і можливостей організації у ЗВО взаємодії освіти з наукою.
- Формування програми створення у ЗВО організаційної структури взаємодії освіта-наука.

При цьому аналіз діяльності навчального закладу з метою визначення його первинних цілей і завдань проводиться на основі аналізу зовнішнього і внутрішнього середовища.

Висновки до другого розділу

Проведене у другому розділі дисертаційне дослідження дозволяє зробити наступні висновки.

1. Для постановки основних завдань управління розвитком наукової і інноваційної діяльності та визначення ефективних шляхів їх рішення позначені й досліджені основні проблеми розвитку фундаментальної та прикладної науки, а також уточнена схема циклу науково-інноваційних процесів та їх взаємодії з довкіллям.

2. Державне стимулювання науково-технічного розвитку проводиться прямим і непрямим шляхом. Пряме стимулювання — це виділення ресурсів на розвиток науки, коли фінансуються організації (зокрема ЗВО) і програми. Світова практика виділяє сім джерел фінансування розвитку науки: державні асигнування, власні засоби промислових фірм, закладів вищої освіти, некомерційних організацій, іноземний капітал, приватні заощадження населення й кредитні ресурси. Кількісне співвідношення цих джерел на макрорівні в нашій країні доки не безперечно й залежить від ряду чинників. Державні фінансові надходження для інноваційного розвитку можуть бути реалізовані за рахунок бюджетних коштів, засобів державних підприємств і спеціальних фондів. Вони прямують на економічне стимулювання впровадження передових технологій і техніки, сприяють інтенсифікації інноваційних процесів, підвищуючи тим самим конкурентоспроможність продукції, покривають витрати найбільш капіталомістких досліджень, пріоритетних напрямів науково-технічного прогресу, заохочують поширення нововведень.

3. Розподіл кваліфікованих кадрів між різними видами економічної діяльності, їх динаміка, рух, джерела поповнення багато в чому зумовлюють перспективи розвитку галузей економіки, заснованої на знаннях, і суспільства в цілому. В зв'язку з цим особливу актуальність набуває завдання організації комплексного моніторингу, об'єктом якого

стає не лише персонал, зайнятий науковими дослідженнями і розробками, але й науково-технічні кадри в цілому.

Науково-технічні кадри в міжнародній практиці визначаються як сукупність усіх осіб, що проживають в країні та мають закінчену освіту третього ступеня (за Міжнародною стандартною класифікацією освіти) в галузі науки і техніки, зайнятих науково-технічною діяльністю, де зазвичай потрібно подібну кваліфікацію. Відповідно до «керівництва Канберрі» науково-технічні кадри класифікуються за рівнями кваліфікації (освіти), галузями науки, професіями, категоріями зайнятості, галузями, віком, національним походженням. Крім того, розглядається їх збільшення (за джерелами, включаючи поповнення за рахунок випускників закладів освіти) і відтік (за напрямками, у тому числі за кордон). Особливе значення у розвитку науки й інноваційної діяльності має підготовка наукових кадрів. Цей процес нині охоплює лише показники діяльності аспірантури і докторантури, зокрема:

- чисельність, прийом і випуск аспірантів;
- чисельність, прийом і підготовка докторантів;
- чисельність претендентів на отримання вченого ступеня, що

здійснюють підготовку самостійно.

Вказані обставини свідчать про необхідність корінних змін в системі підготовки науково-технічних кадрів через аспірантуру і докторантуру.

4. Розглядаючи світовий досвід формування державної політики з розвитку інноваційної інфраструктури і створення технопарків, враховуючи багатогранність дослідження інноваційних процесів і розвитку інноваційного потенціалу, слід звернути увагу на організаційну структуру функціонування сектора науки ЗВО зі специфічними умовами навчання. Це необхідно для того, щоб сформувати концептуальні особливості системи управління інноваційним потенціалом. Наочним прикладом, який охоплює складові частини інноваційного потенціалу сектора науки ЗВО зі специфічними умовами навчання в системі взаємодії з підприємницькими

структурами, є аналіз методології управління інноваційною активністю суб'єктів національних економік. Аналізуючи закордонний досвід використання інноваційного потенціалу університетів в системі взаємодії з бізнес-середовищем, можна відмітити взаємозв'язок системи публічного управління з приватною ініціативою для розвитку інноваційної діяльності з метою забезпечення конкурентоспроможності суб'єктів на різних рівнях як усередині країни, так і за кордоном.

РОЗДІЛ III.

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ

3.1. Механізми формування сучасної структури науки у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання

Наукова діяльність як і інша громадська діяльність – не пасивний об’єкт державної політики: вона володіє відносною самостійністю, та надає певний зворотній вплив на політику, модифікуючи її в залежності від власного внутрішнього розвитку та виконання нових спеціальних функцій, соціально-економічних задач, політичних та правових інститутів, реалій державної влади.

Державна політика у сфері наукової діяльності в закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання повинна бути основана не на суб’єктивних оцінках, а виходити з наукового аналізу закономірностей розвитку та глибокого розуміння їх функціонального значення в сучасному суспільстві, формуванні нових моральних орієнтирів, сприйняття державності, патріотизму, загальної та професійної культури.

При розгляді досвіду розвитку науково-освітньої діяльності у напрямку просування інновацій відзначалося, що важливим чинником конкурентоспроможності наукових розробок в Україні було не розголошування конфіденційної інформації. Це один з механізмів публічного управління діяльністю сектора науки ЗВО на мікроекономічному рівні. Проте якими б не були механізми, вони не можуть бути задіяні без структури, що управляє, як на мікроекономічному рівні, так і на рівні держави в цілому[223].

У рамках досліджень відмічених проектів, що проводяться, у напрямі розвитку сектора науки ЗВО й використання його потенціалу необхідно

забезпечити нарощування інноваційної інфраструктури для формування системи стійкого розвитку економіки на рівнях господарювання. В якості об'єктів, необхідних для акумуляції наявних можливостей, можуть бути визначені наступні інфраструктурні елементи:

- регіональний центр підготовки й перепідготовки менеджерів інноваційної діяльності в науково-технічній і промисловій сферах за системою короткострокової освіти і перепідготовки кадрів [225];

- бізнес-інкубатор для розробки й апробації технологій;
- центр трансферу технологій;
- маркетингова лабораторія.

Взаємодіючи між собою, ці об'єкти інноваційної інфраструктури здатні забезпечувати процеси навчально-науково-інноваційно-виробничої діяльності: виведення на ринок нового товару; оперативне управління конкретною виробничою програмою, що включає прикладні дослідження; створення малої інноваційної фірми й організація продажу досвідченої партії науковій продукції.

Розглядаючи системні залежності на мікро-, мезо- і макрорівнях, можна відмітити форму мережевої взаємодії, формування єдиного інформаційного простору, який надає сприятливі умови для функціонування малого інноваційного підприємництва [24].

На думку фахівців, створення єдиного інформаційного простору й відповідної інфраструктури для діяльності малого підприємництва дозволить прискорити формування інноваційного бізнес-середовища, здійснити ефективний моніторинг, виробництво й просування інноваційних ідей і технологій на внутрішні й міжнародні ринки та забезпечити перехід економіки держави на інноваційний шлях розвитку.

Стосовно сучасних тенденцій і оцінки формування системи взаємовідносин на рівнях науки, бізнесу і влади у рамках проекту запропонована схема функціонування інфраструктури інноваційного бізнесу [25; 51].

Схема функціонування інфраструктури інноваційного бізнесу, а також організаційно-економічні механізми публічного управління при формуванні навчально-науково-виробничого комплексу забезпечують формування інституційного середовища на мікроекономічному рівні.

Внаслідок стимулювання взаємовідносин в області наукових досліджень і розробок науково-освітньої діяльності й бізнес-середовища може підвищитися відсоток наукових розробок у пріоритетних напрямках розвитку економіки суб'єктів господарювання на базі окремих науково-освітніх установ, в яких повинен здійснюватися жорсткий відбір в аспірантуру й докторантуру тих кандидатів, які мають науковий і практичний досвід. Передусім, це стосується наукових досліджень в області технічних наук. Ці висновки зроблені нами з урахуванням вивчення архівних матеріалів.

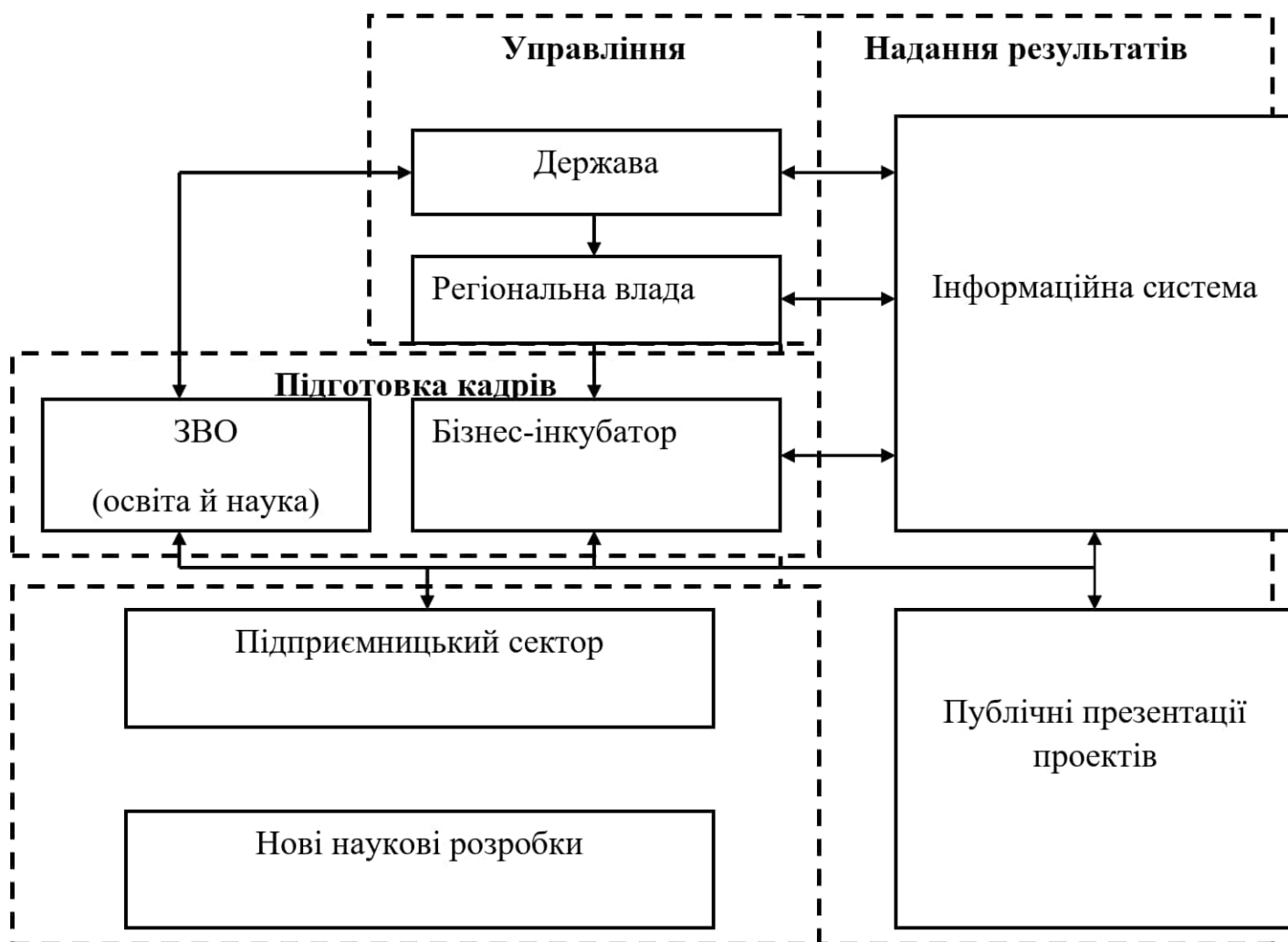

Рис. 3 Формування інституціонального середовища на макроекономічному просторі

Представлено авторське бачення системи формування структур з ведення й контролю бізнес-процесів сектора науки у ЗВО, що забезпечують розвиток інноваційної діяльності через механізми стимулювання заходів з реалізації інноваційного потенціалу[62].

Вимагають зміцнення науково-лабораторна й експериментально-виробнича бази, які ще не стали нормою діяльності всіх наукових установ і кафедр ЗВО. Виходячи з загальної закономірності розвитку науково-освітньої діяльності, коли економічний об'єкт (зразок) у своєму розвитку проходить певні стадії (від зародження ідеї до втілення її в життя,

експлуатації і утилізації). Система організації управління розвитком конкретного об'єкту (зразка) повинна будуватися за принципом «планування - програмування - бюджет».

Рис. 4 Етапи формування системи по розвитку інноваційного потенціалу ЗВО.

Враховуючи загальнотеоретичні підходи, які є базою для розробки концептуальних основ взаємодії науково-освітніх установ і бізнесу, можемо забезпечити можливості програмувати процеси створення інноваційної продукції на різних етапах і рівнях наукової діяльності, починаючи з діяльності підприємства до макроекономічного рівня.

Відносно інформаційної складової, що забезпечує систему взаємовідносин, відмітимо міцну матеріально-технічну й інформаційну базу на рівні окремих університетів. Зокрема, у рамках реалізації проекту в якості координуючого органу взаємодії у своєму дослідженні пропонується створити координаційний центр, що функціонує на основі діяльності експертів з боку підприємницького середовища, представників освітніх і наукових установ[21].

При реалізації системи взаємозв'язку важливо враховувати планування діяльності й оцінки його інноваційного потенціалу. Це повинно проводитися через організаційну структуру управління науково-освітньої діяльності сектора науки у закладах вищої освіти.

Кожна із структур для досягнення конкретного позитивного результату своєї діяльності повинна розробити проект, націлений на зростання наукової праці на основі вдосконалення діяльності усередині свого підприємства з орієнтацією на забезпечення стійкого розвитку регіону та країни. З урахуванням специфіки управлінської структури, яка контролює науково-освітню діяльність, необхідно зорієнтувати інноваційний потенціал університетів на першочерговий розвиток галузей, що визначають удосконалення структури, технічний прогрес і наукову ефективність.

Механізми взаємодії науково-освітніх установ з бізнес- середовищем повинні припускати пільги й заохочення суб'єктів системи науки та підприємництва.

Договірні стосунки адміністративної взаємодії повинні враховувати державні завдання з підготовки фахівців, виконання науково-дослідницьких робіт. Модель системи взаємодії, у свою чергу, має бути підкріплена нормативно-правовими зобов'язаннями. При характеристиці концептуальних напрямів розвитку системи взаємодії ЗВО з бізнес-середовищем вона повинна спиратися на аналіз існуючих умов реалізації

конструктивного прогнозу стосунків між ЗВО, бізнесом і владними структурами[38].

Враховуючи тенденції розвитку ринку наукової продукції та освітніх послуг і проблеми, пов'язані з їх реалізацією, можемо відмітити, що в сучасних умовах аналізовані показники не дають реальної оцінки діяльності. Це ускладнює рішення завдань встановлення взаємозв'язків «наука - освіта - виробництво». У зв'язку з цим необхідно надати значення інформаційно-аналітичній роботі, що в сучасних умовах називається «Конкурентна розвідка», яка є невід'ємною частиною забезпечення безпеки бізнесу. У великих корпораціях можуть створюватися підрозділи, які аналізують конкурентне середовище, що оточує компанію, з позицій безпеки. Для того, щоб відповісти на питання про добропорядність і платоспроможність контрагента, потрібно знати способи й методи легального збору інформації, основні підходи до аналізу інформації у взаємовідносинах між юридичними особами. При цьому мають бути розроблені показники кількісної і якісної оцінки інноваційного потенціалу щоб сформулювати модель взаємозв'язку й алгоритм ухвалення управлінських рішень. Для цього важливо володіти інформацією про стан ринку науково-освітньої продукції, відповідно, має бути розроблений алгоритм роботи з інформацією[51].

Безумовно, пропоновані підходи до взаємодії науки, освіти й бізнесу повинні регулюватися та контролюватися через систему показників на основі інформаційної складової. Для того, щоб ефективно працювала система взаємодії науки, освіти і бізнесу, потрібна «прозорість» в управлінській діяльності.

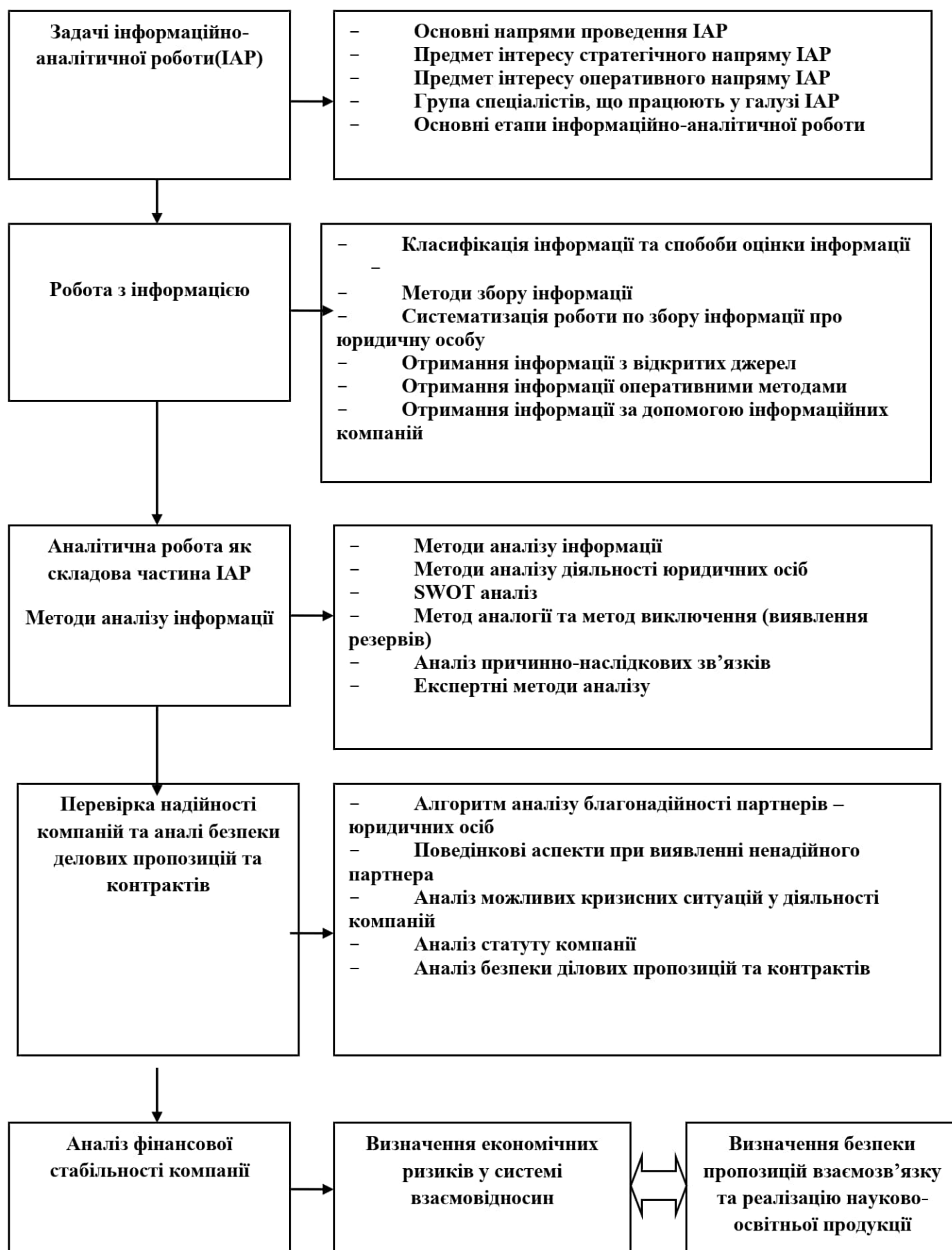

Рис. 5 Схема інформаційно-аналітичної роботи в моделі системних залежностей науково-освітніх установ і бізнес-середовища

На мій погляд, методичні рекомендації офіційних органів публічного управління системою відносин є основою для розробки моделей з конкретних напрямів. Проведення науково-обґрунтованої державної політики в сфері наукової діяльності передбачає рішення складних теоретичних та прикладних проблем та задач, коло яких продовжує поширюватися та визначатися. До їх числа також належить визначення цілей та задач розвитку наукової діяльності, принципів, напрямів та критеріїв ефективності державного управління, розробка раціональних систем (форм, методів та засобів) публічного управління науковою діяльністю на різних рівнях її державної організації, поділення функцій, повноважень та відповідальності між суб'єктами публічного управління, структурне формування наукового потенціалу[76]. Державна політика у сфері розвитку наукової діяльності окрім управління науковими та освітніми закладами включає підготовку та атестацію наукових кадрів, що безпосередньо здійснюють наукові функції.

Подальший розвиток і упорядкування ринкових відносин, безсумнівно, призведе до створення економічних механізмів публічного управління зі стимулювання інтелектуальної праці, що забезпечить на основі конкуренції престижність соціального положення висококваліфікованих кадрів в усіх сферах публічного управління. Це в свою чергу потребує створення організаційно-правової бази функціонування наукової діяльності в державному секторі соціально-економічного комплексу й дозволяє структурно реформувати наукову мережу на основі прийняття не стільки організаційних заходів, скільки розробки законопроектів, що забезпечують проведення ефективної податкової політики, яка стимулює підготовку та атестацію науково-педагогічних кадрів, упередженні їх еміграції за кордон. Очевидно, ті чи інші заходи наукового забезпечення соціально-економічного розвитку держави й складають основний зміст державної політики у сфері розвитку

науки, але далеко не цим обмежуються, хоча мають безперечне, першорядне значення[92; 106].

Загальнодержавні принципи в сфері наукової діяльності в закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання конкретизують свій зміст у галузевих принципах публічного управління науковою діяльністю, організованих в конкретних сферах державного управління.

Найбільш загальними принципами публічного управління галузевою науковою діяльністю необхідно визначити:

- проведення єдиної науково-педагогічної діяльності в галузі;
- забезпечення високих темпів розвитку науково-педагогічної діяльності в галузі;
- ефективне забезпечення рішення наукових проблем галузевого значення на основі щонайшвидшого впровадження результатів наукової діяльності на практиці.

Звідси випливає, що сутність та зміст принципів публічного управління галузевої наукової діяльності визначаються задачами, що стоять перед тою чи іншою галузею публічного управління, а їх теоретико-методологічну основу складають як принципи публічного управління, так і принципи публічного управління даною галузею. Таким чином, сутність та зміст публічного управління науковою діяльністю в системі ДСНС України визначені природою принципів публічного управління та, являючись розвитком загальних принципів єдиної державної політики в галузі науки, вони складають сукупність специфічних принципів, а іншими словами основоположних вимог, якими керуються галузеві органи державного управління при здійсненні заходів по науковому забезпеченню діяльності органів та підрозділів цивільного захисту. Головне призначення та характер принципів публічного управління науковим процесом у системі ДСНС України полягає в забезпеченні інтенсивного функціонування галузевого наукового потенціалу на основі поєднання тенденцій та перспектив

розвитку наукового процесу, освіти й практики органів та підрозділів цивільного захисту.

Принципiальне значення для публiчного управлiння науковою дiяльнiстю набирає дотримання вимог прямої орієнтації наукової та навчально-виховної роботи закладів вищої освіти на рішення проблем і задач, що стоять перед органами та підрозділами цивільного захисту, а саме виконання принципу галузевої направленості. Цей принцип вказує, що наукова діяльність у системі ДСНС України підпорядкована цілям, задачам та вимогам оперативно-службової діяльності, має прикладне значення та прямо направлена на вдосконалення практичної діяльності[179; 189].

Невиконання принципу галузевої направленості призводить до того, що зміст досліджень не завжди в повній мірі орієнтовані на рішення галузевих задач, розробку актуальних проблем цивільного захисту. У результаті науковий потенціал розпилюється на вирішення проблем, не маючих прямого, безпосереднього значення для розвитку теорії та практики цивільного захисту, забезпечення пожежної та техногенно-екологічної безпеки. Особливо розповсюджена практика, коли під час планування та проведенні досліджень має місце зміщення принципу галузевої направленості та вивчення питань соціально-політичних, економічних та інших проблем, зміст яких розкривається не залежно від їх належності до мети та задач, що стоять перед службою з надзвичайних ситуацій України.

Принцип єдності в здійсненні державної політики в галузі науки отримує в галузевій системі державного управління розвиток у виді принципу поєднання єдиноначальності та колегіальності. Державне управління науковою діяльністю в системі ДСНС України здійснюють ректори закладів вищої освіти та відповідні посадові особи в межах своєї компетентності, встановлені уставами закладів вищої освіти та іншими відомчими нормативними актами.

Принцип єдиноначальності в публічному управлінні науковою діяльністю виходить з вимог (документ дисциплін статуту), які визначають

дисципліну рядового та начальницького складу органів та підрозділів цивільного захисту стосовно військової, режим роботи, загальні обов'язки керівників, їх права по застосуванню дисциплінарних стягнень та заохочень. Принцип єдиноначальності підкреслює особисту, персональну відповідальність ректорів закладів вищої освіти ДСНС України за стан наукової діяльності: організаційний, науковий рівень досліджень що проводяться в рамках наукових робіт, підготовку, використання та атестацію наукових кадрів, їх виховання, дисципліну, ділові та моральні якості, виконання фінансової та штатної дисципліни, збереженість матеріальних цінностей та обладнання, підвищення фізичної та професійної майстерності підлеглих[62].

Колегіальність, як принцип публічного управління науковою діяльністю та науковим процесом у системі ДСНС України знаходить своє вираження в організаційно-правових формах діяльності вчених, дисертаційних, науково-дослідних та редакційно-видавничих радах закладів вищої освіти ДСНС України, що організовують колегіальне обговорення та прийняття рішень щодо питань які входять до їх компетенції.

Зміст принципу єдиноначальності та колегіальності в публічному управлінні науковою діяльністю в системі ДСНС України повинен полягати в проведенні єдиної державної політики в галузі наукової діяльності, а його практична реалізація означає з одного боку, облік в управлінській практиці потреб наукового забезпечення діяльності органів та підрозділів цивільного захисту, та наданих для цього трудових, матеріально-технічних ресурсів, а з іншого - компетентної думки наукових колективів про можливості, форми та терміни вирішення поставлених перед ними задач.

Відхід від цього принципу означає зміщення централізованих та децентралізованих форм та методів публічного управління, а в результаті чого галузеві органи не здійснюють в повній мірі єдиного впливу на публічне управління науковим потенціалом та науковою діяльністю у

зкладах вищої освіти[13]. Невизначеність в організаційно-правовому полі централізованих та децентралізованих форм та методів публічного управління науково-педагогічною діяльністю призводить до того, що зміст досліджень актуальних проблем удосконалення діяльності органів і підрозділів цивільного захисту частіше визначається безпосередніми виконавцями, що породжує паралелізм та розпилення наукового потенціалу, а фактичний вплив ДСНС України та його галузевих служб не тільки зводиться до мінімуму, але частіше за все може не відповідати політиці що проводиться в галузі.

Специфічним галузевим принципом державної політики в сфері наукової діяльності слід визнати принцип цілеспрямованості в досягненні практичних результатів, що виступає гарантом реалізації результатів наукових досліджень та спрямований на створення наукових основ управлінської та оперативно-рятувальної діяльності органів та підрозділів цивільного захисту. Організація наукових досліджень без урахування принципу цілеспрямованості в досягненні практичних результатів, хоча з виконанням принципу галузевої направленості, частіше призводить що наукова діяльність планується та виконується без зв'язку з практичним використанням отриманих результатів або їх використання на практиці не задовольняє практичні потреби органів і підрозділів цивільного захисту.

Принцип цілеспрямованості в досягненні практичних результатів не виключає, а навпаки, передбачає необхідність забезпечення глибокого теоретичного рівня науково-дослідної роботи, оскільки фундаментальність отриманих результатів, служить основою формування в майбутніх покоління професійних навиків та вмінь, що використовуються в рятувальній діяльності. Цей принцип має також важливе значення для організації практичного управління розподілом фінансових, трудових, та матеріально-технічних ресурсів та коштів на розвиток наукової діяльності, а також підтримання необхідних пропорційних співвідношень між теоретичними та практичними її видами[245].

У зв'язку з цим можливо виділити принцип пропорційності в розвитку теоретичних та прикладних напрямлень наукової діяльності в системі ДСНС України. Нажаль на практиці управління науковою діяльністю та пропорційність у розвитку теоретичних та прикладних досліджень та аспектів вивчення дисциплін не знаходить належного місця за наступними причинами. По-перше, часткове розподілення наукового потенціалу на розроблення теоретичних та прикладних досліджень в системі ДСНС України не засновано ні на нормативному, ні на науково-методичному матеріалі органів публічного управління науковим процесом, керуватись критеріями, вимогами чи показниками. По-друге, управління підготовкою та атестацією наукових кадрів у системі ДСНС України здійснюється без урахування аналітичних даних про внесок галузевого наукового потенціалу в розвитку теорії та практики вдосконалення: діяльності органів і підрозділів цивільного захисту, не розробляються й методики диференційного управління за структурним відношенням теоретичних та прикладних досліджень, а також їх зв'язку з навчально-виховним процесом[227].

Адже, як показує зроблений нами аналіз, теоретико-прикладне значення принципу пропорційності складається в тому, що він включає в себе методологічну основу для перспективного планування структури розвитку наукового потенціалу органів та підрозділів цивільного захисту, що значно впливає на підвищення організаційного та якісного рівня проведення наукових досліджень та викладання навчальних дисциплін.

У зв'язку з цим надається можливість висунути принцип оперативно-стратегічного управління науковою діяльністю в системі ДСНС України, призначення якого є створення основи довгострокового планування наукових досліджень, забезпеченні оптимального співвідношення між перспективними та сьогоденними задачами, що стоять перед наукою закладів вищої освіти. Цей принцип виступає в якості методологічної вимоги до формування планів закладів освіти, перешкоджаючи прояву двох

крайностей: концентрації зусиль наукових колективів на проблемах сьогодення, (не передбачаються глибокі теоретичні узагальнення, висунення нових наукових концепцій, що служить фундаментом для подальшого розвитку галузевої науки та якісного підвищення дослідницького рівня), або розробці глобальних проблем, практична реалізація яких неможлива в силу відсутності необхідних умов у системі органів і підрозділів цивільного захисту. Як бачимо на практиці управління науковою діяльністю цей принцип не виконує: наукові проблеми не мають спадковості, науково-дослідна робота в закладах вищої освіти перенавантажена дрібними завданнями при цьому терміни виконання штучно збільшуються з неповажних причин, що призводить до втрати, на момент впровадження, практичного значення отриманих результатів. Більш того наукові колективи нерідко вдаються до повторної розробки деяких проблем, оскільки, наприклад, не були враховані вимоги нових нормативних документів. Все це свідчить про первісне применшення оперативно-стратегічного принципу при плануванні та здійсненні наукової діяльності[121].

Серед специфічних галузевих принципів державної політики в сфері наукової діяльності в системі ДСНС України можливо виділити принцип безперервності управління, що означає повне охоплення керуючим впливом всіх її етапів і стадій, починаючи від виявлення найбільш актуальних проблем, що мають бути досліджені, до організації оцінки ефективності впроваджених результатів. Дотримання цього принципу нерідко підміняється епізодичними контрольними перевітками діяльності того чи іншого закладу вищої освіти. Безперервність публічного управління не забезпечується особливо на завершальній стадії наукової діяльності – організації впровадження отриманих результатів в практичну діяльність, наприклад, через відсутність організаційно-правових форм взаємодії закладів вищої освіти з органами та підрозділами цивільного захисту.

Одним з найважливіших принципів формування та розвитку сучасних напрямів державної політики у сфері наукової діяльності в системі ДСНС України можна визначити принцип комплексності, що забезпечує при його реалізації всебічність і повноту розробки та викладення проблем удосконалення діяльності органів і підрозділів цивільного захисту, виходячи з їх взаємозв'язку та взаємозалежності з проблемами соціально-економічного розвитку суспільства. Дотримання принципу комплексності має особливе значення для організації управління наукового процесу закладів вищої освіти, оскільки вказує на її органічність, та єдність з галузевою наукою, яка передбачає, в свою чергу, комплексний підхід до її організації та проведення. Зміст цього принципу можна трактувати як отримання комплексних результатів, тобто мають як наукове, так і практичне значення, яке відповідає інтересам суміжних галузевих служб ДСНС України, які організовують спільне їх використання[133].

Певною мірою склалася практика організації та управління науковою діяльністю яка не відповідає принципу комплексності: проблеми вдосконалення діяльності органів і підрозділів цивільного захисту вивчаються й викладаються, часом, у відриві від загального комплексу соціально-економічних, державно-правових та інших заходів, спрямованих на зміцнення цивільного захисту та профілактику надзвичайних ситуацій. Найчастіше результати наукових досліджень носять односторонній характер (абстрактно-теоретичний або суто прикладний), мають вузькоспеціалізовані галузі застосування, а власне наукова діяльність не побудована на багатоаспектному розгляді проблемних питань у процесі проведення досліджень або навчальних занять.

Принципом державної політики в сфері наукової діяльності в системі ДСНС України можна вважати принцип системності, під яким розуміється управління підсистемою "наука-освіта" в загальній системі публічного управління органами й підрозділами цивільного захисту. Принцип системності в публічному управлінні науковою діяльністю можна розуміти

й в більш вузькому сенсі - державного управління галузевою підсистемою "наука-освіта" як єдиною цілісною системою, особливо сферою державного галузевого управління[125]. Подібний підхід формує передумови для створення єдиного координаційного впливу на галузеву наукову діяльність, що, природно, сприяє усуненню дублювання та паралелізму в наукових дослідженнях і викладанні навчальних дисциплін.

Однак існуюча практика управління науковою діяльністю в системі ДСНС України не має організаційно оформленої системної побудови: не створена єдина система обліку, контролю й звітності, залишається невирішеною проблема розробки й впровадження ОАСУ "Наука і освіта в системі ДСНС України", в роботі МВС, УВС питання державного управління науковою діяльністю взагалі не проглядаються[62].

Представляється також, що забезпечення реалізації сформульованих принципів державного управління науковою діяльністю в системі ДСНС України передбачає надання їм правового характеру, що покладе на певне коло суб'єктів публічного управління відповідні зобов'язання з їхнього неухильного виконання. Більш того, наділення принципів публічного управління юридичною силою створить правову основу і гарантію їх реалізації на будь-якому рівні організації галузевої системи "наука - освіта - практична діяльність" та напрямку її функціонування.

Галузевому, як і в цілому управлінню наукою і освітою притаманні свої напрямки, обумовлені загальними принципами публічного управління, а також соціально-економічним станом суспільства.

Єдина державна політика розвитку науки об'єднує складну систему фінансових, економічних, організаційно-управлінських, нормативно-правових, соціально-психологічних, кадрових, міжнародних, організаційно-наукових механізмів діяльності відповідних суб'єктів публічного управління, удосконалення котрих складає дисципліну комплексного теоретико-прикладного розуміння.

В науковій літературі поняття «державна політика у сфері науки» в галузі розвитку науки зводиться до розповсюдженого судження що, іноді, не розкриває специфіку його змісту відносно до теорії та практики конкретних сфер публічного управління. Так зокрема під науковою політикою традиційно розуміють «напрямок діяльності, система заходів державної влади, її законодавчих та виконавчих органів в галузі науки та техніки», або «система взаємопов'язаних мір, що втілюють цілі розвитку науки та техніки, які впливають з громадських зацікавленостей, а також сукупність соціально-економічних дій, що направлені на забезпечення оптимального розподілу трудових та матеріальних ресурсів в науковій галузі «виробниче освоєння наукових результатів» [42].

Ми пропонуємо сучасну трактовку поняття «державна політика у сфері науки», має більш глибокий зміст, що охоплює цілісність важливих ознак, що вказує на сутність та його функційне значення. По-перше, результати наукової діяльності можуть мати не тільки «виробниче», але й «соціальне» засвоєння, наприклад, в галузі цивільного захисту, забезпечення пожежної та техногенно-екологічної безпеки. По-друге, семантичний аналіз вище наданих описів поняття дозволяє виділити ряд найбільш суттєвих ознак: «напрямок діяльності», «система взаємопов'язаних заходів державної влади, її законодавчих та виконавчих органів», «цілі розвитку науки, які витікають з громадських інтересів», «розподіл ресурсів та впровадження отриманих наукових результатів».

Але, як ми бачимо зі змісту визначеного поняття випали такі важливі його компоненти, як місце наукової політики в структурі публічного управління, її принципи та правове регулювання. Звідси виходить, що зміст поняття «державна політика у сфері науки», повинно розкривати:

а) цілі що стоять перед наукою, які виходять не тільки з загально-громадських інтересів, але й з гармонічного розвитку людини, реалізуючи тим самим її права на свободу наукової творчості;

б) правові основи, де нормативно-правові акти органів державної влади є правовими гарантами та одночасно засобами реалізації цілей та задач розвитку науки;

в) функційне значення політики, оскільки вона наповнює інтелектуальним змістом публічне управління соціальними процесами та надає їм науковий характер, забезпечує укріплення позитивних тенденцій та послаблення негативних тенденцій у громадському розвитку [73, с. 57].

Спираючись у теоретико-методологічному плані на висновки даного структурно-функціонального аналізу елементів поняття «державна політика у сфері науки» воно може бути визначено як така що здійснюється за допомогою державно-правового управління діяльністю органів законодавчої та виконавчої влади по забезпеченню інтелектуального розвитку кожного громадянина та суспільства в цілому.

3.2. Напрями державної політики з формування інноваційних шляхів розвитку наукової діяльності

Одним з можливих інструментаріїв, що забезпечує ефективну трансформацію результатів науково-освітньої діяльності закладів вищої освіти з особливими умовами навчання та їх сектора науки в конкурентні переваги ринку наукомісткої продукції, є формування кластера, що об'єднує навчальні заклади, Науково-дослідницькі інститути, підприємства малого й середнього бізнесу. Такий кластер може забезпечити не спонтанну концентрацію різноманітних наукових і технологічних винаходів, а потужну систему поширення нових знань і технологій. При цьому важливою умовою ефективної трансформації результатів науково-технічної діяльності в інновації, а інновацій — в конкурентні переваги являється формування мережі стійких зв'язків між усіма учасниками кластера —

«мережева взаємодія». Ця форма інтерпретується і застосовується як основополагаючий принцип об'єднання, що передбачає організацію взаємодії шляхом створення різних співтовариств, об'єднань, партнерств за професійною ознакою і домінуючими домаганнями на основі спільного використання матеріальних, інтелектуальних і інформаційних ресурсів [102].

Програми стратегічного партнерства, що розробляються в університетах, повинні реалізовуватися на єдиній методичній і нормативній базі і формувати ту організаційну основу, яка дозволить відпрацювати різні моделі мережевої взаємодії, мобілізації інноваційного потенціалу сектора ЗВО науки, що забезпечують процеси.

Ядро інноваційного кластера складають регіональний бізнес-інкубатори (БІ) і центри трансферу технологій, що забезпечують зростання і якість регіональних інноваційних науково-технічних розробок. Проблема просування інновацій і технологій являється надзвичайно актуальною для нашої країни. Сьогодні стає усе більш очевидним, що трансформація науково-технічних розробок в інноваційний продукт дуже необхідний ринку, це найважчий етап в ланцюжку, що зв'язує науку і освіту з безпосереднім споживачем інновацій у бізнес-середовищі. Важливими причинами труднощів є неефективність існуючої системи трансферу технологій і дифузії інновацій, відсутність у науковців досвіду технологічного підприємництва [116].

Деякі фахівці зв'язують складність в організації системи просування інновацій з неоднозначністю понять «Трансфер технологій» і «дифузія інновацій», «просування інновацій».

Найбільш поширеною є точка зору учених, які під трансфером технологій мають на увазі процес, за допомогою якого фундаментальні дослідження знаходять застосування у виробництві продукції і надання послуг. При цьому учасником трансферу технологій є будь-яка фізична або

юридична особа, що бере участь в угодах по передачі технологій, які зазвичай носять комерційний характер [126].

Дифузія інновацій - етап інноваційного процесу, в ході якого проходить масове поширення матеріалізованих знань у вигляді нових продуктів або технологій, отриманих на попередніх етапах інноваційного процесу [191].

Слід зазначити, що у трансфері технологій і дифузії інновацій різні об'єкти, а також трансфер технологій прийнято розділяти на комерційний і некомерційний.

Під «просуванням інновацій» розумітимемо процес поширення науково-освітньої продукції на основі організаційно-економічних чинників і умов функціонування конкретного середовища, а під «коммерціалізацією» — формування продукту, затребуваного на ринку, його реалізацію і отримання доходу від інноваційної діяльності.

Теоретично існують два підходи для вирішення проблеми розповсюдження інновацій :

1. Придбання ліцензій і ноу-хау на відомі технології, види продукції і послуги зарубіжних компаній. При використанні такого підходу фактично не потрібна або не затребувана потужна наукова і дослідницька індустрія.

2. Використання власного науково-технічного потенціалу, в значній мірі не затребувані сьогодні вітчизняною промисловістю. Одним з її центральних ланок виступає організаційний механізм державного управління з забезпечення виробництва новими перспективними ідеями і технологіями, які виникають в процесі виконання фінансованих з державного бюджету наукових досліджень і розробок. Такий підхід перспективніший з багатьох точок зору, однак для його впровадження в Україні вимагається здолати цілий ряд фінансових і організаційно-управлінських бар'єрів.

Причини низької ефективності просування інновацій в Україні в наступному:

-учені і розробники, як правило, не знають ринку і найчастіше не уявляють, як отримані ними наукові результати можуть бути трансформовано в ринковий продукт;

- менеджери підприємств практично не знайомі з найважливішими напрямками сучасної науки і проривними досягненнями. Вони не можуть судити про достовірність наукових результатів, пропонованих для реалізації, і їх технологічну ефективність;

- держава (в особі політиків і технічних експертів), покликана встановлювати правила просування інновацій, слабо уявляє собі реальну атмосферу життя наукових лабораторій, умови проведення досліджень, а також можливі наслідки законодавчих положень, що приймаються, для виробництва наукового знання і його комерціалізації.

Крім того, виникає проблема, пов'язана з наслідками розриву зв'язків (в ході приватизації) в ланцюжку «фундаментальні дослідження - прикладні НДР - дослідно-конструкторські розробки - впровадження нової наукомісткої продукції у виробництво». Ланцюжок, що існував раніше, розірвався, а нова інфраструктура, що відповідає основним принципам інноваційної економіки, поки ще не створена [198].

Нами виділено наступну послідовність при комерціалізації інноваційних технологій :

1. Опис технології і аналіз її технічного рівня. В першу чергу слід скласти опис найважливіших технічних параметрів продукту або технології, переваг і недоліків (якщо такі є) порівняно з наявними на ринку.

2. Визначення потенційного ринку технології. Інтерес партнера або інвестора визначається ринком технології або продукту, тому у край важливо оцінити і проаналізувати його як можна точніше і детальніше. Маркетингові дослідження мають бути виконані на професійному рівні, починаючи від розробки методики дослідження ринку для нової продукції до визначення тенденцій в зміні його об'єму.

Розвиток і комерціалізація інноваційної продукції відбуваються в умовах внутрішнього і зовнішнього середовища, що постійно міняється. І якщо внутрішнім середовищем ми можемо управляти, то зовнішнє середовище можна лише враховувати. Для успішної комерціалізації технології дуже важливе розуміння ролі держави в зміні зовнішнього маркетингового середовища, а також демографічних і культурних чинників[246].

При визначенні можливості комерціалізації технології необхідно враховувати:

- як держава підтримує і фінансує розробки у тій галузі знань, в якій створена дана технологія, хто (які організації) веде дослідження в області, що цікавить, і як це може відбитися на комерціалізації пропонованої технології;

- як політика уряду в області комерціалізації технологій і підтримки науки і технології сприяє або перешкоджає комерціалізації пропонованої технології і якими засобами можна скористатися для прискорення цього процесу, чи можливе приєднання проекту до різних державних програм;

- як політика держави у своїй основі впливає на комерціалізацію технологій на міжнародному ринку (тарифи, спільні дослідницькі роботи, спільне фінансування підприємств, критичні і подвійні технології, передача інтелектуальної власності в якості вкладу в спільне підприємство і так далі);

- як впливають найбільш важливі чинники державної політики на про-цес комерціалізації технології.

Слід також враховувати політику, що проводиться місцевими, регіональними адміністраціями, рівно як і політику тих держав, на ринках яких передбачається комерціалізувати технологію[260].

Практично, це аналіз ризиків, оцінка стійкості проекту зовнішнього середовища аналогічно тій, яка робиться при аналізі фінансової стійкості проекту.

Існують найрізноманітніші способи класифікації інструментів проведення проектів комерціалізації технологій.

Приведемо основні з них:

- вертикальний і горизонтальний методи просування проектів комерціалізації технологій;
- просування проектів комерціалізації технологій із застосуванням Ін-тернет-інструментів;
- просування проектів комерціалізації технологій з використанням послуг мереж трансферу технологій і мереж інноваційних центрів;
- просування проектів комерціалізації технологій з використанням послуг бізнес-інкубаторів;
- просування проектів комерціалізації технологій на венчурних ярмарках, виставках;
- просування проектів комерціалізації технологій при технологічних брокерських подіях.

При вертикальному методі увесь інноваційний цикл зосереджується в одній організації з передачею результатів, досягнутих на окремих стадіях інноваційної діяльності від підрозділу до підрозділу.

Горизонтальний метод - метод партнерства і кооперації, при якому ве-дуче підприємство є організатором інновацій, а функції зі створення і просування інноваційної продукції розподілені між учасниками[71].

Важливо знати варіанти комерційної реалізації проекту, розробленого як на рівні науково-освітніх установ, так і в підприємницькому оточенні :

- 1) самому освоїти випуск нового товару і почати продавати його на ринку
- 2) продати права на цей винахід якої-небудь компанії. Зазвичай хід дій наступний: виявляється проблема, впродовж короткого часу знаходиться її рішення, патентується свій винахід і продається ліцензія за велику суму однієї з великих компаній, діючих на цьому ринку. ЗВО і компанії самі проводять маркетингові дослідження, доводять продукт до

ринкового рівня (конструктивні доопрацювання, випробування, сертифікація, маркетинг, продаж, захист від конкурентів і так далі). Переваги подібної бізнес-моделі : нові рішення, отримані у такий спосіб, як правило, цікавіше і перспективніше, чим у діючих на ринку компаній-виробників. Складнощі цієї бізнес-моделі: знайти компанії, які зможуть запустити винахід на ринок. При цьому виникає інша проблема: вийти на осіб, що приймають рішення в таких компаніях, зацікавити їх своїм рішенням і зробити своїми однодумцями. Як правило, подібне завдання для винахідників практично не вирішується. Ця діяльність принципово відрізняється від діяльності винахідника. Функціонально треба вирішити наступне завдання: зістикувати ланцюжок, як мінімум, з трьох осіб: 1) винахідник, 2) посередник (який, з одного боку, знає винахідника, а з іншої - має зв'язки і виходи на керівництво потрібних компаній), 3) особа, що приймає рішення.

У рамках інноваційних стратегій, що реалізуються за різними сценарними напрямками, можемо відмітити основні умови сучасного ринку наукової і освітньої продукції, які дозволяють відмітити чинники, які допомагають просуванню інновацій[67].

З таблиці видно, що тут розглядаються умови, діяльності господарюючих суб'єктів, на трьох рівнях: мікро-, мезо-, макро.

Умови і чинники функціонування ринку наукової продукції і освітніх послуг

Умови	Чинники, сприяючі просуванню інновацій
Поява великої кількості покупців і продавців науково-технічної продукції і послуг науково-технічного характеру	- стимулювання підприємництва в науково-технічній сфері - підвищення якості і конкурентоспроможності вітчизняної науково-технічної продукції і послуг в науково-технічній сфері - створення сприятливих для функціонування ринку науково-технічної продукції інституціональних умов - забезпечення правової охорони результатів науково-технічної діяльності
Забезпечення свободи входження в ринок будь-якого виробника і покупця наукової продукції, за виключенням обороноздатної	- розширення практики конкурсного розміщення бюджетних коштів для реалізації державних замовлень, грантів, контрактів на проведення науково-дослідних, дослідно-конструкторських робіт - розробка організаційних і фінансових механізмів державно-приватного партнерства, створених при фінансовій підтримці держави приватним і акціонерним корпораціям - створення інформаційної бази, що містить маркетингову інформацію про ринок науково-технічної продукції і послуг - формування регіональних ринків науково-технічної продукції
Забезпечення «прозорості» ринку, тобто повної обізнаності учасників про те що відбувається на ринку	- організація збору статистичної інформації, що характеризує об'єми і динаміку ринку по позиціях: НДР, НДКР, технічні розробки, технологічні процеси - розробка методів оцінки науково-технічних розробок і проведення оцінки науково-технічних розробок
Мобільність чинників виробництва	- дозвіл державним підприємствам і установам використовувати засоби, отримані при продажі науково-технічної продукції на основі ліцензійних угод, на науково-технічні цілі в якості цільового фінансування - розвиток лізингу наукомісткого унікального устаткування
Однорідність продукції	- орієнтація на пріоритетні напрями розвитку науки і техніки і критичні технології - орієнтація на пріоритетні напрями розвитку науки і техніки і критичні технології

Однією з можливостей реалізації інновацій є співпраця ЗВО з представниками бізнесу на предмет розробки і реалізації інноваційних проектів. Воно може сприяти вирішенню такої проблеми, як нестача кваліфікованих кадрів або відсутність у персоналу підприємства спеціалізованих знань і навичок, що вимагаються для розробки (впровадження) інноваційного проекту. Подібна співпраця може здійснюватися шляхом фінансування науково-технічної розробки інноваційного проекту у ЗВО.

В економічній літературі і довідниках можна зустріти і представити варіанти просування інновацій на основі розроблених проектів [120]. Враховуючи вищевідзначені умови, проаналізуємо можливості розглядати в якості деякого шаблону при розробці проекту з перспективою його реалізації визначені нами у ході дослідження аспекти. Необхідно дати коригування з урахуванням кон'юнктури ринку і його визначальних чинників .

Підхід до збору матеріалів і їх аналізу для маркетингового аналізу ринку за даним інноваційним проектом запропонує збір наявних матеріалів і їх класифікацію; проведення патентного аналізу заявниками, авторами і напрямами; пошук компаній - умовних конкурентів і діючих суб'єктів ринку в цьому сегменті ринку [123].

Проте не можна забувати, що інновації часто пов'язані з великим ризиком. Головними чинниками, на яких зосереджуються заходи зі зниження рівня інноваційних ризиків, виступають об'єм і надійність інформації про джерела ризику, а також міра контролю над ними.

Ігнорування ризику стає гальмом НТП. Ризик в області НТП може бути декількох видів, наприклад: вірогідність отримання негативного наукового результату, допустимість настання негативних соціальних наслідків в ході здійснення яких-небудь науково-технічних заходів і економічний ризик - можливість настання негативних економічних наслідків для учасників стосунків в області НТП.

Перший вид ризику вірогідний на стадії наукових розробок. Причому на різних етапах він неоднаковий: допустимість отримання передбачуваних результатів на стадії фундаментальних досліджень не перевищує 5-10%, прикладних наукових розробок- 75-85%, проектно-конструкторських розробок- 90-95%¹. Два інші види ризику характерні, передусім, для області використання науково-технічних досягнень в громадському виробництві. І особливо актуальним нині стає комерційний ризик інвестицій, які здійснюються на початкових стадіях НДР і аж до впровадження товару на ринок. Цей ризик інвестицій можна визначити як можливість того, що реальний майбутній дохід відрізнятиметься від очікуваного доходу[62].

Виробники технологічного устаткування для підприємств бізнесу зі спецзамовлень з боку бізнесу, висловили незадоволення в підготовці фахівців. Вони зіткнулися з проблемою, що на рівень ЗВО в умовах жорсткої конкурентної боротьби не можна перекласти процес створення креслень і моделей за технологіями, до яких пред'являють вимоги представники компаній. Викладачі і тим більше студенти не вміють оперативно орієнтуватися в умовах ринку і створювати технологічну продукцію, що відповідає світовим каталогам.

В ході опитування було виділено декілька груп проблем, пов'язаних з розробкою, виробництвом і реалізацією наукових розробок на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Перша група проблем, стримуюча просування інновацій і комерціалізацію наукових розробок, зачіпає функціонування ВСН.

1. На рівні СН ЗВО (сектора науки закладів вищої освіти) слабка база підготовки фахівців в області технічних наук. Студенти і викладачі працюють за старими лекалами, які неконкурентоздатні на світовому ринку.

2. На рівні СН ЗВО (сектора науки закладів вищої освіти) застаріла технологія, відсутня технологічна база, що відповідає сучасним вимогам.

Відсутні власні конструкторські бюро, що стримують процес оперативного реагування СН ЗВО (сектора науки закладів вищої освіти) на вимоги ринку.

Відсутнє державне замовлення на підготовку фахівців з технічного напрямку, що забезпечує виробництво технологій з конкретних напрямів діяльності, особливо з урахуванням регіональної специфіки.

Друга група проблем пов'язана з особливостями ринку і діяльністю підприємницького сектора :

1. Ринок диктує свої умови, але при соціально-економічній нестабільності знайти сегмент і оперативно перебудуватися в технологічному плані складно в силу відсутності підтримки з боку держави.

2. Немає зацікавленості у зближенні діяльності підприємців і учених, оскільки професорсько-викладацький склад у більшості консервативний і не завжди оперативно реагує на вимоги ринку.

3. Підприємства, що виробляють технологічне устаткування для реального сектора економіки, вимушені навчати фахівця-випускни ЗВО в технологічному плані і розвивається повільніше за суб'єктів бізнес-середовища із-за втрати технологічної бази і фахівців-інженерів з середини 80-х рр.

Третя група проблем — відсутність підтримки з боку держави.

1. Для представників бізнесу робити технологічне устаткування за кордоном, зокрема в Південній Кореї і Китаї, на 30% дешевше, ніж в Україні. Держава не зацікавлена в підтримці нових ідей, їх розробці і проходження інновацій в силу корумпованої системи. За результатами наукових дискусій вона визначає виробництво ВВП приблизно на рівні 47% [180]. У вищевідзначених країнах, за словами тих, що інтерв'юються, підтримується «увесь-мирний плагіат технологій», крадійство ідей, які в найкоротші терміни по «ланцюжку» знаходять свій прояв в готовій технологічній продукції. Це означає, що інтелектуальний і технологічний потенціал, вирисовується украй неефективно.

2. Високі податки не дозволяють стимулювати людей. В той же час конструктори працюють у сфері виробництва технологій і не згодні співпрацювати з викладачами ЗВО, оскільки ПВС не відтворює інженерні кадри, а на підприємствах з виробництва технологічного устаткування легше самим навчити фахівця, чим притягати кадри з боку ЗВО.

3. В науковій літературі існує думка, що: 1) держава не повинна заважати системі розробки, виробництва й реалізації технологій для галузей промисловості; 2) якщо держава зацікавлена в здійсненні процесу модернізації економіки, то потрібні жорсткі заходи управління, підтримки, стимулювання створення наукових винаходів і їх технічного удосконалення[212, с.161].

Виходячи з проведених спостережень і опитувань можемо відмітити переваги наукового бізнесу.

1. У технологічних центрах підприємницького середовища є конструкторське бюро.

2. Бізнес більше оперативно, ніж ЗВО реагує на вимоги ринку.

3. Морально-психологічна підтримка кадрів.

Пропозиції і побажання з боку представників бізнесу з корегування інтересів «наука — освіта — бізнес».

1. На усіх рівнях господарювання використати систему «Технологія про-даж», яка забезпечить узгодженість дій суб'єктів.

2. Забезпечити підготовку фахівців і атестацію викладачів з представниками структур, що виробляють технології для бізнес-середовища. Це викличе взаємний інтерес до перепідготовки підприємців, а у викладачів з'явиться стимул удосконалити свої знання з урахуванням вимог ринку.

3. Залежно від цілей і інтересів держави враховувати проблему фінансового браку коштів в умовах зростання платежів і податків.

4. ЗВО і НДІ необхідно розробити систему технології просування інновацій.

На основі проведеного дослідження вважаємо, що необхідно забезпечити наповнення внутрішнього ринку науково-освітньою продукцією при вивченні потреб бізнес-середовища. На жаль, підприємницькі структури не зацікавлені у формуванні більших структур і концентрації капіталу для розвитку і удосконалення технологічних ліній до рівня середнього підприємництва[215]. Держава, у свою чергу, не стимулює розвиток технологій. Одна з причин відсутності узгодженості дій і інтересів на мікро-, мезо- і макрорівнях полягає в тому, що в системі стосунків СН ЗВО (сектора науки закладів вищої освіти) і бізнес-середовища домінує деструктивний і соціокультурний чинники. З урахуванням пропозицій, висловлених представниками структур, які здійснюють виробництво технологій для реального сектора економіки, незважаючи на їх критичні зауваження відносно підготовки фахівців, вважаємо за необхідне задіяти інноваційні напрями не в технологічному, а в економічному (маркетинговому) напрямі і запропонувати ступеню підготовки процесу реалізації науково-освітньої продукції у формі алгоритму «Технологія продажів» на економічному ринку.

Рис. 6 Ступені підготовки процесу реалізації наукової продукції.

Таким чином, аналіз проблем, пов'язаних з просуванням інновацій на ринок, дозволяє відмітити відсутність системних залежностей науково-освітніми установами й бізнесом. Ця обставина посилюється зовнішніми чинниками, пов'язаними з системою державної підтримки малого інноваційного бізнесу, що викликає недовіру з боку підприємців до прагнення ЗВО досягти узгодженості дій і просунути наукові розробки на рівні інноваційно-орієнтованих підприємств. У зв'язку з цим нами узагальнені і класифіковані кон'юктуро-засновні чинники функціонування ринку науково-освітньої продукції, які дають можливість узагальнити принципи сегментації ринку, підготовки реалізації наукової продукції, створеної на рівні СН ЗВО (сектора науки закладів вищої освіти), що дозволили запропонувати поетапний процес. Це дозволяє сформулювати концептуальні основи ефективного розвитку і використання інноваційного потенціалу університетів в системній взаємодії з бізнес-середовищем[234].

Таким чином, взаємозв'язок науково-освітніх установ і бізнес-середовища направлені як на виконання соціально-значимих функцій держави в системі публічного управління, так і розвиток виробничої діяльності в умовах інноваційних перетворень. Це припускає зосередження інноваційного потенціалу ЗВО для забезпечення стійкого розвитку країни і створення науково-освітніх і інформаційних систем, здатних діяти результативно і успішно вирішувати освітні і дослідницькі завдання, які в сучасних умовах достатньо складні і суперечливі. Методичний підхід до формування взаємозв'язку ЗВО з бізнес-середовищем базується на дослідженні історії розвитку і підтримки науки і освіти в нашій державі.

При розробці моделі формування системних взаємозв'язків увага сфокусована на двох- і триступеневій залежності системи освіти з бізнесом за такими напрямками, як освітня діяльність, наукові дослідження, підприємницька діяльність, співпраця в соціальній сфері для підтримки наукових кадрів і міжнародна співпраця.

Базові форми взаємодії на різних рівнях господарювання через систему функціонування інноваційної інфраструктури не змінюють види фундаментальних і прикладних досліджень, значущість яких була відмічена нами при оцінці інноваційного потенціалу університетів для розвитку галузевої науки в процесі здійснення інноваційних перетворень[245].

Наш підхід базується на властивості транзитивності, в якій існують прямі і зворотні зв'язки не лише між секторами науки, але і в системі «Наука — освіта — бізнес».

Системна залежність академічного, прикладного і сектора науки ЗВО, через інноваційний процес задіює усі сторони господарської і наукової діяльності. Внаслідок того, що формування кадрового потенціалу для науки і бізнесу здійснюється на рівні сектора науки ЗВО і він є визначальний в системі взаємодії ЗВО з бізнес-середовищем, вважаємо, що методичний підхід до формування моделі взаємодії повинен враховувати узгодження інтересів сторін і учасників інноваційної діяльності, типологічну структуру в прямій і зворотною залежності функціонування підприємств, регіону і держави, а також інноваційну інфраструктуру на основі розвитку координаційних центрів і центрів з просування інновацій на ринок[249].

Серед основних форм взаємодії науки з освітою і бізнесом виділені наступні: взаємодія на основі договорів, створення спільних центрів, лабораторій і ін., взаємодія у рамках науково-освітнього комплексу, індивідуальні взаємозв'язки організації з окремими працівниками ЗВО, організаціями бізнесу, індивідуальні взаємозв'язки співробітників організації з ЗВО, організаціями бізнесу (участь співробітників в проектах партнерських організацій).

Розглядаючи принципи створення науково-освітніх і інноваційних мережових структур, можемо відмітити, що аналіз нечисленної існуючої вітчизняної практики об'єднання науково-освітніх організацій і бізнес-структур дозволяє визначити, що цей процес здійснюється або на галузевому, або на територіальному рівні[251].

Стратегія припускає реалізацію інноваційної політики наукової діяльності ЗВО на рівні розвитку регіонів, та передбачає:

- модернізацію соціальної інфраструктури;
- модернізацію інфраструктурних галузей;
- масштабне технологічне оновлення і модернізацію виробництв;
- розвиток нових секторів економіки, що забезпечують глибоку міру переробки сировини і максимальне використання переваг, пов'язаних з географічним положенням і природними ресурсами східних регіонів;
- прискорений розвиток економічних інститутів, що визначають захист прав власності, посилення конкурентності ринків, зниження інвестиційних і підприємницьких ризиків, адміністративних бар'єрів, підвищення якості державних послуг, розвиток державно-приватного партнерства;
- розвиток підприємств інноваційної спрямованості, обслуговуючих потреби високотехнологічних проектів розвитку (космічна сфера, авіабудування, суднобудування, інноваційні проекти в області енергетики) і та інноваційне застосування «подвійних технологій»;
- створення і розвиток діяльності локальних інноваційно-виробничих центрів і технопарків, орієнтованих на створення нових продуктів, а також освітніх і наукових центрів з технологічними і маркетинговими дослідженнями за ланцюжком «ідея — технологія — товар — послуга» [71].

Тому просування інноваційної продукції на ринок і її використання з метою розвитку економіки забезпечується на основі 2-х основних підходів: придбання ліцензій і ноу-хау на відомі технології і використання власного науково-технічного потенціалу. Для цього необхідно володіти технологією продажів, в якій передбачаються такі складові процеси, як рекламування винаходу, рішення під замовлення і винахід під замовлення. При цьому важливо враховувати східці підготовки процесу реалізації наукової продукції. Вони розглядаються як системні залежності бізнес-діяльності на

конкретних рівнях господарювання, починаючи з діяльності окремих підприємств до системи публічного управління інноваційною діяльністю сектора науки ЗВО.

Концептуальні основи формування системи взаємозв'язків наукових організацій і освітніх установ з бізнес-середовищем будуються не лише на принципах керованості і реалістичності проекту, але і на основі мережевої взаємодії суб'єктів господарювання, з одного боку[72]. З іншого боку, організація системи стосунків повинна здійснюватися на основі функціональної структури, формою функціонування якої може бути позабюджетне наукове об'єднання. Його діяльність будується на основі міжгалузевого характеру і багатoproфільності господарської діяльності, що є важливою умовою при здійсненні структурних перетворень економіки з урахуванням специфіки закладу вищої освіти.

Нами були узагальнені умови розвитку ринку наукової продукції і освітніх послуг, та визначено, що серед них можна виділяти: появу великої кількості покупців і продавців науково-технічної продукції і послуг науково-технічного характеру; забезпечення свободи входження в ринок будь-якого виробника і покупця наукової продукції, за винятком обороноздатної продукції; забезпечення «прозорості» ринку, т. є. повній обізнаності учасників про те, що відбувається на ринку; мобільність чинників виробництва. Крім того, в дисертації нами проведено аналіз чинників, стримуючих процес реалізації наукових проектів і розробок, що виявило чинник ризику в просуванні інновацій на окремих рівнях господарювання з урахуванням соціокультурного середовища[84].

При обґрунтуванні концептуальних основ управління процесами сектора науки ЗВО, слід враховувати ризик для колективу виконавців; ризик усередині навчального закладу, ризик партнера і макроекономічний ризик. Тому нами запропонована схема функціонування інфраструктури підтримки бізнес-середовища на відміну від інших систем управління, що розглядається як структурний елемент розробки комплексної підпрограми

розвитку інноваційної діяльності і системи взаємодії учасників інноваційної діяльності.

3.3 Модель взаємодії наукового сектора закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання з бізнес-середовищем.

Для ефективного розвитку інноваційної діяльності і взаємодії бізнес-співтовариства з науково-освітніми установами суб'єкти господарювання повинні мати в розпорядженні економічний інструментарій, за допомогою якого між ними буде досягнута угода про задоволення попиту на фахівців і інноваційну продукцію. Умови, при яких інструменти публічного управління почнуть працювати, передбачають формування комплексу взаємозв'язаних структур, обслуговуючих і таких, що забезпечують реалізацію інноваційних процесів, налагодження партнерства державних і приватних установ, спільне фінансування інвестиційних проектів і формування оптимальної структури економіки регіону, що забезпечує стійкі темпи його розвитку. Вирішення цієї проблеми націлене на розробку методологічного підходу до аналізу, оцінки, планування і прогнозування використання інноваційного потенціалу сектора науки ЗВО[90].

У науковій літературі описані декілька моделей розвитку інноваційної діяльності, кожна з яких має свої показники оцінки інноваційного потенціалу. Критеріями, за якими групуються моделі інноваційного розвитку, є механізми з'єднання наукових відкриттів зі зміною технологій розвитку виробництва. Виробнича діяльність пов'язана з удосконаленням знань людини і накопиченням досвіду для ефективного функціонування економічної системи[101].

Для створення ефективної національної інноваційної економіки необхідно збільшити попит на інновації з боку більшої частини галузей

економіки, підвищити ефективність фундаментальної і прикладної науки, здолати фрагментарність створеної інноваційної інфраструктури.

Розглядаючи досвід розвитку інноваційної діяльності і формування державної політики стосовно реформування вищої освіти в Україні, відмітимо низькі результати науково - дослідницькій і інноваційній діяльності. Головна причина полягає в тому, що для українських фізичних і юридичних осіб в силу істотної обмеженості фінансових коштів і особливостей їх правового регулювання через патентування за кордоном часто є досить обтяжливим в силу відсутності законодавчої бази. Відмітимо також недостатність системи публічного управління ринку інноваційної продукції, а також відсутність узгодженості дій і інтересів держави, бізнесу і освітньої сфери. Теоретичною основою аналізу їх взаємозв'язку є концепція «потрійної спіралі» або модель стратегічних інноваційних мереж, суть якої полягає у взаємодії держави, науки і бізнесу[112].

Розглядаючи світовий досвід розвитку інноваційної інфраструктури і створення технопарків, враховуючи багатогранність дослідження інноваційних процесів і розвитку інноваційного потенціалу, слід звернути увагу на організаційну структуру функціонування сектора науки закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання. Це необхідно для того, щоб сформувати концептуальні особливості системи управління інноваційним потенціалом. Наочним прикладом, який охоплює складові частини інноваційного потенціалу сектора науки закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання в системі взаємодії з підприємницькими структурами, являється аналіз методології управління інноваційною активністю суб'єктів національних економік [128]. Але для розробки авторської методології необхідно знати принципи формування і завдання освітнього середовища для суб'єктів інноваційної діяльності, сприяючі підвищенню їх активності.

Дослідження підходів різних наукових шкіл внесли величезний вклад в розвитку інноваційного потенціалу наукової діяльності сучасного закладу

вищої освіти зі специфічними умовами навчання. Розглядаючи поняття «Інноваційний потенціал» і «інноваційна діяльність сектора науки закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання», можна відмітити, що між ними виникає тісна залежність. Досить повними в питаннях дослідження поняття інноваційного потенціалу можна рахувати висновки учених, які під інноваційним потенціалом розуміють кількість економічних ресурсів, які в кожний конкретний момент суспільство і суб'єкт господарювання можуть використовувати для свого розвитку[131]. Ці ресурси розподіляються між основними секторами макросистеми: науково-технічним, освітнім, інвестиційним. В результаті цього розподілу формуються науково-технічний потенціал, освітній потенціал, інвестиційний потенціал. Взаємозв'язок названих сегментів формує інноваційний потенціал макросистеми, який розглядається з точки зору взаємозалежних організаційних структур, які формуються структурними змінами економіки на основі знань, компетенції і об'єднаних зусиль бізнесу, освіти і науки для реалізації пріоритетних напрямів технологічної модернізації[134].

Запропонований нами підхід до формування системи взаємодії науково-освітньої діяльності і центрів комерціалізації наукових розробок базується не лише на оцінці інноваційного потенціалу сектора науки закладів вищої освіти, але і на методичних основах з формування компетенції студентів і випускників ЗВО в області підприємницької діяльності, які будуються на принципах суб'єктивності, індивідуалізації, гнучкості і рефлексивності при використанні системно-діяльного підходу і корекції інноваційної діяльності відповідно до поставленої мети в отриманні знань і реалізації творчої ініціативи. Апробація отриманих знань здійснюється на рівні спільних лабораторій, що зближує інтереси науково-освітніх установ і бізнес-середовища[182].

Визначений нами методологічний підхід визначає взаємодію закладів вищої освіти з реальним сектором економіки та розглядається як система

формування основ державної політики та управління процесами розвитку і використання інноваційного потенціалу ЗВО з урахуванням сучасних вимог бізнес-середовища. Необхідність взаємозв'язку обумовлена господарськими завданнями здійснення технологічної модернізації у рамках Стратегії сталого розвитку України на період до 2030 року «Забезпечення ефективної реалізації поставлених завдань переходу країни на інноваційний шлях розвитку вимагає формування і розвитку механізмів багатосторонньої взаємодії між органами публічної влади, бізнесом, науковими і освітніми організаціями».

Слід врахувати, що «методологія розглядається як система принципів і способів організації і побудови теоретичної і практичної діяльності. У міру розвитку методологія відокремлюється в спеціальний предмет раціонального пізнання і фіксується як система соціально апробованих правил і нормативів пізнання і дії, які співвідносяться з властивостями і законами дійсності. Від теорії пізнання методологію відрізняє акцент на методах, шляхах досягнення істинного, практично ефективного знання» [188].

У рамках методологічного підходу ми також розглядаємо чинники, що впливають на розвиток інноваційної діяльності і принципи аналізу, оцінки і реалізації інноваційного потенціалу університетів на ринку науково – освітньої продукції.

Серед основних чинників виділені чинники, що перешкоджають інноваційній діяльності і стимулюють її розвиток. Чинники згруповані за чотирма основними блоками: економічні і технологічні; політичні і правові, організаційно-управлінські, соціально-психологічні і культурні. Серед стримуючих чинників виділені ті, що обмежують або недостатньо гнучкі чинники, що характеризуються складністю узгодження інтересів науки, освіти і виробництва. До стимулюючих інноваційну діяльність чинників віднесені можливості, що забезпечують реалізацію інноваційного

потенціалу, такі як, наявність резервів і запасів, законодавчі заходи і стимулюючі заходи, спрямовані на підтримку творчої ініціативи учасників інноваційної діяльності[193].

Відмічені чинники дозволяють виділити принципи, як основи аналізу, оцінки і прогноз розвитку інноваційного потенціалу університетів на різних рівнях господарювання. Оцінка інноваційного потенціалу ЗВО в системі їх взаємодії з бізнес-середовищем може здійснюватися на різних об'єктах, починаючи з діяльності окремих господарюючих суб'єктів, тобто університетів або НДІ, однотипних груп, суб'єктів за регіональною ознакою з урахуванням галузей спеціалізації і на макроекономічному рівні у рамках конкретних завдань технологічної модернізації економіки.

На мікроекономічному рівні одним з правил розвитку інноваційної діяльності є принцип наукової насиченості і масштабності впливу результатів наукових досліджень на сфери господарської діяльності. Це пред'являє вимоги до науково-освітньої діяльності і відповідальність за реалізацію отриманих результатів з урахуванням їх затребуваності на ринку інновацій[200].

Принцип структуризації, керованості і координації дій учасників інноваційної діяльності забезпечує систему управління і взаємодію ЗВО, НДІ і представників бізнес-середовища.

На макроекономічному рівні в умовах нестабільності соціально економічної системи визначальним принципом є оцінка політико-економічної кон'юнктури.

З урахуванням значущості інноваційної продукції для конкретного ринку на мікро- або макроекономічному рівні слід враховувати значущість інформації, яка може бути як відкритою, так і закритою, а залежності від розглянутих і вирішуваних завдань, що реалізуються у декілька етапів : від стимулювання інноваційної діяльності до затребуваності інноваційної продукції на ринку.

Розглянемо етапи взаємодії ЗВО з бізнес-середовищем (етапи однакові для мікрорівня, мезорівня, макрорівня).

Кожен етап складається з певної послідовності дій і закінчується оцінкою результату.

На першому етапі необхідно забезпечити умови стимулювання інноваційної діяльності на основі укладення госпдоговорів, для чого необхідно створити фонди і резерви, що гарантують формування системи взаємодію «наука - освіта - виробництво».

На другому етапі на основі зміцнення науково-лабораторної і експериментально-виробничої бази здійснюється кадрова забезпеченість і оцінка інноваційного потенціалу науково-освітніх установ і бізнес-середовища.

Третій етап - безпосереднє здійснення інноваційної діяльності при залученні до НДР науково-педагогічних кадрів і розвитку експериментального виробництва з урахуванням спеціалізації кооперації, а також впровадження колективних форм обслуговування інноваційної діяльності, результатом етапу являється вдосконалення науково-дослідної роботи ЗВО.

Четвертий етап - що завершує, на рівні якого здійснюється система звітності і визначення ефекту від використання інноваційного потенціалу в системі взаємодії «наука - освіта - виробництво». Результат функціонування моделі - створення інноваційної продукції і реалізація її на ринку як процес комерціалізації наукових розробок з урахуванням вимог бізнес-середовища і умов проведення технологічної модернізації на основі інноваційного потенціалу сектора ЗВО науки.

Основними принципами взаємодії є динаміка просування інновацій на ринок, яка залежить від деструктивного чинника з урахуванням диспропорцій в структурі економіки, сегментації ринку за географічними ознаками й чинниками наукової насиченості за сферами застосування науково-освітньої продукції[121].

Відмічені чинники і принципи дозволяють розробити модель взаємодії університетів з бізнес-середовищем (рис.).

Алгоритм ухвалення управлінських рішень в конкретному закладі вищої освіти, групі ЗВО за категоріями, НДІ або реального сектора економіки залежить від поставленого завдання.

Завдання можуть бути наступні:

- оцінити інноваційний потенціал конкретного ЗВО, наприклад економічного, гуманітарного, технічного та ін., — окремо для його можливого використання в інтересах бізнес-середовища по розвитку інноваційної діяльності у рамках технологічної модернізації (*мікрорівень*);

- оцінити інноваційний потенціал групи економічних ЗВО, приміром в одному місті, регіоні, країні в цілому (*мезорівень*);

- оцінити інноваційний потенціал ЗВО з урахуванням спеціалізації регіону або функціонування сектора науки закладів вищої освіти на рівні держави (*мезо-рівень, макрорівень*).

Поставлені завдання спрямовані на реалізацію мети розвитку і використання інноваційного потенціалу університетів з урахуванням сучасних вимог бізнес-середовища в умовах здійснення технологічної модернізації. Реалізація моделі припускає застосування компетенцій, розвиток яких передбачає конкретні дії, націлені на досягнення результату науково-освітньої і інноваційної діяльності[129].

Рис. 7 Методологічна основа формування системи взаємодії закладів вищої освіти з бізнес-середовищем

Якісна оцінка результативної складової інноваційного потенціалу сектора ЗВО науки може бути забезпечена, на наш погляд, за рахунок удосконалення підходів до організації науково-дослідної діяльності та перспективою взаємозв'язку з реальним сектором економіки. При цьому запропонована структура показників оцінки і перегляд навчальних планів пропонують реалізацію наступних напрямів діяльності СН закладів вищої освіти, які дозволяють розробити модель формування системних залежностей в структурі ефективних взаємозв'язків науково-освітніх установ і бізнес-середовища :

1. Формування власної навчальної бази і проведення НДР.
2. Постійний склад викладачів і тренерів, відомих в Україні і за кордоном своїми досягненнями в предметних областях.
3. Професійний склад, який залучається до процесу навчання успішних експертів, консультантів, топ-менеджерів великих корпорацій.
4. Проведення семінарів у напрямі тематичного охоплення потреб українського бізнесу у рамках короткострокових програм професійного навчання.
5. Мультимедійні тренінги у вигляді відеосемінарів у зв'язку з системою дистанційної освіти.
6. Власні дослідницькі центри за проблемами бізнесу забезпечують учасників навчання максимальною адаптацією навчальних програм до потреб і умов розвитку українського бізнесу.
7. Інтегрований комплекс інструментів, технологій, методик і форматів навчання з яскраво вираженим прикладним, практично орієнтованим навчанням, спрямованим на вирішення практичних завдань українського менеджменту [29].

Відмічений підхід, на наш погляд, можна застосувати при розробці методичних рекомендацій з функціонування центрів комерціалізації наукових розробок і просуванню інноваційної продукції на ринок, де може здійснюватися апробація підприємницьких і управлінських компетенцій.

Представлений підхід може бути закладений в систему підготовки комплексних програм закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, реалізація яких припускає здійснення інноваційних перетворень. Узагальнюючи результати досліджень з формування моделі системи взаємовідносин науково-освітньої діяльності з бізнес-середовищем, можемо зробити висновок, що при аналізі методичних підходів до оцінки інноваційного потенціалу кадрового потенціалу закладів вищої освіти, виявлені критерії, що дозволяють розглядати потенціал з точки зору значущості і ефективності його використання на різних рівнях господарювання, починаючи з діяльності підприємств до рівня публічного регулювання. При цьому відмічено, що існуючі показники не завжди дають об'єктивну інформацію про можливість науково-освітніх установ і потреби бізнесу в наукових розробках і винаходах. В зв'язку з цим на основі запропонованої нами групи кількісних і якісних показників важливо оперативно реагувати на потребу ринку[132]. Стосовно системи публічного регулювання, представлена типологія розробки регіональної комплексної підпрограми розвитку НТП дозволяє не лише розробити концептуальні напрями розвитку і використання інноваційного потенціалу сектора науки ЗВО зі специфічними умовами навчання, але і контролювати процес взаємодії університетів з урахуванням потреб бізнес-середовища для вирішення стратегічних завдань розвитку інноваційної діяльності.

При розгляді питань про формування концептуальних напрямів і пріоритетного розвитку інноваційного потенціалу науки закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання необхідно враховувати безліч чинників, зокрема систему економічних стосунків, що формувалася при реалізації стратегічних напрямів розвитку, як основи якісних змін в системі освіти ЗВО і розвитку підприємницької діяльності.

Важливий аспект в концептуальних напрямках: випускники ЗВО, які є своєрідним, специфічним «продуктом» інноваційної діяльності наукового сектора закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання. Вони

повинні мати ряд компетенцій, щоб їх потенціал був максимально використаний для забезпечення темпів зростання регіональної економіки на базі розвитку окремих підприємств. Цією обставиною підтверджується актуальність вибраної теми і теза, що на відміну від академічного і прикладного секторів, СН ЗВО здатний одночасно забезпечувати відновлення людського капіталу і утілювати отримані наукові знання в інновації[17].

Нами представлені підходи до формування системи компетенцій і створення центрів комерціалізації наукових розробок. Реалізація цих напрямів здійснюється з урахуванням потреб підприємницького середовища і науково-освітньої діяльності при здійсненні якої потрібне законодавче закріплення стосунків між представниками СН ЗВО і бізнес-середовища. Спільна діяльність і узгодженість інтересів суб'єктів націлені: на реалізацію інноваційної діяльності науки закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання і приведення його у відповідність вимогам сучасної структури економіки, забезпечення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання. Розробка концептуальних напрямів використання інноваційного потенціалу сектора науки ЗВО зі специфічними умовами навчання припускає аналіз стратегічних варіантів інноваційного розвитку і можливості реалізації стратегічно важливих інвестиційних проектів у рамках реалізації Концепції довгострокового розвитку економіки, та військового сектора України В умовах, що складаються і вже склалися, серйозні зміни зазнає система науки і освіти, а також очевидні інституціональні зміни на регіональному рівні.

Державна політика управління наукою повинна, з одного боку, підтримувати будь-які законні форми наукової інтеграції, включаючи громадські організації типу академій або наукових товариств. Така підтримка може включати податкові пільги, атестацію таких організацій на право видачі наукових звань. З іншого боку, фінансування науки повинне

відбуватися абсолютно в іншому руслі, в якому виключаються протекціонізм, закритість і безвідповідальність при ухваленні рішень. Завданням першорядної рівня є розвиток чесної системи грантів в Україні, а також чесним розподілом засобів на проекти, що проводяться на державному рівні. Така система повинна набути первинного значення[158].

Світовий досвід показав, що масове, плідне науково-технологічне середовище може функціонувати тільки за умов чесної конкуренції. Протекціонізм на будь-якому рівні (від внутрішньоінститутського до державного) рано чи пізно призводить до застою і деградації наукової думки і втрати конкурентоспроможності на світовому науковому ринку. Система грантів, що фінансуються державою або приватними фондами, мабуть, є найбільш досконалою системою підтримки і управління фундаментальними дослідженнями, особливо у військовому секторі та секторі безпеки. Успіх такої системи залежить від наявності критичної маси дослідників, що беруть участь, як в отриманні грантів, так і в їх анонімному рецензуванні[162]. Для цього потрібна чітка система оцінки наукової значущості пропонованих до рецензування проектів і відхід від системи фінансування за «знайомством» і відкатам. З цією метою необхідно розробити систему громадської оцінки грантів, за якими виділяються бюджетні кошти, тобто проведення їх незалежної експертизи із залученням для цього зарубіжних експертів. Адже в науці в першу чергу необхідно викоренити корупцію при виділенні засобів на проведення наукових досліджень і присудженні вчених ступенів

Управління розвитком будь-якого процесу є одним з найважливіших завдань стратегічного управління, спрямованого на об'єктивну оцінку його тенденцій і здійснення цілеспрямованих дій на процес для досягнення намічених результатів. У даному випадку основною умовою реалізації завдань державної політики є формування ефективного організаційного механізму публічного управління, спрямованого на забезпечення стійкого розвитку українських наукових організацій. Для досягнення цієї мети

Україні об'єктивно потрібна національна ідея спрямована на визначення ефективних принципів організації наукової і інноваційної діяльності в умовах ринку[171]. На реалізацію цієї ідеї необхідно зорієнтувати комплекс правових документів, взаємодоповнюючу діяльність державних органів, організаційний механізм і державний протекціонізм.

Нова державна політика розвитку наукової і інноваційної діяльності вимагає:

- забезпечення наукових досліджень фінансовими ресурсами в необхідному об'ємі;
- розподіл фінансових коштів, що виділяються, згідно з потенційними можливостями наукового колективу і отриманим ним результатом;
- прирівнювання статусу працівників з вищою кваліфікацією до статусу державних службовців;
- створення сприятливих умов для установ, що забезпечують просування інновацій (державних і регіональних програм, інжинірингових, консалтингових, інвестиційних фірм, технополісів, технопарків, вільних економічних зон);
- вироблення правил поведінки і пільг для об'єктів ринку що займаються розробкою і впровадженням інновацій;
- створення єдиного інформаційного комплексу, що забезпечує необхідною інформацією усі організації, які займаються науковою і інноваційною діяльністю на усіх етапах виробництва інноваційної продукції.

При формуванні організаційного механізму публічного управління, реалізації державної політики наукової і інноваційної діяльності необхідно[171]:

1. Організація базових інноваційно-інвестиційних центрів, що забезпечують комплексну фінансову, інформаційну і кадрову, підтримку наукової і інноваційної діяльності.

2. Розробка системи заходів, економічної підтримки інноваційної діяльності (система прямих і непрямих способів) з боку держави.

3. Створення комп'ютерних інформаційних систем за матеріалами, технологіями, знаннями і полегшенням доступу до них.

4. Створення загальнонаціональних комунікаційних мереж науково-технічній інформації.

5. Розробка механізму активного просування нових розробок.

6. Створення системи, стимулюючої взаємодії Академії наук, вищої школи, науково-дослідних фірм і підприємств при створенні і впровадженні інновацій.

7. Реалізація Державної програми створення і розвитку інфраструктури підтримки інноваційного підприємництва.

8. Укладення міжнародних договорів про полегшений обмін інформацією і знаннями в інноваційній діяльності.

9. Розробка програми розвитку і підтримки регіональних технопарків і технополісів, а також галузевих центрів.

10. Розробка закону про підтримку інноваційного підприємництва.

Інтеграція науки і виробництва дозволяє з'єднати в єдиному циклі дослідження і практичну реалізацію, що виконуються як єдину дію з певній послідовності. Це є одним із засадничих чинників розвитку інноваційної діяльності. В зв'язку з цим є доцільним створення науково-виробничих комплексів із залученням для цього як державних, так і комерційних коштів[193].

В управлінні розвитком науки в умовах інноваційних перетворень, в якому бере участь адміністративна, суспільно-наукова і підтримувальна (сервісна) структурна гілка, повинні реалізувати системний підхід і синергетичний ефект взаємодії усіх учасників і складових інноваційної діяльності. Системний підхід до управління полягає в орієнтації на ринкові закони еволюції і саморегулювання поведінки складної системи в довкіллі. При цьому важлива не сила дії, що управляє, а уміння впливати на складну

систему в потрібний час і в потрібному місці, погодивши дії на різні елементи системи з їх власними інтересами і цілями функціонування. Реалізація цього підходу забезпечить розвиток системи в цілому за рахунок швидкого розвитку її складників.

Синергетичний ефект взаємодії суб'єктів управління, представлених структур адміністративного та суспільно-наукового впливу проявляється через:

- спільне використання ресурсів, що веде до економії витрат і виключає дублювання;
- забезпечення переваги при узгодженості термінів окремих проектів;
- створення переваги за рахунок виграшу часу через розділення робіт;
- виграш в якості за рахунок розділення робіт згідно з найкращими успіхами учасників;
- виграш за рахунок найкращих умов залучення позикового капіталу із-за високого авторитету учасників програм;
- зростання кінцевого результату для споживача;
- виграш в меншій сумі витрат за рахунок розширень масштабу впровадження кінцевих результатів.

Проведений аналіз організації управління, що склалася, розвитком науки визначає необхідність вироблення механізмів вдосконалення організаційної структури управління розвитком наукової і інноваційної діяльності.

Засоби на фундаментальні дослідження потрібно асигнувати тим установам, які відомі у світі науки, мають високу наукову репутацію і створюють науковий продукт. Для цього потрібна система певних критеріїв, яка дозволила б відстежувати наукову репутацію[221]. Як відомо, у світі розроблена і широко застосовується система моніторингу за індексом цитування. Чим більше посилань на роботи того або іншого

інституту в наукових журналах, публікацій його співробітників в міжнародних журналах, тим більше результативною є ця наукова діяльність[235]. Проте, враховуючи наявність закритих досліджень потрібна також система критеріїв, що дозволяє давати об'єктивні оцінки потенційних можливостей наукових колективів і за іншими об'єктивнішими ознаками. Для цього може бути використаний запропонований в роботі модельний підхід оцінки потенційних можливостей наукових колективів і їх керівників.

Висновки до третього розділу

У третьому розділі дисертаційного дослідження була розроблена методична база оцінки інноваційного потенціалу закладів вищої освіти є основою аналізу регіональних особливостей функціонування сектора науки ЗВО. Дана порівняльна оцінка концептуальних напрямів розвитку інноваційної діяльності на державному рівні, що дозволила виявити чинники, стримуючі інноваційний розвиток і реалізацію інноваційного розвитку сектора науки закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання. Зроблено угруповання інноваційних проектів за класифікаційними ознаками, етапами і рівнями реалізації.

Розроблена модель взаємодії університетів з бізнес-середовищем для забезпечення стійкого розвитку і функціонування суб'єктів державної політики. Представлена функціональна залежність як окремих суб'єктів господарювання, так і в їх сукупності при взаємодії з бізнес-середовищем, що являється відмітною особливістю від інших методик і може бути використано для розробки концептуальних напрямів і стратегічних заходів інноваційної діяльності організацій, а також при розробці програм і

прогнозів розвитку СН закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання.

При розгляді питань про формування концептуальних напрямів і пріоритетного напрямку інноваційного розвитку науки ЗВО зі специфічними умовами навчання, необхідно враховувати безліч чинників, зокрема систему економічних стосунків, що формувалася при реалізації стратегічних напрямів розвитку як основи якісних змін в системі освіти ЗВО і розвитку підприємницької діяльності.

Важливий аспект в концептуальних напрямках: випускники ЗВО, які є своєрідним, специфічним «продуктом» інноваційної діяльності СН ЗВО. Вони повинні мати ряд компетенцій, щоб їх потенціал був максимально використаний для забезпечення темпів зростання регіональної економіки на базі розвитку окремих підприємств. .

Виявлені і згруповані кон'юнктурностворюючі чинники науково-освітньої продукції з характерними ознаками за рівнями діяльності - мікро, мезо-, макрорівень, - що впливають на просування інновацій. Це дозволило позначити класифікаційні ознаки процесу комерціалізації наукових розробок, відмітною особливістю яких являється виявлення умов, сприяючих і стримуючих розвиток інноваційної діяльності СН закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання.

Проведена порівняльна характеристика принципів інноваційної діяльності, які в результаті проведення дисертаційного дослідження підвели до нової класифікації принципів, що дозволили дати нарощування знань з вироблення критеріїв оцінки інноваційного потенціалу сектора науки закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання. Вони згруповані за конкретним рівнях господарювання і класифікаційних ознаках аналізу, оцінки і управління розвитком інноваційного потенціалу. Основними принципами, що становлять методологічну основу розробки методики і концептуальних напрямів розвитку і використання інноваційного потенціалу сектора науки закладів вищої освіти зі

специфічними умовами навчання в моделі системних залежностей науково-освітніх установ і бізнес-середовища при проведенні аналізу являються принцип наукової насиченості; принцип дослідження ринку і керованості процесами просування інновацій. За ознакою структурних змін економіки і пріоритетного розвитку сфер господарювання і бізнес-середовища принципи згруповані таким чином: принцип структурування економіки; принцип продуктивності інноваційного потенціалу сектора науки ЗВО за галузями спеціалізації. Це дозволяє провести оцінку інноваційного потенціалу. Управління розвитком інноваційного потенціалу сектора науки закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання розглядаються з метою забезпечення цільового управління міжгалузевими зв'язками технологічно зв'язаних сфер господарювання. Базовими принципами являються : принцип координації дій суб'єктів в інфраструктурній складовій; принцип системності (політико-економічна кон'юнктура, правова забезпеченість і захист інтересів суб'єктів господарювання).

ВИСНОВКИ

У дослідженні запропоновано розв'язання актуальної проблеми, що полягає в обґрунтуванні теоретичних засад та розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення напрямів державної політики з розвитку наукової діяльності у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання.

Результати проведених досліджень уможливають отримання таких висновків:

1. Визначено особливості державної політики щодо наукової діяльності у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання, що націлена на стимулювання та формування інтересів науковців, які здійснюють фундаментальні і прикладні дослідження, та розробляють і освоюють нову високоефективну техніку. Суб'єктом стимулювання розвитку науки у ЗВО є його керівництво і держава, які в рамках державної політики здійснюють:

- розвиток, раціональне розміщення і ефективне використання науково-технічного потенціалу;
- збільшення вкладу науки і техніки в розвиток економіки держави, реалізацію найважливіших соціальних завдань, забезпечення прогресивних структурних перетворень в області матеріального виробництва, підвищення його ефективності і конкурентоспроможності продукції;
- поліпшення економічної обстановки і захисту інформаційних ресурсів держави;
- зміцнення обороноздатності держави і безпеки особи, зміцнення взаємозв'язку науки і освіти.

Найважливішим завданням державної політики є визначення пріоритетів розвитку науково-технічної і інноваційної сфер, що впливає на підвищення ефективності виробництва. Сюди також входить розробка

конкретних організаційних і економічних механізмів забезпечення сприятливих правових, економічних і фінансових умов для активізації наукової і інноваційної діяльності у ЗВО.

2. Проаналізовано закордонний досвід впровадження державної політики з розвитку наукової діяльності у закладах вищої освіти. Узагальнено й систематизовано існуючі в зарубіжній практиці підходи до розвитку інноваційної діяльності і дослідження особливостей формування державної політики для сектора науки закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, що дозволило виявити тенденції розвитку й протиріччя, стримуючі процес реалізації наукових проектів і розробок. При дослідженні особливостей побудови моделей інноваційних систем на основі використання потенціалу закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, було відмічено, що доля сектора української науки ЗВО найменша в порівнянні з іншими країнами і знаходиться по рівню нижче Китаю і Південної Кореї. Європейська модель являється наочною зі створення спільної діяльності сектора науки закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання з практичним втіленням на принципах рівноправного партнерства. Досвід Фінляндії виступає прикладом розвитку й підтримки наукового підприємництва. Стратегічне партнерство на прикладі діяльності технопарків отримало поширення в системі розвитку науково-освітньої діяльності та є суттєвим прикладом для України.

3. Здійснено оцінку розвитку наукової діяльності у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання в Україні. Методичний підхід до оцінки потенціалу базується на апробованих раніше оцінках розвитку і використання інтелектуально-інформаційного потенціалу на рівні інноваційно-орієнтованих організацій. При цьому в якості базової методики в цьому дослідженні застосовувався метод аналізу ієрархій і експертних оцінок за визначенням вагових коефіцієнтів представлених компонентів, які дозволяють оцінити діяльність закладів вищої освіти зі специфічними

умовами навчання або іншого об'єкту, що здійснює інноваційні перетворення, та може включати не лише статистичні показники, але показники кількісної і якісної оцінки функціонування ринку науково-освітньої продукції. Серед кількісних показників виділені: доля нових продуктів, розроблених з бізнес-партнерами, і випуск нових продуктів/послуг по відношенню до конкурентів. Якісні показники зачіпають ефективність розробок і досліджень відносно усіх розробок за рік і ефективність системи збору інформації. Цей показник призначений для оцінки і моніторингу оперативної інформації по діяльності технічних і дослідно-експериментальних робіт.

4. Визначено напрями державної політики з формування інноваційних шляхів розвитку наукової діяльності. Розроблений методичний підхід до оцінки інноваційного потенціалу університетів у їх системному взаємозв'язку з бізнес-середовищем, відмітною особливістю якого від попередніх підходів являється обґрунтування покрокової процедури визначення точності обчислень з апробованих методик, що дозволяє виявити пріоритети розвитку і використання інноваційного потенціалу сектора науки закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання з урахуванням потреб бізнес-середовища

5. Охарактеризовано механізми формування сучасної структури науки у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання. Для підвищення адекватності оцінки механізмів публічного адміністрування та систематизації чинників впливу доповнена система показників результатів наукової діяльності ЗВО зі специфічними умовами навчання та їхньої інноваційної складової м'якими критеріями, що дозволяють враховувати якість виконаних досліджень і розробок. З метою вдосконалення матричних форм організації наукових досліджень та інноваційної діяльності, а також підвищення якості взаємодії наукових колективів в процесі спільного вирішення складних науково-технічних проблеми запропонована мережева організація горизонтальних зв'язків між проблемно-цільовими групами, що

займаються різними дослідженнями у рамках одного або асоціативного об'єднання наукових установ. Основною метою такої мережевої структури є отримання високоякісної наукової продукції, що має на ринку попит, як самостійний інноваційний продукт, так і може використовуватися для підвищення якісних характеристик виробничого устаткування.

6. Обґрунтовано модель взаємодії наукового сектора закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання з бізнес-середовищем, в якій представлена функціональна залежність як окремих суб'єктів господарювання, так і в їх сукупності при взаємодії з бізнес-середовищем, що являється відмітною особливістю від інших методик і може бути використано для розробки концептуальних напрямів і стратегічних заходів інноваційної діяльності організацій, а також при розробці програм і прогнозів розвитку сектора науки закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Актуальні питання методології та практики науково-технічної політики / Під ред. Б.А. Малицького. – К.: УкрІНТЕІ, 2001. – 204с.
2. Амоша О. Інноваційний шлях розвитку України: проблеми та рішення // Економіст. – 2005. - №6. – С. 28-32.
3. Аналітичні матеріали за результатами моніторингу законодавства у науково-технічній сфері економічно розвинених країн світу. – К.: ЦДПН ім. Г.М. Доброва НАН України, 2003. – 432 с.
4. Антонов В. Московкин В. Анализ динамики кадрового научного потенциала Украины // Бизнес-Информ. – 2000. - №1. – С. 7-11.
5. Бакуменко В.Д. Формування державно-управлінських рішень: проблеми теорії, методології, практики: Моногр. - К.: Вид-во УАДУ, 2000. - 328 с.
6. Балакірєва О. Трансформація ціннісних орієнтацій в українському суспільстві [Електронний ресурс] / О. Балакірєва // Український соціум. – 2002. – №1. – Режим доступу до журн. : <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=8&n=23&c=253>
7. Бабаєв В. Еліта, лідерство та меритократія : запрошення до дискурсу / В. Бабаєв, В. Корженко // Лідер. Еліта. Суспільство. – 2018. – № 1. – С. 31–45.
8. Бабаєв В. М. Управління проектами : [Навч. посібник] / В. М Бабаєв – Харків : ХНАМГ, 2006. – 244 с
9. Безчасний Л.К., Мельник В.П., Шовкун І.А., Білоцерківець О.Г., Онишко С.В. Інноваційна складова економічного розвитку. - К.: Інститут економіки НАНУ, 2000. – 262 с.
10. Бегма В.М. Військово"технічна та оборонно"про" мислова політика України в сучасних умовах: Аналітич" на доповідь / В.М. Бегма, О.О. Свергунов. — К.: НІСД, 2013. — 112 с.

11. Біловодська О.А. Світові тенденції розвитку інноваційного підприємництва // Проблеми науки. – 2003. - №5. – С. 16-24.
12. Білуха М.Т. Основи наукових досліджень. - К.: Вища шк., 2007. - 271 с.
13. Білюк А.В. Науково-технічний потенціал розширення інноваційної діяльності в Україні / Держава та регіони. Серія: Державне управління. – 2008. – № 1. – С. 20-24.
14. Білюк А.В. Теоретичні підходи інвестиційного механізму у державному податковому регулюванні інноваційного розвитку економіки / Держава та регіони. Серія: Державне управління. – 2008. – № 4. – С. 36-41.
15. Блинец И.А. Роль государства в обеспечении прав интеллектуальной собственности // Патенты и лицензии. - 2001. - № 12. – С. 15-21.
16. Бологіб Т.М. Фінансування науки за кордоном // Фінанси України. – 2005. - №4. – С. 46-53.
17. Бологіб Т.М. Фінансування наукових розробок // Фінанси України. – 2005. - №12. – С. 52-59.
18. Бурега В. В. Соціально-адекватний менеджмент: концептуалізація моделі: автореф. дис... докт. соціолог. наук: 22.00.04/ В.В. Бурега. – К., Інститут соціології НАН України, 2003. – 34 с.
19. Буруков В., Новосельский В. Потенциал экономического развития и научно-технического прогресса // Экономист. – 2002. - №1. – С. 3-7.
20. Бухарин Н.И. Методология и планирование науки и техники: Избр. тр. - М.: Наука, 1989. - 344 с.
21. Василенко В.О., Шматько В.Г. Інноваційний менеджмент: Навчальний посібник / За редакцією В.О. Василенко. – Київ: ЦУЛ, Фенікс, 2003. – 440 с.

22. Володарская Е. Лебедев С. Управление научной деятельностью (социально-психологические аспекты) // Высшее образование в России. – 2001. - №1. – С. 85-95.
23. Воронцов В.А., Ивина Л.В. Основные понятия и термины венчурного финансирования. - М.: СТУПЕНИ, 2002. – 165 с.
24. Гаман М.В. Державне регулювання інноваційного розвитку України : [монографія] / М.В. Гаман. – К. : Вид-во НАДУ, 2005. – 388 с.
25. Гаман М. Особливості державного управління у сфері інноваційної діяльності/ М. Гаман // Вісн. НАДУ. – 2004. – №2. - С 158-166 .
26. Герасимов И.Г. Научное исследование. - М.: Политиздат, 1972. - 279 с.
27. Гламаздин Е. С., Новиков Д. А., Цветков А. В. Механизмы управления корпоративными программами: информационные системы и математические модели. М.: Спутник+, 2001. - 159 с.
28. Гохберг Л. Статистика науки. - М.: ТЕИС, 2003. - 478 с.
29. Григанська С.В. Фінансове забезпечення розвитку вищих навчальних закладів на державному рівні / С.В. Григанська // Державне будівництво [Електронне видання Харківського регіонального інституту державного управління НАДУ при Президентові України]. – 2007. – № 2. – Режим доступу до журн.: <http://www.kbuara.kharkov.ua>.
30. Григанська С.В. Удосконалення державного управління вищою освітою/ С.В. Григанська // Держава та регіони. Серія : Державне управління. – 2007. – № 4. – С. 52-58.
31. Григанська С.В. Механізми реалізації державної політики в галузі вищої освіти / С.В. Григанська // Держава та регіони. Серія : Державне управління. – 2008. – № 1. – С. 59-69.
32. Григанська С.В. Розробка заходів розвитку вищої освіти в Україні / С.В. Григанська // Держава та регіони. Серія : Державне управління. – 2008. – № 2. – С. 50-54.

33. Гриньова В.М., Новікова М.М. Державне регулювання економіки: Навчальний посібник. – Х.: Видавничий дім «ІНЖЕК», 2004. – 756 с.
34. Гуревич М. Государственное регулирование науки // Экономика Украины. – 2001. - №10. – С. 73-79.
35. Данилишин Б., Чинова В. Научно-инновационное обеспечение устойчивого экономического развития Украины // Экономика Украины. – 2004. - №3. – С. 4-11.
36. Демченко О.Л. Особливості державного регулювання діяльності вищих навчальних закладів / О.Л. Демченко // Економіка та держава. – 2008. – № 7. – С. 91-93.
37. Демченко О.Л. Діяльність вищих навчальних закладів в регіоні / О.Л. Демченко // Держава та регіони. Серія: Державне управління. – 2008. – № 1. – С. 74-81.
38. Державне регулювання економіки: Навчальний посібник / С. М. Чистов, А.Є. Никифоров, Т.Ф. Куценко та ін. – КНЕУ, 2000. – 382 с.
39. Державне регулювання економіки: Підручник. – Друге вид., виправлене і доповнене / Михасюк І., Мельник А., Крупка М., Залога З. / За ред. д-ра екон. Наук, проф., акад. АН вищої школи України І.Р. Михасюка; Львівський національний університет ім. І. Франка. – К.: Атіка, Ельга. – Н. - 2000. – 407 с.
40. Деркач М. Структурно-інноваційна перебудова економіки України: проблеми, пріоритети та перспективи розвитку // Економіст. – 2004. - №5. – С. 12-14.
41. Дідківська Л.І. Державне регулювання економіки: Навч. посіб. – 2-ге вид. - К.: Знання, 2002. – 214 с.
42. Дідківська Л.І., Головка Л.С. Державне регулювання економіки: Навч. посіб. – К.: Знання-Прес, 2000. – 209 с.
43. Диденко Н.И. Управление многотемными научными разработками. - Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1979. - 168 с.

44. Добров Г.М., Задорожный Э.М., Щедрина Т.И. Управление эффективностью научной деятельности. - К.: Наук. думка, 1978. - 240 с.
45. Домбровська С.М. Інноваційні державні механізми формування якісної системи освіти в Україні / С.М. Домбровська // Вища освіта України (додаток 2): тематичний випуск: Європейська інтеграція вищої освіти України в контексті Болонського процесу. – 2013. – № 3. – С. 10–14.
46. Домбровська С.М. Державне управління вищою освітою в умовах трансформаційних змін : [монографія] / С.М. Домбровська. – Х. : Оберіг, 2010. – 176 с.
47. Дорофиев В.В. Колосюк В.П., Кириченко И.И. Определение объемов финансовых средств для научно-технической деятельности научно-исследовательской организации (методические рекомендации). – Донецк: ДонГУУ, 2005. – 38 с.
48. Дорофиев В.В. Колосюк В.П. Инновационный менеджмент и научно-техническая деятельность: Учебное пособие. – Донецк, 2001. – 409 с.
49. Дорофиев В.В. Колосюк В.П. Менеджмент в научно-технической деятельности: Учебное пособие. – Х.: Основа, 1999. – 153 с.
50. Дорофиев В.В., Долгалева Е.В. О принципах формирования научно-технических программ и методах повышения конкурентоспособности украинских технологий на мировом рынке // Збірник наукових праць ДонДАУ, том III. Серія «Державне управління». Випуск 8 «Соціальний менеджмент і управління інформаційними процесами». – Донецьк. – 2002. – С. 3-7.
51. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / За ред. акад. НАН України В.М. Гейця. - К., „Фенікс”, 2003. – 203 с.
52. Жилияев І.Б., Семиноженко В.В. Наука залишкова: аналіз стану фінансування науки у 1999 році // Світ. – 2000. - №13-14. – С. 3-5.

53. Жукович І.А., Кузнєцова О.М., Параян В.В. Динаміка основних показників діяльності наукової та науково-технічної сфер України // Проблеми науки. – 2003. - №11. – С. 42-44.
54. Завлин П.Н., Миндели Д.Э., Мотовилов О.В. Сущность, задачи и роль системы антикризисного управления научно-технической и инновационной деятельностью // Наука и науковедение. - 2008. - №1. – С. 12-22.
55. Закон Украины “О научно-технической информации” // Ведомости Верховного Совета Украины, 1993. - №33. – С. 843-845.
56. Закон Украины “О приоритетных направлениях инновационной деятельности в Украине” // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - №13. – С. 102-107.
57. Закон Украины “О приоритетных направлениях развития науки и техники” // Відомості Верховної Ради України. - 2001. - №48. – С. 203-207.
58. Закон України “Про наукову і науково-технічну діяльність” / - Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016, № 3, - Режим доступу <http://osvita.ua/legislation/law/2244/>
59. Закон України “Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України” // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 5. – С.26-34.
60. Закон України «Про вищу освіту» від 23.05.1991 № 1060-XII (Редакція станом на 04.08.2015)// Режим доступу <http://zakon.rada.gov.ua>
61. Збірник нормативних документів щодо організації навчального процесу у вищих навчальних закладах : проект / М-во освіти і науки України ; [за заг. ред. В. Д. Шинкарука ; уклад.: Л. О. Омеленович та ін.]. – К., 2008. – 199 с.
62. Збірник законодавчих та нормативних актів про освіту / М-во освіти України. – К., 2007. – Вип. 1. – 336 с.

63. Збірник нормативних документів щодо організації навчального процесу у вищих навчальних закладах : проект / М-во освіти і науки України ; [за заг. ред. В. Д. Шинкарука ; уклад.: Л.О. Омеленович та ін.]. – К., 2008. – 199 с.
64. Зеленский В. Теневая наука: гипотезы, факты, комментарии // Персонал. – 2005. - №6.- С. 80-87.
65. Иванова Н. Национальные инновационные системы // Вопросы экономики. – 2006. - №7. – С. 59-70.
66. Інтернаціоналізація вищої освіти: світовий досвід : [Монографія] / М. А. Дебич. – Суми : Університетська книга, 2017. – 291 с.
67. Інтернаціоналізація як інструмент розвитку лідерського потенціалу університету : [Навч. посібник] / І. Степаненко, М. Дебич. – Київ : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2017. – 144 с.
68. Кавуненко Л.Ф. Финансовые аспекты украинской науки и анализ на основе некоторых стандартных классификаций и показателей ЕС // Проблемы науки. – 2006. - №1. – С. 2-8.
69. Карпеко Н. Механізми підготовки конкурентоздатних фахівців/Н.М. Карпеко / Інформаційний простір. Українські реалії: досвід трансформацій: Матеріали V міжнар. наук.-практич. конфер.(м. Хелм, Польща 28 листопада 2015 р.): україномовний варіант / За заг. ред. О. Є. Бухтатого, О. В. Радченка – Хелм :Вид-во ВШМВСК, 2016. – С.86-90
70. Кириченко И.И. Особенности формирования государственной научно-технической политики в Украине // Соціальний менеджмент і управління інформаційними процесами. Серія “Державне управління”: Зб. наук. праць ДонДУУ. - Донецьк: ДонДУУ, 2004. - т.V, вип. 50. - С. 83-92.
71. Кириченко И.И. Методология анализа государственных и региональных научно-технических программ // Соціальний менеджмент і управління інформаційними процесами. Серія “Державне управління”: Зб. наук. праць ДонДУУ. - Донецьк: ДонДУУ, 2005. - т.VI, вип. 51. - С. 70-79.

72. Киселев В. Взаимоотношения крупного капитала и государственной власти (Зарубежный опыт) // Проблемы теории и практики управления. – 2004. - №1. – С. 31-33.
73. Кислицин В., Ноговицин А. Актуальные вопросы инновационной деятельности в промышленности Украины // Инновации. – 2004. - №9. – С. 12-14.
74. Кияк Б.Р. Наукові фонди: становлення нової системи підтримки досліджень і розробок / Наука та наукознавство. – 1999. - №1. – С. 3-8.
75. Кияк Б.Р. Фонд фундаментальних досліджень як елемент державної підтримки фундаментальної науки / Наука та наукознавство. – 1997. - №1-2. – С. 141-148.
76. Кобець А. С. Державна політика інтеграції освіти і науки України в системі інноваційної економіки : засади, механізми управління, напрями забезпечення [монографія] / А. С. Кобець. – Донецьк : ТОВ „Юго-Восток”, 2012. – 472 с.
77. Кобець А. С. Роль освіти і науки в інтелектуальному розвитку суспільства та євроінтеграційних процесах / А. С. Кобець // Інвестиції : практика та досвід. – 2008. – №20. – С. 56-60.
78. Кобець А. С. Зростання інтелектуально-освітнього рівня науково-технічного середовища в Україні / А. С. Кобець // Економіка та держава. – 2009. – № 7. – С.128-130.
79. Кобець А. С. Проблеми інтеграції освітнього середовища з науковими установами щодо впровадження інноваційних технологій / А. С. Кобець // Інвестиції : практика та досвід. – 2011. – № 17. – С.69-72.
80. Князев В.М. Роль Української Академії державного управління при Президентові України в розвитку наукових досліджень у галузі державного управління // Вісн. УАДУ. - 1998. - № 3. - С. 14-21.
81. Козик В.В. Можливості та проблеми формування інноваційних структур // Регіональна економіка. – 2005. - №1. – С. 195-202.

82. Кокурин Д.И. Инновационная деятельность – М.: Экзамен, 2001. – 576 с.
83. Колісніченко Н.М. Особливості самоорганізованої ринкової моделі вищої освіти // Актуальні проблеми державного управління: Зб. наук. пр. ОФ УАДУ.- Одеса: ОРІДУ УАДУ, 2001. - Вип. 6. - С. 247-257.
84. Колосюк В.П., Дорофиев В.В., Кириченко И.И. Проблемы менеджмента в научно-технической деятельности: Монография. – Донецк: ДонГАУ, 2003. – 157 с.
85. Комаров И. Федеральные целевые программы: опыт разработки и осуществления // Экономист. – 1998. – №3. – С. 25–31.
86. Конституція України. - К., Українська Північна Фондація, 1996. - 37 с.
87. Концепція науково-технологічного та інноваційного розвитку України: Затв. Постановою ВРУ від 13 лип. 1999 р. №916-XIV // Наука та наукознавство. – 1999. - №3. – С. 29 – 36.
88. Красовська О.В. Фінансування фундаментальних досліджень в Україні: за результатами опитувань вчених // Проблеми науки. – 2005. – №2. – С. 16-22.
89. Кремень В. Вища освіта і наука: пріоритетні сфери розвитку суспільства у ХХІ столітті : [доп. міністра освіти і науки В. Кременя на розшир. підсумк. колегії М-ва освіти і науки України] / В. Кремень // Освіта України. – 2003. – 18 березня (№ 20). – С. 4, 8.
90. Кришталь Д. О. Механізми формування науково-технічного потенціалу вищих навчальних закладів України. Вісник Нац. ун-ту цивіл. захисту України: зб. наук. пр. – Харків: НУЦЗУ, 2018. Вип. 1 (8). С. 324-330 . (Серія «Державне управління») (включено до міжнар. бази Re Pec та до міжнар. наукометричної баз даних Index Copernicus International,. OpeAuer).
91. Кришталь Д. О. Механізми державного регулювання розвитку науки у вищих навчальних закладах ДСНС України . Публічне управління та митне адміністрування (правонаступник наукового збірника “Вісник

Академії митної служби України. Серія: “Державне управління” №1(18) 2018. С.68-73.

92. Кришталь Д. О. Механізми становлення наукових досліджень в Україні. Вісник Нац. ун-ту цивіл. захисту України: зб. наук. пр. Харків: НУЦЗУ, 2018. – Вип. 2 (9). С. 120-126. (Серія «Державне управління») (включено до міжнар. бази Re Рес.

93. Кришталь Д. О. Державне управління науково-технічною діяльністю в Україні. Вісник Нац. ун-ту цивіл. захисту України: зб. наук. пр. – Харків: НУЦЗУ, 2019. Вип. 1 (10). С. 324-330 . (Серія «Державне управління»).

94. Кришталь Д. О. Организационный механизм государственного регулирования научно-технической деятельности вузов [Елект. ресурс /East Journalof Security Studies, 2018. – № 3. – С.21-27. Режим доступу : <http://nuczu.edu.ua/ukr/>

95. Кришталь Д. О. Механізми державного управління науково-технологічного розвитку держави . Актуальні проблеми розвитку системи публічного управління в Україні : матеріали науково-комунікативного заходу (формат круглого столу). Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2018. – С.7-9.

96. Кришталь Д. О Public administration of science development in Ukraine. სამეცნიერო ჟურნალი „ხელისუფლება და საზოგადოება (ისტორია, თეორია, პრაქტიკა)” Scientific magazine“ AUTHORITY AND SOCIETY(History, Theory, Practice)”Научный журнал “ВЛАСТЬ И ОБЩЕСТВО(История, Теория, Практика)” Грузія. «Власть и общество - 2018» С.156-158.

97. Кришталь Д. О. Організація системи державного регулювання науковою діяльністю . Громадське здоров'я в Україні: проблеми та способи їх вирішення. - Матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю (до 95-річного ювілею з дня заснування кафедри громадського

здоров'я та управління охороною здоров'я Харківського національного медичного університету) 24 жовтня 2018 року. С.101-103.

98. Кришталь Д. О. Механізм управління розвитком наукової сфери України/Д.О. Кришталь/ Організаційно-методичне забезпечення підготовки фахівців в умовах міжнародної наукової та освітньої інтеграції: Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-методичної інтернет - конференції з проблем вищої освіти і науки (16 листопада 2018 р.) [Електронний ресурс] Харків, ХНАДУ, 2018. С.37-41. Режим доступу: <http://dl.khadi.kharkov.ua/course/view.php?id=950>

99. Кришталь Д. О. Сучасні напрями державної політики розвитку науки закладів вищої освіти. «Формування ефективних механізмів державного управління та менеджменту в умовах сучасної економіки: теорія і практика», VI Міжнародна заочна науково-практична конференція, Запоріжжя 2018. С.

100. Кришталь Д. О. Державне регулювання напрямків науково-технічної діяльності вищої школи України . Державне управління у сфері цивільного захисту: наука, освіта, практика : матеріали Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, 19–20 квітня 2018 р. / за заг. ред. В. П. Садкового. Х. : Вид-во НУЦЗУ, 2018. С. 13-16.

101. Кришталь Д. О. Механізми розвитку наукових досліджень у закладах вищої освіти. Державне управління у сфері цивільного захисту: наука, освіта, практика : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 17–18 травня 2019 р. / за заг. ред. В. П. Садкового. Х. : Вид-во НУЦЗУ, 2019. С. 13-16

102. Крупка М.І. Фінансово-кредитний механізм інноваційного розвитку економіки України. – Львів: Видавничий центр Львівського національного університету ім. Івана Франка, 2001. – 608 с.

103. Кузин В.А., Товстик В.А. Управление научно-техническим прогрессом в условиях рыночных отношений: Учебное пособие,

Макеевский экономико-гуманитарный институт. – Донецк: БСТ, 2000. – 168 с.

104. Кузин В.А., Маевский В.С., Товстик В.А. Управление научно-техническим прогрессом в условиях рыночных отношений: Учебное пособие, Макеевка: Графити. – 2008. – 134 с.

105. Кулагин А. Ориентиры реформирования научной сферы // Экономист. – 2000. - №2. – С. 30-34.

106. Курисько І. В. Експертне дослідження особливостей державного управління кадровою політикою в закладах вищої освіти / І. В. Курисько // Публічне управління і адміністрування в Україні. – 2020. – № 16. – С. 50-56.

107. Курисько І. В. Тенденції розвитку кадрового потенціалу в закладах вищої освіти за підтримки держави / І. В. Курисько // Право та державне управління. – 2019. – № 4. – С. 50-53.

108. Курисько І. В. Державні практики формування та реалізації кадрової політики в закордонних закладах вищої освіти / І. В. Курисько // Держава та регіони. – 2020. – № 2.

109. Курисько І. В. Державні інституційні механізми формування кадрової політики в закладах вищої освіти / І. В. Курисько // Вісник Національного університету цивільного захисту України. – 2019. – № 2 (11). – С. 360-366. – (Серія «Державне управління»).

110. Курисько І. В. Специфіка формування та реалізації механізмів автоматизації роботи систем підбору кадрів у закладах вищої освіти на державному рівні / І. В. Курисько // Публічне управління та митне адміністрування. – 2020. – № 1(25)..

111. Курисько І. В. Актуальность и необходимость государственного управления в сфере кадровой политики высшего учебного заведения [Электронный ресурс] / И. В. Курисько // East Journal of Security Studies. – 2018. – № 3(1). – Режим доступа :

<https://nuczu.edu.ua/ukr/nauka/zbirky-naukovykh-prats/east-journal-of-security-studies/72-east-journal-of-security-studies/614-vol-3-1-2018>.

112. Курисько І. В. Механізми державного управління трудовим потенціалом закладів вищої освіти. Державне управління у сфері цивільного захисту: наука, освіта, практика : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, за заг. ред. В. П. Садкового. Х. : Вид-во НУЦЗУ, 2018. С. 29-31.

113. Курисько І.В. Вдосконалення державного управління розвитком кадрового потенціалу закладів вищої освіти... Державне управління у сфері цивільного захисту: наука, освіта, практика : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 18–19 березня 2020 р. / за заг. ред. В. П. Садкового. Х. : Вид-во НУЦЗУ, 2020. С.25-27.

114. Курисько І.В. Напрями державного регулювання кадрового потенціалу навчальних закладів. Публічне управління в системі координат: демократія, децентралізація, місцеве самоврядування: тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (18 жовтня 2019 року, Мелітополь, Україна) / відп. ред. Ортіна Г.В. – Мелітополь: ФОП Однорог Т.В., 2019. –С.204-206

115. Курисько І.В. Маркетинговий механізи державного регулювання кадрового потенціалу закладів вищої освіти. II Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Формування ефективних механізмів управління в умовах трансформації соціально-економічних систем». ». Харків. 2019. ХНУМГ ім. О.М. Бекетова. С.112-114.

116. Лапко О.О. Розвиток системи управління науково-інноваційною сферою в Україні // Економіка і прогнозування. – 2002. - №1. – С. 55-62.

117. Лудченко А.А., Лудченко Я.А., Примаков Т.А. Основы научных исследований: Учеб. пособие. - К.: О-во "Знания": КОО, 2000. - 114 с.

118. Луговий В.І., Князєв В.М. Державне управління як галузь професійної діяльності, академічної підготовки, наукових досліджень // Вісн. УАДУ. - 1997. - № 3-4. - С. 9-12.

119. Луговий В. Всебічний розвиток освіти – примноження наукового та інтелектуального потенціалу суспільства / В. Луговий, В. Майборода, С. Крисюк та ін. // Україна: поступ у ХХІ століття. Науково-методичні поради лектору. – К. : Вид-во УАДУ, 2000. – С. 187–199.

120. Луценко Т. А. Механізми державного регулювання інтеграції науки в Україні/Т.А. Луценко/ «Актуальні проблеми державного управління» – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ "Магістр", 2015. – № 1 (47). – С.201-206.

121. Луценко Т. А. Міжнародний досвід державного регулювання науки та інноваційної діяльності/Т.А. Луценко/Збірник наукових праць «Теорія та практика державного управління» – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ "Магістр", 2015. – Вип. 2 (49). – С.57-62

122. Луценко Т. А. Вдосконалення державного механізму фінансування науки у вищих навчальних закладах України/Т.А. Луценко/Журнал «Інвестиції:практика та досвід» -2015. – Вип.№ 17 –С. 121-124.

123. Луценко Т. А.Механізми підвищення ефективності державної підтримки розвитку вузовської науки /Т.А. Луценко/Вісник Академії митної служби України. Серія: “Державне управління” . 2015.- Вип.1(11).-С.

124. Луценко Т. А. Механізми економічного становлення наукових досліджень в Україні/Т.А. Луценко/Вісник Національного університету цивільного захисту України. – Серія"Державне управління" Х. : 2015. – Вип. № 2.- С.156-166.

125. Луценко Т. А. Державне регулювання науки та іноваційної діяльності України/Т.А. Луценко/«Ольвійський форум – 2015: стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі» : тези. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2015. – Том 1.- С.91-93.

126. Луценко Т. А. Нормативні механізми регулювання державного сектора науки/Т.А. Луценко/Актуальні питання проблеми та перспективи розвитку гуманітарного знання у сучасному інформаційному просторі: національний та інтернаціональний аспекти: зб.наукових праць/за заг.ред.д.філос.н.Журби М.А.-Рубіжне:вид-во СНУ ім.. Даля, 2015.-С.103-105

127. Луценко Т. А. Механізми державного регулювання інтеграції науки та освіти/Т.А. Луценко/ Державне управління науково-освітнього забезпечення підготовки конкурентоспроможних фахівців у сфері цивільного захисту: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф., 16–17 квітня 2015 р. / за заг. ред. В. П. Садкового. – Х., 2015. – С. 79–82.

128. Луценко Т. А. Державне регулювання сучасним розвитком вузівської науки./Т.А. Луценко/ Державне управління в Україні: історія державотворення, виклики та перспективи [Електронний ресурс] матеріали VI Міжнар. наук. конф. аспірантів та докторантів з державного управління, 22 трав. 2015 р. – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2015. –С.43-45.

129. Луценко Т. А Механізми державного регулювання входження в європейський простір вищої освіти України./С.М. Домбровська, Т.А. Луценко/ Збір.праць міжнародної науково-практичної конференції «Державне управління та місцеве самоврядування: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення»- Київ 2013-С..

130. Малицький Б.А., Булкін І.О., Єгоров І.Ю., Кавуненко Л.П., Калитич Г.І. Актуальні питання методології та практики науково-технологічної політики. - К., УкрІНТЕІ, 2001. – 201 с.

131. Матвієнко В.Я. Прогностика. - К.: Укр. пропілеї, 2000. - 484 с.

132. Майстро С. В. Теоретичні засади механізму державного управління системою цивільного захисту / С.В. Майстро // Теорія та практика державного управління: зб. наук. праць. – Х.: Вид-во ХарРІ НАДУ “Магістр”, 2014. – Вип. 3 (46). – С. 3 – 10.

133. Майстро С.В. Нормативно-правовий механізм державного управління системою цивільного захисту в Україні / С.В. Майстро, О.О. Труш // Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. пр. – Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ „Магістр”, 2014. – № 2 (46). – С. 210 – 218.

134. Майстро С.В. Напрями удосконалення механізму державного управління фінансово-економічною безпекою України в сучасних умовах / С.В. Майстро // Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. пр. – Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ „Магістр”, 2015. – № 1 (47). – С. 95 – 101

135. . Майстро С.В. Напрями удосконалення механізму державного управління у сфері освіти і науки в контексті необхідності інноваційного розвитку України / С.В. Майстро, Р.Г. Майстро // Державне будівництво. – 2018. – № 1. – Режим доступу до журн. : <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2018-1/doc/1/01.pdf>.

136. Майстро С.В. Освітньо-наукова складова механізму міжнародного співробітництва України у сфері цивільного захисту / С.В. Майстро // Вісник Національного університету цивільного захисту України : зб. наук. пр. – Х. : Вид-во НУЦЗУ, 2018. – Вип. 2 (9). – С. 189 – 196. – (Серія «Державне управління»).

137. Майстро С.В. Напрями удосконалення механізму державного управління у сфері освіти і науки в контексті необхідності інноваційного розвитку України / С.В. Майстро, Р.Г. Майстро // Державне будівництво. – 2018. – № 1. – Режим доступу до журн. : http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2018-1/doc/2/2_2.pdf.

138. Медынский В.Г., Скамай Л.Г. Инновационное предпринимательство: Учеб. пособие для вузов. - М.: ЮНИТИ – ДАНА, 2002. – 243 с.

139. Методические рекомендации по комплексному прогнозированию развития науки и техники / Г.М.Добров, А.А.Коренной, А.В.Скофенко, В.В.Мусиенко и др. - К.: ИСМ АН УССР, 1987. - 47 с.

140. Мешко Н.П. Університет у національній інноваційній системі : [монографія] / Н.П. Мешко, М.В. Поляков, Є.М. Суліма. – Д. : Вид-во ДНУ, 2012. – 434 с.
141. Момот С.В. Взаимопроникновение науки и права // Менеджер. – 2002. - №4. - С. 118-123.
142. Монаєнко А.О. Фінансово-правове регулювання відносин у галузі науки // Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Вип. 36. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2007. – С. 378-384.
143. Монаєнко А.О. Правове регулювання фінансування видатків на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи // Підприємництво, господарство і право. – 2008. - №1. – С.24-27.
144. Монаєнко А.О. Законодавча правотворчість у галузі видатків на освіту та науку // Наше право. – 2008. – №4. – Ч.1 – С. 99-105.
145. Монаєнко А.О. Розвиток повноважень держави у визначенні видатків на освіту та науку // Право України. – 2008. - №1. – С.128-131.
146. Моніторинг соціально-економічного розвитку регіонів за 2017 рік. – К.: „Нічлава”, 2018. – 234 с.
147. Моностирська Г.В. Мотивація наукової діяльності в умовах економічних перетворень у країні // Проблеми науки. – 2006. - №3. – С. 15-22.
148. Морозов Ю.В., Гаврилов А.И., Городнов А.Г. Инновационный менеджмент: Учеб. пособие для вузов. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2003. – 446 с.
149. Мороз В.М. Концептуализация категории «механизмы государственного управления» через призму анализа содержания феномена «механизм» в экономических, юридических и технических науках / С.А. Мороз, Л.Н. Грень, В.М. Мороз // Научный журнал Академии государственного управления Республики Армения «Публичное управление» – 2019. – №1. – С. 10–19.

150. Мороз В.М. Німецька модель підготовки науково-педагогічних кадрів: особливості розбудови та перспективи використання для розвитку трудового потенціалу вітчизняних ВНЗ / В.М. Мороз, С.А. Мороз // Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія – 2016. – №2. – С. 87–96.

151. Мороз В.М. Зміст дефініції «якість вищої освіти» в контексті наукових поглядів представників східноєвропейських наукових шкіл / В.М. Мороз, С.А. Мороз // Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія – 2017. – №2. – С. 58–71.

152. Мороз В.М. Державне управління якістю вищої освіти: менеджмент на рівні особистості // World scientific extent: Collection of scientific articles / В.М. Мороз, С.А. Мороз. – Coventry, United Kingdom: Agenda Publishing House, 2017. – С. 232–238.

153. Наука стран Европы на пороге III тысячелетия / Е.В.Авсенов, И.Ю.Егоров, В.И.Карпов, А.А.Слонимский. - К.: НИИ статистики Госкомстата Украины, 1998. - 205 с.

154. Наукова та інноваційна діяльність в Україні. Статистичний збірник. - К., Держкомстат України, 2007. – 117 с.

155. Науково-технічний потенціал України: стан, проблеми, перспективи розвитку / За науковою редакцією д-ра екон. наук Б.А. Малицького. - К.: Центр досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г.М. Доброва НАН України, 2000.- 63 с.

156. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті / Указ Президента України від 17.04.2002 р. № 347/2002 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>.

157. Ніколаєнко С. Сучасна законодавча основа в системі майбутніх освітнього та наукових процесів в Україні і світі // Вища школа. – 2003. – 4 – 5. – С. 3 – 19.

158. Нижник Н.Р. Державне управління в Україні: наукові, правові та організаційні засади: Навч.посіб. / За заг.ред Н.Р. Нижник, В.М., Олуйка.

– Львів: Ви-во Національного університету «Львівська політехніка», 2002.
– 352 с.

159. Нижник Н.Р., Машков О.А. Системний підхід в організації державного управління: Нав. посіб. - К.: Вид-во УАДУ, 1998. - 160 с.

160. Николаенко С. Станет ли наука локомотивом развития страны // Голос Украины. – 2006. – №21. – С. 3-5.

161. Новак І.П. Проблеми становлення і розвитку вільних економічних зон в Україні / Україна-Бізнес. – 2000. – №6. – С. 27-33.

162. Новицкий Н. Инновационный путь развития экономики // Экономист. – 2000. - №6. – С. 34-41.

163. Нуреев Р. Теории развития: институциональные концепции становления рыночной экономики // Вопросы экономики - 1999. - № 6. - С. 127-145.

164. Нырков А. Научно-исследовательская деятельность // Высшее образование в России. – 2005. - №1. – С. 85-88.

165. Овчаренко Л.В. Роль державного регулювання у становленні інноваційного підприємництва в країнах з перехідною економікою // Наукові записки. – 2003. – т.21. – С. 49-55.

166. Озаровська А. В. Поняття «якість» та «менеджмент якості» в системі Total Quality Management / А. В Озаровська // Теорія та практика державного управління : зб. наук. праць. – Харків : Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2018. – № 2 (61). – С. 64–72. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2018-2/doc/1/1_10.pdf

167. Основные положения принятой в странах ОЭСР методологии оценок в сфере НИОКР // Проблемы науки. - 1998. - № 2. - С. 38-42.

168. Освіта в Україні -2012: Інформаційно-аналітичний звіт про діяльність Міністерства освіти і науки , молоді і спорту України у 2012 році / укл.: О.А. Удод, К.М. Левківський, В.П. Погребняк, Д.Б. Панасевич, А.К. Солоденко. – К., 2013. – 416 с.

169. Основы инновационного менеджмента: теория и практика: Учеб. пособие / Под ред. П.Н. Завлина и др. – М.: ОАО «НПО «Издательство «Экономика», 2000. – 475 с.

170. Основні принципи організації та діяльності науково-дослідного інституту Академії наук України: Затв. Загальними зборами Академії наук України 25 лист. 1992 р. // <http://www.rada.kiev.ua/laws/pravo/new/cgi-bin/search.cgi>.

171. Остропольська Є.В. Розвиток соціальної складової інноваційних процесів як чинник соціально-економічного зростання економіки України // Актуальні проблеми економіки. – 2006. - №2(56). – С. 127-136.

172. Осыка А.П. Проблемы и пути активизации инновационной деятельности // Экономика. Менеджмент. Предпринимательство. – 2000. - №3. - С. 206-209.

173. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/>

174. Панасюк Б. Деякі підходи до прогнозування науково-технічної та інноваційної сфер // Економіка України. – 2009. - №3. – С. 16-19.

175. Панченко П., Антоненко Л. Классификация факторов, сдерживающих инновационную деятельность. // Бизнес-Информ. – 2000. – №1. – С. 43-46.

176. Державне управління науковою діяльністю закладів вищої освіти: Монографія / Д.В. Бондар, В.О. Шведун, В.В. Палюх : НУЦЗУ. 2020. – 230с.

177. Палюх В.В. Механізми формування державної політики в галузі наукової діяльності. Вісник НУЦЗУ: Серія державне управління : зб. наук. пр. Х. : Вид-во НУЦЗУ, 2017. Вип. 2 (7). С.173-180.

178. Палюх В.В. Особливості державного управління науково-дослідницькою діяльністю студентів університету в сучасних

соціокультурних умовах. Вісник НУЦЗУ: Серія державне управління: зб. наук. пр. Х. : Вид-во НУЦЗУ, 2018. Вип. 2 (9). С.296-302.

179. Палюх В.В. Механізми формування наукової діяльності у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання. Інвестиції, практика та досвід. №17.2019.С.59-62.

180. Палюх В.В. Державне управління інноваційним розвитком наукової діяльності на прикладі закордонного досвіду. Вісник НУЦЗУ: Серія державне управління: зб. наук. пр. Х. : Вид-во НУЦЗУ, 2019. Вип. 2 (11). С. 316-323.

181. Палюх В.В. Сутність управління науково-дослідницькою діяльністю студентів в сучасних умовах/ В.В. Палюх/ Організаційно-методичне забезпечення підготовки фахівців в умовах міжнародної наукової та освітньої інтеграції: Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-методичної інтернет - конференції з проблем вищої освіти і науки (16 листопада 2018 р.) [Електронний ресурс] / Харків, ХНАДУ, 2018. – С. 191-194. – Режим доступу: <http://dl.khadi.kharkov.ua/course/view.php?id=950>

182. Палюх В.В. Системні підходи до державного регулювання науковою діяльністю. Публічне управління в системі координат: демократія, децентралізація, місцеве самоврядування: тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (18 жовтня 2019 року, Мелітополь, Україна) / відп. ред. Ортіна Г.В. – Мелітополь, 2019. С. 233-235

183. Палюх В.В. Закордонний досвід державного управління науковим процесом: основні форми та напрями. Державне управління у сфері цивільного захисту: наука, освіта, практика : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 17–18 травня 2019 р. / за заг. ред. В. П. Садкового. – Х. : Вид-во НУЦЗУ, 2019. – С.46-49.

184. Палюх В.В. Функції та основні напрями державного управління у сфері наукової діяльності. XXVII Міжнародна науково-практична конференція MicroCAD-2019, 4 том 17 травня 2019 року.

185. Палюх В.В. Інформаційне забезпечення взаємодії освіти з наукою в вищій школі. Матеріали всеукраїнської науково-методичної інтернет-конференції «Сучасні тенденції організаційно-методичного забезпечення підготовки фахівців: проблеми та шляхи їх вирішення в умовах глобалізації та євроекономічної інтеграції» 18 листопада 2019 року. С.386-392.

186. Палюх В. В. Сучасний стан та тенденції розвитку державної політики у сфері наукової діяльності. Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 18–19 квітня 2018 р. / за заг. ред. В. П. Садкового. – Х. : Вид-во НУЦЗУ, 2019. С. 20-23.

187. Палюх В.В. Державне регулювання розвитку науки в Україні. Проблеми та перспективи забезпечення цивільного захисту: матеріали міжнародної науково-практичної конференції молодих учених. – Харків: НУЦЗУ, 2019. – С.430-431.

188. Палюх В.В. Стратегії реформування науки в Україні Міжнародна науково-практична інтернет-конференція Державне управління у сфері цивільного захисту: наука, освіта, практика. НУЦЗУ 2020 р.

189. Палюх В.В. Політика державного управління науковим процесом у закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання. Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я : тези доповідей XXVII міжнародної науково-практичної конференції MicroCAD-2020 р. Ч. IV / за ред. проф. Сокола Є.І. Харків : НТУ «ХПІ». С.348.-351 .

190. Теоретичні аспекти управління якістю освітніх послуг Міжнародна науково-практична конференція молодих науковців, аспірантів і здобувачів вищої освіти «Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки» Національний університет водного господарства та природокористування. 21-22 травня 2020 року м. Рівне

191. Пашута М. Мале підприємництво та інновації як фактори зростання економіки // Економіст. – 2004. – №1. – С. 51-55.

192. Пілюшенко В.Л., Шкрабак І.В., Славенко Е.І. Наукове дослідження: організація, методологія, інформаційне забезпечення: Навчальний посібник. – Київ: Лібра, 2004. – 344 с.

193. Поважный С.Ф., Кучеба П.К., Гохберг Ю.А., Рак С.Н. Инновационный менеджмент: Учебное пособие. – 2-е изд., перераб. и доп. – Донецк: ДонГАУ, 1999. – 206 с.

194. Полторак С.Т. Механізми державного управління реформуванням збройних сил України : уніфікація та трансформація. Монографія. НУЦЗУ. Х., 2017. 344с.

195. Положення про державну наукову і науково-технічну програму: Затв. постановою Кабінету Міністрів України від 10 жовт. 1995 р. № 796 // <http://www.rada.kiev.ua/laws/pravo/new/cgi-bin/search.cgi>.

196. Положення про порядок визначення обсягів базового фінансування фундаментальних наукових досліджень за рахунок коштів державного бюджету: Затв. постановою Кабінету Міністрів України від 1 берез. 1999 р. № 304 // Офіц. вісн. України. - 1999. - № 9. - Ст. 69.

197. Положення про відділення наук Академії наук України: Затв. Загальними зборами Академії наук України 25 лист. 1992 р. // <http://www.rada.kiev.ua/laws/pravo/new/cgi-bin/search.cgi>.

198. Положенко Д.В. Планування в системі державного регулювання економіки і ринкового саморегулювання // Статистика України. – 2004 – №4 – С. 14-19.

199. Попова А. О бедном ученом замолвите слово (О проблеме выживания вузовской науки) // Высшее образование в России. – 2005. - №4.- С. 100-104.

200. Попович З. Экономический рост и перспективы инновационного развития // Экономика Украины. – 2004. - №12. – С. 41-47.

201. Постанова Кабінету Міністрів України від 19 грудня 2006 № 1757 «Про затвердження Положення про Міністерство освіти і науки України» // www.rada.gov.ua.

202. Поступна О. В. Наукометричний аналіз автореферативного фонду України з дослідження методологічних основ формування системи управління освітою в галузі науки державного управління / О. В. Поступна // Теорія та практика державного управління : зб. наук. пр. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2016. – Вип. 1 (52). – С. 77-86.

203. Поступна О. В. Підготовка магістрів публічного управління та адміністрування: питання підвищення ефективності / В.Г. Бульба, О. В. Поступна // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2016. – Вип. 1 (49). – С. 143-148.

204. Поступна О. В. Характеристика наукових праць з питань дослідження теоретико-методологічних основ публічного управління регіональною системою освіти / О. В. Поступна // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2016. – Вип. 2 (50). – С. 97-105.

205. Поступна О. В. Стан і проблеми здійснення управління якістю освіти та освітньої діяльності в Україні: експертна оцінка / Л. О. Бєлова, В. Г. Бульба, О. В. Поступна // Теорія та практика державного управління : зб. наук. пр. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2018. – Вип. 2 (61). – С. 8-17.

206. Послання Президента України до Верховної Ради України “Європейський вибір. Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002-2011 роки” / Інноваційне законодавство України: Повне зібрання нормативно-правових актів. У 3-х томах. Укладачі: авт. кол. За заг. ред. Костицького В.В. – Т.1. – К., 2003. – С. 70-76.

207. Постанова Кабінету Міністрів України від 7 березня 2007 р. № 423 «Про Порядок присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» // www.rada.gov.ua.

208. Постанова Верховної Ради України “Про стан фінансування науково-технічної сфери в державі” / Голос України. - 1999. – №7. – С. 6-9.

209. Порядок планування, фінансування і контролю за виконанням та впровадженням науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт: За-тв. наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 7 листоп. 2000 р. № 187 // Офіц. вісн. України. - 2000. - № 48. - Ст. 271.

210. Проблемы управления наукой в условиях научно-технической революции. - М.: Знание, 1972. - 224 с.

211. Прокопенко Н.Д., Кутыркин А.Н. Основы научных исследований. – Донецк, 2000. – 154 с.

212. Пронкин С. Государственное управление зарубежных стран. – М.: Аспект-Пресс, 2001. – 416 с.

213. Про Стратегію сталого розвитку «Україна-2020» : Указ Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015 [Електронний ресурс] : офіційний on-line ресурс Верховної Ради України. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>

214. Про технічні регламенти та оцінку відповідності : Закон України від 15 січня 2015 р. № 124-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3164-15>

215. Проблеми якості української освіти в контексті сучасних цивілізаційних змін / Національна Академія педагогічних наук України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://naps.gov.ua/ua/press/releases/442/>

216. Радул О. С. Історія вищої школи Європи (V ст. – середина XX ст.) : [Монографія] / О. С. Радул. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2011. – 536 с.

217. Рейтинг благополуччя [Електронний ресурс]. – URL : <http://www.cheap-trip.eu/2014/11/05/rejtynh-blahopoluchchya-2014-pershanorvehiya-a-ukrajina-vyperedyla-rosiyu-2/>

218. . Рейтинг країн за рівнем життя. Україна – на 70-му місці [Електронний ресурс]. – URL : <https://uainfo.org/blognews/1446480077-reytingkrayin-za-rivnem-zhittya-ukrayina---na-70-mumists.html>

219. Рейтинги як інструмент розвитку лідерського потенціалу університетів : [Навч. посібник] / С. В. Курбатов ; за заг. ред. С. А. Калашнікової. – Київ : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2016. – 40 с.

220. Ридингс Б. Университет в руинах / Б. Ридингс [Пер. с англ. А. Корбута]. – М. : Изд. ГУ ВШЭ, 2010. – 304 с.

221. Розвиток найвищого університетського потенціалу в умовах глобалізації : [Монографія] / О. М. Слюсаренко. – Київ : Пріоритети, 2015. – 384 с.

222. Ромін А. В. Економічні механізми в системі управління вищими навчальними закладами / А. В. Ромін // Збірник наукових праць «Теорія та практика державного управління» – Х. : Вид-во ХарРІ НАДУ “Магістр”, 2014. – Вип. 3 (46). – 308 с.

223. Ромін А. В. Державні механізми управління маркетинговою діяльністю вищих навчальних закладів / А. В. Ромін // Збірник наукових праць «Ефективність державного управління». – Л. 2014. – Вип. № 40. – С. 186–191

224. Садковий В.П. Вдосконалення державних механізмів управління якістю вищої освіти України [Електронний ресурс] / В.П. Садковий // Державне будівництво. – 2014. – № 1. – Режим доступу до журн.: <http://kbuara.kharkov.ua>

225. Садковий В.П. Державне формування освітньої політики в напрямку впровадження європейських освітніх стандартів / В.П. Садковий // Теоретичний та науково-методичний часопис “Вища освіта України”. – К., 2013. – № 3. – С. 79–83.

226. Садовничий В. Наука как фактор экономического подъема // Проблемы теории и практики управления. – 2001. - №3. – С. 32-36.

227. Сафонова В. Вища освіта в Україні: необхідність наукового передбачення основних напрямів її розвитку // Вища освіта України. 2003. – №2. – С. 41 – 45.
228. Селезнев А. Бюджетное финансирование науки // Экономист. – 2002. - №1. – С. 41-49.
229. Селезнев А. Индустриальные формы науки // Экономист. – 2004. - №9. – С. 24-36.
230. Соловйов О.М. Економічні механізми науково-технічного прогресу і їх взаємозв'язок зі структурою суспільного виробництва // Зб. Наук. Праць ДонДАУ: «Соціальний менеджмент і управління інформаційними процесами»: серія «Державне управління», т. 4, вип. 26. – Донецьк: ДонДАУ, 2003. – С. 172-182.
231. Сиченко В.В. Система та механізми управління інноваційним розвитком вищої освіти в Україні / В.В. Сиченко // Економічний форум. – 2011. – № 2. – С. 34–40.
232. Статистичний щорічник України за 2007 рік / Держкомстат України; за ред. О.Г. Осауленка. – К. : Консультант, 2008. – 486 с.
233. Статистичний збірник: Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2017 році / Державний комітет статистики України; за ред. О.Г. Осауленка. – К.: Консульт, 2018. – 289 с.
234. Степанова Т.Н., Савченко В.А. Опыт построения экономических отношений в научно-технической среде за рубежом. - М., 2009. – 48 с.
235. Стеченко Д.М. Інноваційні форми регіонального розвитку: Навч. посіб. – К.: Вища школа. - 2002. – 254 с.
236. Твисс Б. Управление научно-техническими нововведениями: Пер. с англ. – М.: Экономика, 1989. – 320 с.
237. Тушко А., Хаскелевич С. Научные исследования - организация и управление: Сокр. пер. с пол. / Под ред. С.Р.Микулинського и Ю.М.Шейнина. - М.: Прогресс, 1971. - 230 с.

238. Указ Президента України “Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 3 липня 2001 року „Про невідкладні заходи щодо виводу з кризового стану науково-технологічної сфери України і створення реальних умов для переходу економіки України на інноваційну модель розвитку” від 20 серпня 2001 року № 640/2001 / Інноваційне законодавство України: Повне зібрання нормативно-правових актів. У 3-х томах. Укладачі: авт. кол. За заг. ред. Костицького В.В. – Т.1. – К., 2003. – С. 60-63.

239. Указ Президента України “Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року” від 25.06.2013 р. № 344/2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>. – 06.07.2013 р.

240. Указ Президента України “Про першочергові заходи щодо вдосконалення формування та реалізації державної кадрової політики” від 12.08.2010 р. № 806/2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.

241. Универсальные технологии управления / Валерий Шарапов, Елена Шарапова. – М. : Техносфера, 2012. – 496 с.

242. Управление развитием науки и техники / Под ред. В.А. Трапезникова. - М.: Экономика, 1980. - 232 с.

243. Управление научно-техническим прогрессом в условиях развитого социализма: Учеб. пособие для руководящих работников м-в и ведомств, об-ний, предприятий пром-сти и др. отраслей / Под общ. ред. В.Г. Лебедева. - 3-е изд., испр. и доп. - М.: Мысль, 1984. - 252 с.

244. Управление НИОКР: исследования, разработки, внедрение / Под ред. В.А.Трапезникова. - М.: Экономика, 2009. - 224 с.

245. Федулова Л. Напрямки підвищення результативності наукової сфери в Україні // Економіст. – 2005. - №5. – С. 58-63.

246. Федулова Л. Технологічний розвиток економіки // Економіка України. – 2006. - №5. – С. 4-11.

247. Формування інноваційної культури в українських університетах / [за ред. Н.Я. Качмар]. – Л. : Вид-во Львівської політехніки, 2012. – 124 с.

248. Хотомлянський О. Методичні питання оцінювання результатів професійної діяльності професорсько-викладацького складу вищого навчального закладу / О. Хотомлянський, Т. Дерев'янка // Освіта і управління. – 2006. – Т. 9. – № 3–4. – С. 144–151.

249. Феномен університету в контексті часових та просторових викликів: [Монографія] / С. В. Курбатов. – Суми : Університетська книга, 2014. – 262 с.

250. Цветков В. Державне управління: теорія, методологія, практика / В. Цветков // Вісник Академії правових наук України. – 2003. – № 2–3. – С. 254–272.

251. Цегольник П.А. Актуальні напрями використання науково-практичних здобутків менеджменту в інституціях державного управління / П.А. Цегольник // Вісник УАДУ. – 2000. – № 3. – С. 86.

252. Червона Л. Освіта і наука в Україні: позиція влади і опозиції / Л. Червона // Вища освіта України. – 2002. – № 4. – С. 65–69.

253. Чиликин А.И. Государственный механизм развития сферы НИОКР – источника инновационного развития экономики Украины // Менеджер. – 2005. - №5. – С. 15-21.

254. Чистов С.М., Никифоров Т. Ф., Куценко Ю.Г. та ін. Державне регулювання економіки: Навч. посіб. – К.: КНЕУ, 2000. – 316 с.

255. Шафиков М.Т. Социально-деятельностные параметры научно-образовательного потенциала // Социально-гуманитарные знания. – 2013. - №5. – С. 285-295.

256. Шведун В. О. Особливості розвитку індустрії туризму в Україні : монографія / В. О. Шведун. - Х. : НУЦЗУ, 2017. - 154 с.

257. Шведун В.О., Ахмедова О.О. Державне регулювання економічного потенціалу українських Карпат щодо розвитку туристичних та рекреаційних послуг. Вісник Національного університету цивільного

захисту України: зб. наук. пр. – Х. : Вид-во НУЦЗУ, 2018. – Вип. 1(8). – С. 219–224.

258. Шведун В.О., Надьон О.В. Державна система забезпечення кібербезпеки: особливості формування та впровадження. Вісник Національного університету цивільного захисту України: зб. наук. пр. – Х. : Вид-во НУЦЗУ, 2019. – Вип. 1 (10). – С. 308–312.

259. Шкворець Ю.Ф., Шильська Н.М. Державні науково-технічні програми як інструмент трансформації наукового потенціалу // Наука та наукознавство. – 1999. - №1. – С. 66-80.

260. Шовкун І. Институциональная модель научной системы Украины в трансформационной экономике // Экономика Украины. – 2004. - №11. – С. 69-76.

261. Шовкун І.А. Моделі інноваційного розвитку: міжнародний досвід та уроки для України // Проблеми науки. – 2002. - №8. – С. 75-83.

262. Щербаков А.И. Эффективность научной деятельности в СССР: Методол. аспект. - М.: Экономика, 1982. - 224 с.

263. Щербань М. Як модернізувати університет? : [досвід кращих ВНЗ України має слугувати особистості й державі] / М. Щербань // Освіта. – 2002. – 10–17 квітня (№ 22/23). – С. 3.

264. Юркевич О.М. Фінансове забезпечення науково-технічної та інноваційної діяльності // Фінанси України. – 2004. - №6. – С. 106-112.

265. Ядранська О.В. Зарубіжний досвід державного регулювання науки: основні форми та напрями / О. В. Ядранська // Збірник наукових праць ДонДУУ. Серія: Державне управління. – 2007. – Вип. 93. – Т. 8. – С. 63-69.

266. Ядранська О.В. Основні напрямки державного регулювання інтеграції науки та освіти/ О. В. Ядранська // Економіка та держава. – 2008. – № 3. – С. 65-74.

267. Ядранська О.В. Розробка стратегії реформування науки в Україні / О. В. Ядранська // Держава та регіони. Серія: Державне управління. – 2008. – № 1. – С. 160-169.

268. Ядранська О.В. Державне регулювання структурних перетворень в сфері науки/ О. В. Ядранська // Економіка та держава. – 2006. – № 4. – С. 102-107.

269. Ядранська О.В. Визначення структури та масштабів державного сектору науки/ О. В. Ядранська // Держава та регіони. Серія: Державне управління. – 2007. – № 1. – С. 173-177.

270. Ядранська О.В. Місце науки в національній інноваційній системі / О. В. Ядранська // Наука і вища освіта : тези доповідей учасників 16-ї міжнародної наукової конференції молодих науковців, м. Запоріжжя : у 4 т., Класичний приватний університет. – Запоріжжя : КПУ, 2008. – Т. 2. – С. 233.

271. Ядранська О.В. Інституціональне забезпечення державного регулювання наукової та науково-технічної діяльності в Україні / О. В. Ядранська // тези VIII Міжнар. наук. конгресу «Державне управління та місцеве самоврядування», 27 – 28 березня 2008 р. – Х. : Вид-во ХарРІНАДУ «Магістр», 2008. – С. 177-179.

272. Ядранська О.В. Розробка Стратегії реформування науки в Україні/ О. В. Ядранська // Наука і вища освіта : тези доповідей учасників 14-ї міжнародної наукової конференції молодих науковців, м. Запоріжжя : у 4 т., Гуманітарний університет «Запорізький інститут державного та муніципального управління». – Запоріжжя : ГУ «ЗІДМУ», 2006. – Т. 1. – С. 173.

273. Яковец Ю. Стратегия научно-инновационного прорыва // Экономист. – 2002. - №5. – С. 3-11.

274. Янч Э. Прогнозирование научно-технического прогресса: Пер. с англ. / Общ. ред. и предисл. Д.М.Гвишиани. - 2-е изд., доп. - М.: Прогресс, 1974. - 586 с.

275. Яцків Я. Трансформація наукової системи України: перехід до ринку // Розбудова держави. – 2002. – №1-4. – С. 18-29.

276. Lutsenko T. A. . State mechanisms of efficiency of use of high school science personnel potential /*Lutsenko T. A. /Public Policy and Economic Development : scientific and production journal. – Issue 6. – Mykolayiv : Publisher Yemelyanova T.V., 2015. – P. 5–9.*

277. Gronroos C. Service management and marketing. - West Sussex, 2000.

278. Hamel G. Leading the Revolution. - Harvard Business School Press. - Boston: 2000.

279. Clark B. Common Problems and Adaptive Responses in the Universities of the World: Organizing for Change / B. Clark // Higher Education Policy. – 1997. – vol. 2.

280. Denison Edward F. Education and Growth / Edward F. Denison // The source of economic growth in the United States and the alternatives before us. – New York 22 : Committee for Economic Development, 1962. – Pp. 67–79.

281. Viktor Paliukh, National University of Civil Protection of Ukraine, Kharkiv Some features of state regulation of scientific activity in Ukraine. East Journal of Security Studies, 2018. – № 3. – С.1-5.

282. Clark B. Common Problems and Adaptive Responses in the Universities of the World: Organizing for Change / B. Clark // Higher Education Policy. – 1997. – vol. 2.

283. The Global Future of Higher Education and the Academic Profession: The BRICs and the United States / Ed. By P.G. Altbach, L. Reisberg, M.M. Yudkevich, G.V. Androuschak, Y.I. Kuzminov. [Б.М.] Palgrave Macmillan, 2013

284. Marginson S. The public/private division in higher education: a global revision / S. Marginson // Higher Education. – 2008. – №53. – pp. 307–333

285. European Union (Офіційний сайт) / Implementation of “education and training 2010” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/general_framework/ef0020_en.htm.

286. Bucla-Casal G., Gutiérrez-Martínez O., Bermúdez-Sánchez M., Vardillo-Muñoz O. Comparative study of international academic rankings of universities. – Granada: University of Granada, 2006. –P. 1-17.

287. Jayaram N. Paying the Professoriate: Trends and Issues in India // International Higher Education / The Boston College center for International Higher Education – 2012. – № 68. – P. 7–9.

288. Jongbloed B. Academic Salaries in Western Europe // International Higher Education / The Boston College center for International Higher Education. – 2012. – № 68. – P. 5–7.

**МВС УКРАЇНИ
ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ
УКРАЇНИ**

вул. Народного Ополчення, 9-А, м. Київ,
03151, тел.: (044) 249-41-12, 249-41-13,
факс: (044) 249-41-97, e-mail: gu@ngu.gov.ua,
http://ngu.gov.ua, код ЄДРПОУ 08803498

12 жовтня 2020 року № 27/17/3-51

На № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження, ад'юнкта ад'юнктури Національного університету цивільного захисту України Палюха Віктора Валентиновича на тему: «Державна політика розвитку наукової діяльності у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання» на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 – публічне управління та адміністрування

Автором здійснено оцінку розвитку наукової діяльності у закладах вищої освіти зі спеціальними умовами навчання в Україні, так визначено напрями державної політики з формування інноваційних шляхів розвитку наукової діяльності.

Багатосторонній характер проблеми дозволив запропонувати розв'язання актуальної проблеми, що полягає в обґрунтуванні теоретичних засад та розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення напрямів державної політики з розвитку наукової діяльності у закладах вищої освіти зі спеціальними умовами навчання тому проблема, яка розглядається та детально аналізується в дисертаційному дослідженні Палюха В.В. являється актуальною для подальшого удосконалення та розвитку наукового потенціалу закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання.

З огляду на зазначене, корисними для використання в практичній діяльності являються дослідження автора, щодо методики оцінки наукової

діяльності у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання, шляхом класифікації ефективності управління взаємодією освіта-наука, що дозволяє визначити пріоритетні напрями вдосконалення механізму управління освітньою та науково-інноваційною діяльністю закладів освіти.

**Заступник командувача
Національної гвардії України
генерал – лейтенант**

Юрій ЛЕБІДЬ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з навчально-методичної роботи

Національного університету
цивільного захисту України
в психологічних наук, професор
О.О. Назаров

2020 року

АКТ

про впровадження результатів дисертаційного дослідження ад'юнкта ад'юнктури Національного університету цивільного захисту України Палюха Віктора Валентиновича на тему: «Державна політика розвитку наукової діяльності у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання» на здобуття наукового ступеня доктора філософії з державного управління за спеціальністю 281 – публічне управління та адміністрування.

Комісія у складі:

Голова комісії:

– начальник навчально-науково-виробничого центру, д.н.держ.упр.,
проф. С.М. Домбровська;

Члени комісії:

- зав.кафедри публічного адміністрування у сфері ЦЗ д.н.держ.упр.,
проф. С.В. Майстро;

- професор кафедри публічного адміністрування у сфері ЦЗ
д.н.держ.упр., проф. О.І.Крюков

цим Актом засвідчує, що результати дисертаційного дослідження ад'юнкта ад'юнктури Національного університету цивільного захисту України Палюха Віктора Валентиновича на тему: «Державна політика розвитку наукової діяльності у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання» використовуються викладачами кафедри публічного адміністрування у сфері цивільного захисту НУЦЗУ при викладанні дисциплін з підготовки магістрів та аспірантів з публічного управління та адміністрування а саме: «Управління соціальним і гуманітарним розвитком», «Філософія і методологія науки», та «Державна політика: аналіз та механізми впровадження».

Голова комісії:

д.н.держ.упр., проф.

Члени комісії:

д.н.держ.упр., проф.

д.н.держ.упр., проф.,

С.М. Домбровська

С.В. Майстро

О.І. Крюков

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

ДЕПАРТАМЕНТ ПЕРСОНАЛУ

01601, м. Київ, вул. О. Гончара, 55а

від 01.10.2020 № 08-54/3653

ДОВІДКА

Про впровадження результатів дисертаційного дослідження ад'юнкта ад'юнктури Національного університету цивільного захисту України Палюха Віктора Валентиновича на тему: «Державна політика розвитку наукової діяльності у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання» на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 – публічне управління та адміністрування.

У сучасному світі, роль та положення держав багато в чому визначається їх інтелектуальним потенціалом, якістю професійної підготовки фахівців і рівнем розвитку науки. Досягнення світової цивілізації без розвитку науки є неможливими. Цей чинник соціального прогресу продовжує займати стійкі позиції серед інших при внесенні істотного вкладу в підтримку і множення національного багатства, рівня і якості життя, безпеки соціальної системи. Українська наука й вітчизняні учені традиційно займали позиції, які слугували поштовхом для розвитку світової науки, що багато в чому обумовлювалося державною підтримкою наукової сфери життєдіяльності суспільства, пріоритетною увагою до її проблем.

Рішенню удосконалення державної політики розвитку наукової діяльності значною мірою може сприяти створення державою необхідних умов для реалізації індивідуальних та суспільних творчих інтересів, інтелектуальних здібностей та потреб, тому дисертаційне дослідження Палюха В.В., в якому досліджується та професійно аналізується зазначена проблема, є вкрай актуальним.

Заслуговує на увагу обґрунтування автором моделі взаємодії наукового сектора закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання з бізнес-середовищем.

З огляду на своєчасні та змістовні пропозиції автора дисертаційного дослідження, їх використання є перспективним при розробці Концепції реформування ДСНС України.

Директор

Олександр ДОЦЕНКО